

mine ingiler tueri dignetur. Valete, o flores Ecclesiae, A margaritæ, paradisi gemmæ, et cœlestis patris sorores monasticæ, alumnae scholasticæ, Christi participes. Amen.

EPISTOLA AD ACIRCIUM,

SIVE

LIBER DE SEPTENARIO,

ET

DE METRIS, ÆNIGMATIBUS AC PEDUM REGULIS.

[Hic est Aldhelmi tractatus de quo tot critici multa scripserunt. Exstatent olim Ænigmata edita a Delfio, postea in Bibliotheca Patrum recusa. Sed Ænigmata pars tantum est tolius operis. Alteram partem edidit Maius in Classic. Auct. tomo V. Nunc tandem hoc opus integrum

vulgatur. In corrigendis Ænigmatibus usus sum septem Codicibus Parisiensibus quorum unus, decimi forsan seculi, quod satis raro occurrit, opus de metris cum Ænigmatibus totum continet. GILES.]

Domino præstantissimo et præ ceteris dignitatum gradibus glorificando, inibique jam dudum spiritualis clientelæ catenis connexo, illustri Acircio, Aquilonis imperii sceptra gubernanti, illustris regalis regni regimina dispensanti, Aldhelmus catholice vernacula Ecclesiae, immarcescibilem sempiternæ sospitatis salutem.

Non ambigo, reverentissime fili, sed profunda eruditatæ frena relaxans confido, quod provida sagacitatis vestre præcordia reminiscantur nos ante his bina lustrorum volumina inextricabile conglutinati foederis pignus pepigisse, et spirituali sodalitatis vinculo devote charitatis contubernia copulasse; nam pridem tempore pubertatis nostræ cum septiformi spiritualium charismatum munificentia vestra solers indoles sub manu venerandi pontificis ornaretur, paternum memini me [Par. om. me] nomen adeptum, teque adoptivæ dignitatis vocabula cum cœlestis gratiæ prærogativa sortitum, quem videlicet spiritualium incrementorum fructum propheticus sermo allegoricis ænigmatibus explanans designat virgulum in typo beatæ et incorruptæ Dei Genitricis de radice Jessæ secundis palmitibus pullulasse, et purpureum sacerdorum flores mysticis obumbrationibus prolapsi recuperatorem mundi præfigurantem, chiropatrumque protopæstorum misericorditer abrogantem cum septeno sapientiæ intellectu, cœterarumque virtutum Spiritum germinasse; idem namque septiformis sacramentorum numerus sacrosanctis testamentorum miraculis [Par., oraculis] frequentissime astipulatur: cuius numeri mysterium literata replicatione revolvens, de amoenissimo Scripturarum paradiso, quasi quosdam campestrium caulinulos aut vernantes pratorum flosculos coacervans, ad unius coronæ texturam congerere aitar, ut evidenter in propatulo patescat, cunctisque scrutinio scruntantibus luce limpidiæ clarescat, a quantis profectibus quamque sacratis ordinibus nostræ necessitudinis primordia et necdum matura rudimentorum

tirocinia originaliter processerint, pullulaverint, viguerint. Hic, inquam, septiformis laterculorum numerus ab ipso nascentis mundi primordio sacer oriundus existit. Nam non solum universitas totius creaturæ quam volubilis et agilis polorum vertigo et bina cingunt hemisphæria, septenario hebdomadis simplici curriculo specie in uniforme patrata narrantur; cum tamen in ictu et atomo vivens in æternum creaverit omnia simul, verum etiam optata futurorum requies promissorum et beata perennis vitæ felicitas, quam singulis quibusque meritorum emolumentis recompensabitur, non nisi septena per temporum incrementa millenario numero sequestrata reproborum caterva insolitus et piaculorum crimine parentibus tribuatur [Par., tribuitur] ejusdem quoque suppunctionis sacramenta patuerunt, si prisca commemorans ab origine pandam cum horrenda cataclysmorum irruptione, mortalium flagitia coercens, et cœlestis vita pervicaciæ ultricibus undis abluens, cuncta quæ reciprocè corporeæ vivacitatis spiraculo vescebantur, exceptis ad propagationem sobolis futuræ relictis, usque ad internecionem necaret, diramque Stygiæ Plutonis ingluviem exsanguinibus miserorum animabus crudeli strage satiaret. De mundis septena cœnaculum et tristegam sive, ut altera continet translatio, bicameratam leguntur arcam gregatim ingressa. Septenaria similiter pignorum Job prosapia in principio libri quod prosa contextitur et deinceps secundum Hebreos dactylo spondæoque scandere fertur, et septem lanigerarum pecudum descripta summa narrantur. Rursusque in calce voluminis idem bidentium numerus ad remunerandam illustris patientiæ palmam in duplum restitutus prædicta mysteriorum arcana præfigurasse monstratur. Denique Isaias nequaquam pars ultima prophetantium, septem matronas, sub typo septem Ecclesiarum, virum unum apprehendisse, Christum videlicet cœlestium et terrestrium reconciliatorem, contestatur. Eliæ autem, sceleris populi crudelis lamentanti et lugubrem inter-

fectionem vaticinantium conquerenti, divinis dictum est oraculis : *Reliqui mihi septem millia virorum qui non curvaverunt genua ante Baal;* qui dum orbatae Sunamitis sobolem crudelis lethi sorte sopitam septies artus artibus membraque membris copulans suscitaverat, Redemptorem signat, genus humanum septiformi Spiritus gratia a somno scelerum et labo peccati vivificantem. Sed et Machabaeorum generosa germanitatem pignora quæ sub tyrannica Antiochi inonarchia sullum serofarum contempserunt edulium, et propter divinarum legum cærenomas ritusque paternæ traditionis spurcas ethniconum culturas et profanæ gentis idolothyta repudiarunt, non inmerito septiformem universalis ecclesiæ speciem præfigurasse noscuntur. Quid etiam proverbialis aula, cuius architectus et pontifex sapientia, Salomone attestante, legitur exstissee, nonne septenis columnarum fulcimentis innixa sustentatur, cum inservit : *Sapientia ædificavit sibi domum, excidit columnas ejus septem?* Cortinæ quoque tabernaculi purpureis ostri et cocci coloribus fuscatae et diversis ansularum nexibus asseveræ, nonne quadruplicato septenæ suppulationis calculo, hoc est $xxviii$ cubitis in longum protenduntur? Quod autem septenarius numerus nonnunquam Spiritus paracleti gratiam præfiguraverit, interdum vero prisca legis imaginem prætulerit, sacra auctoritate edocemus; ut est illud : *Da partem his qui septem sunt.* Sed et idem tabernaculum Eleazar, summi pontificatus insula præditus, septies aspersisse legitur de sanguine bucule rufæ juxta ritum cæreniorum in holocaustum concrématæ. Cujus cinerum reliquias ad expiationem Israelitici populi proficere superna spoponderunt oracula. Gloriosissimus etiam regum, qui antequam prima nativitatis cunabula cognosceret ipso proprii nominis vocabulo piæ pacis præsingia non immerito figuraliter gestabat, solemnem delubri festivitatem cum omni frequentia filiorum Israel ab introitu Emath usque ad torrentem Ägypti, unde Memphitica regna sceptrum imperiale gubernant, septem diebus catervatim celebrasse describitur, juxta quod Testamenti Veteris brevis epitoma, hoc est Paralipomenon testatur: sed ne prisca legis tantum formula ular, et præterita saeculorum exemplaria solummodo perscruter et rimer, en rudiis instrumenti quod arbitror Deuteronomii recapitulatione rite signari plura in propatulo sita et concordatione respondentia suffragantur. Quia survis tenebrarum latebris cessantibus et nocturnis umbrarum latitudinibus fatigentibus, exerto crepusculo, clarum et erucum lippidissimi solis jubar totis terrarum finibus infunditur. Nam sacer dominici pectoris accubitor et quartus coelestis paradisi gurses ex quo larga latitudo vivi fluviâ perenniter toruflua inundatione manantia decurrunt, Smyrnæ, Pergamo, ac Philadelphia et ceteris per Asiam Ecclesiis septupla sermonum series scripsisse perhibetur. In eodem nibilonimus Apocalypses horomate septena sigillata voluminis signacula transactæ præfigurationis mystrium continentia perspicacissimis mundi cordis aspe-

Actibus et ab omni sarculta vitorum sentina sublati cernere promeruit; quæ solus de tribu Juda leo, fortissimus bestiarum, ad nullius pavescens occursum, qui juxta vaticinium patriarchæ ad prædam ascendisse et requiescens accubuisse memoratur, jure calestium et terrestrium inferorumque potestatem supergressus, aperire nativitatis et passionis prærogativa potuit. Quia [Par., Quare] ipse habere dicitur clavem David, ipse aperit et nemo claudit, claudit et nemo aperit. Etenim nisi quis obstinata nefandæ insidelitalis frena in frusta confregerit eumque medullata mentis fiducia prædictorum sigilla signorum solvisse crediderit, clausis et cæcis pupillarum orbibus, et obtunis palpebrarum obtutis velut epilepticus aut scotomaticus contemplabitur arcana legum et opaca prophetarum. [Mai hic add.: Septimo nihilominus ejus voluminis sigillo resoluto, post factum supernorum civium cœleste silentium, mediumque horæ intervallum, septem angelos cuu septenis sulpicibus et sistrorum clangoribus horribili classico per totum mundum concrepanibus idein se crevisse contestantur.] In eadem etiam revelationis exstasi aurea septem candelabra, aurea et totidem sidera in dextera habentis pedes aurichalco Libani simillimos, cujusque ore procedebat romphæa biceps, prædictus Salvatoris vicarius speculator. Illud quoquoque celeberrimum Exodi candelabrum cujus stipes obryzo ducillis cum calamis ac scyphis et sphærulis fabrefactus tanquam taxus frondosa aut platanus surculosa compatis cultibus ornabatur a prædicto candelabrorum mysterio minime discordare sentio, cujus vi lucernarum lychni flammivomis lampadibus coruscantes e quibus universæ Ecclesiarum lanternæ claro lumine illustrantur, aureis nexibus astricti copulabantur; ita vix electionis illustre et sapiens architectus nonnusque Christi gerulus typicus Benjamin, mane comedens prædam et vespere dividens spolia, vii Ecclesiarum novalia roscidis sacrorum dogmatum imbris ubertim perfundit. Zacharias itidem in ordine vaticinantium undecimus in horomate visionis raptus et divinæ contemplationis culmine sublimatus, famosum incliti lapidis spectaculum, qui septenis oculorum obtutis mystice [Par., in facie, pro mystice] ornatus describitur spirituali et arcano præcordiorum intuitu et puris conspectibus cernere promeruit. Fundamenta quoque gloriosæ civitatis Dei quæ Psalmista in montibus sanctis structa commemorat, canonicis septem epistolarum rivalis arida et siticulosæ nascentis Ecclesiæ præcordia affluenter satiarunt [Par., satiari] et velut tenebrosa aqua in nubibus aeris aut stillicidia stillantia hiueas fideliuum fauces irrorantes rigarunt [Par., rigari]: illi quidem, ut arbitror, divino imbuti magisterio et præceptorum instructi exemplo, hoc successore posteritati rite ruminasse et regulariter rueluasse referri queunt, quod ab ipso tenerrimæ rudiisque infantizie nutritiore cæteris ruminandum et ructandum gratuita præcurrente gratia accepisse meruerunt. Nam summus ecclesiasticae dispensatio-

nis auctor et primitivæ illustris que familiæ informator, quem psalmus ut præsenti competit explanandarum rerum adminiculo septuagesimus septimus panem coct et panem angelorum figuraliter vocitans expressit, septem panum fragminibus divina potius benedictio ne crescentibus quam lurorum rictu comedentium minuentibus quatuor millia virorum excepta secundi sexus caterva, Evangeliorum textu narrante, legitur pavisse et affatim satiasse, sublatisque fragmentorum reliquias et collectis buccellarum crustulis in frusta contractis septem corbes vel cistella stupendo cunctis spectaculo replevisse. Neconon et legalis illa famosa que jubilæorum festivitas septenit annorum hebdomadibus decursis celebrata, quando sabbatizante agrorum cultura, et cessantibus stibariorum rastrorumque pulvraeulentis quassationibus, jam jamque volente mensis septimi circulo, horrissonæ ventosis flatibus clangebantur buccinæ, futura mysteriorum sacra per allegoriam figuraliter portendisse declaratur. Porro sacrosancta Pentecostis solemnitas revoluta et reciproca septima hebdomadarum vicissitudine nonne bujuscemodi supputationis laterculum satis competenter astipulari dognoscitur quando Paracletus ex summa cœlorum arce post decem dierum inducias destinatus jure pignus missæ hereditatis vocatus apostolorum præcordia supernorum charismatum gratia secundans defusarum septuaginta linguarum loqua dictavit, quas decies septena bellicosi Hieroboal, id est Gedeonis progenies a nefando Abimelech tyrannide potius quam legitima regnandi monarchia subnixo, et consanguineæ germanitatis jura et devotæ fraternitatis vincula lymphatico ritu rumpente, in vertice scopolorum horribili et inaudita anterioribus sæculis strage crudeliter interficta præfigurasse monstratur? Cui propter dira parricidiorum piacula et abominanda facinorum flagitia, nequaquam frustra senticosus rhamnorum surculus sub type spurciusimi et celesti Antichristi ab Iotham sumpto pardeimate assimilabitur, ut florulenta caricarum sculnea simulque pampinosæ vitis palmites cum glaucinante oliveto spreti sceptra imperii suscipere renuerunt quod etiam obumbrata legis antiquitate subductaque putida pecudum exta olidasque holocaustorum fibras inflexit. Et radio ruditis Testamenti coruscante Redemptor noster cœlestis claviculatio, de quo poeta :

Claviger ætherias portam qui pandit in æthra,
sciscenti quoties delinquentibus noxærum vincula enodanda forent, respondit non solum usque septies sed usque septuagies septies, id est quinquages noveni et quinques octoni, quæ simul in unam redacta summam quadrigenit et nonagesinta calculantur. Undecies quoque septenariæ generationis propago ab ortu nascentis mundi concatenata fecunditatis serio decurrente, postquam originaliter materie informis formatas species per evolventem dierum alternationem accepit usque ad cœlestis puerperiæ venunda cunabula, huic mysterio concordare cognosciur : quæm Antiæbensis medicus incorruptæ

A virginitatis pudicitia præditus, texere a prole veneranda Dei inchoans, post nepotum et pronepotum progeniem gradatim produxit avorum et proavorum genimina denumerans ac per alavos et tritavos rursum singillatim ordinem genealogiae recapitulans decursis septuaginta septem generationum laterculis protoplaustini terminum posuit : quod sacra Genealogia auctoritate antiquitus præfigurabatur historica relatione dicente : Septies vindicabitur de Cain, de Lamech vero septuagies septies. Illes ultices ponatur vindictas intelligibilem Lamech, id est totius mundi reatum punientes post totidem generationis circulos opata et præsignata sæculis Redemptoris nostri nativitas diræ mortis imperium conquassans disruptit, confregit, extinxit et in Tartara trusit. Quid, inquam, famosus ille nepos patriarchæ præcipi remans ab avuculo de Mesopotamia Syrie cum bis seu pignorum prosopis jam bis decursu bilustri temporis intervallo; qui post angelicas collationes palestram Israeliticæ stirpis vocabulum adeptus est? Nonna cum quadrigeniti catervarum militibus occurrente furibunda fratris vesania et totius germanitatis jura propemodum calcitrante, ad mitigandum hirsuti rabulæ rancorem et antiqui livoris rabiem septies iteratis in curvationum vicibus cernulus inclinabatur. Non enim septenarius supputationum calculus simplicia tantum vel septula decursione sed etiam decupla recapitulationis serie mysticam portendere allegoriam catholica Patrum decreta sanxerunt. Quemadmodum illustris vir desideriorum ab ipso tirocinio rudimentorum, licet in medio barbaræ gentis divinis cultibus mancipatus et Gabriele arcana rerum occultis clavibus reserante, propheticæ afflatus spiritu septuaginta hebdomadibus usque ad cunus Bethlehemiti ducis populum Israel gentesque postulatas in virga ferrea recturi, decursis porrectisque declarat : hoc est evolutis XCVIII lustrorum circulis quod est a vicesimo anno Artaxerxis regni Persarum gubernacula tenentis. Tunc existente Olympiade octuagésima quarta usque in annum decimum quintum Tiberii Cæsaris, quo redemptio gentium præstolata advenisse traditur, solares supputantur anni CCCCLXXV, id est juxtalubarem Hebræorum calculationem [Par. om. CCCCLXXV....calculationem] CCCCX adjectis quadruplicibus et embolismorum incrementis, ut Julius Africanus temporum scriptor digessisse monstratur. Syrorum quoque princeps, quem lurida leprosa spurcitia membratim potius quam particulatum elephantino labo contexerat, nonno peregrinantis vernacula incitamento celoberrimum aggressus prophetam septenariæ vicibus horrentem corporis staturam Jordanis alveo acclinis et cernuus incurvans, regenerantis gratia formam et secundæ nativitatis prærogativam, quæ ex utero sanctæ Ecclesiæ secundis visceribus per baptismati sacramentum fidelibus confertur manifestissime declaravit. Igitur septiformem supra memoratae supputationis calculum, qui mysticis sacrorum canonum floribus depingitur [Hai om. qui myst.... deping.], nonne sextus Heptateuchi volu-

minis textus celeberrimo triumphorum spectaculo et inexpertis usque ad id tempus rerum successibus declarat? Quando genus electum et regale sacerdotium populusque acquisitionis utpote stirpe patriarcharum progenitus cum ingenti catervarum phalange celebre municipium et superis invisum hebdomadæ unius curriculo iustratum sonantibus septem sacerdotum salpicibus, id est septem buccinis, Jubilæorum conciso clangore per classica crepitantibus solo tenuis dirutum funditus evertit. Quæ rerum figura futurorum, juxta anagogen peractis septem sæculorum voluminibus, horrendum ruituri mundi terminum et ultimam fugacis vite clausulam portendere manifestatur. Ornamenta quippe universalis Ecclesiæ, juxta decreta veterum, septenis sacrorum officiorum gradibus contineuntur, quæ a primo sacramentorum ordine nominatio distincta per exorcistas et acolytos incrementa virtutum capiunt et usque ad summi pontificatus gubernacula ac spirituales sacerdotum insulas pedentem pertingunt. Idcirco Præzepostolon, hoc est Actus apostolorum totidem viros diaconatus officio functos Ecclesiæ primitivæ dispensatores probat. De quibus Arator, poetica facundia fretus, refert:

Jura ministerii scris altaribus apti
la septem statuere viris.

Sed, pro dolor! statim in primo limine novellæ religionis contra orthodoxam fidem regulam caninis latraturum rictibus ab eodem cœtu nefandi Nicolaitæ nascuntur. Quornam rectia quam perniciose errorum radicibus pullulaverit et quam venenatis hæreticæ pravitatis frondibus succreverit, Apocalypsis angelica ratione propalans patefecit. Quod quinto hæreticorum capitulo manifestus liquet: sed ad propositum revertar. Nam duplex et anceps Niloticæ regnatores somnium futurorum præssagia portendens quo septem spicarum glumulas fertiliis culmi summitate maturiscentes cum totidem buculis corpulenta crassitudine saginatis amona riparum vireta carpentibus contemplantatur prædictis numerorum speciebus minime refragari deprehenditur. Altera quoque Testamenti tabula septem præceptorum tenere scripta legebatur et orationis Dominice intercessio suffragatix et parvulantis animalium ulceribus medicinæ recessilatrix septem sententiarium serie contextior. Si quidem diurna et noctura horarum intervalla quibus indecinerat quasi quodam reipublica vectigal et fiscæ tributum orationum officia persolvimus, sepiena synaxeos intercapidine revoluta rotantur. Unde reor psalmigraphum vatem cecinisse (Ps. cxviii, 164) *Septes in die laudem dixi tibi.* Et alibi ejusdem Psalmista sacrosanta sermonum oracula præfatae supputationi non dissonam protulere sententiam, dum eloquia Domini eloquia casta meritisimo liquidi argenti metallo quod per torridi ignis conflatorium remota squalenti scoriarum rubigine septulo expiri perhibetur, simillima collatione copiasse noscuntur. Sæculares quoque et forasticæ philosophorum disciplinae totidem supputationum partibus calculari cernuntur, arithmeticæ scilicet, geo-

A metrica, musica, astronomia, astrologia, mechanica, medicina. Sed anniversaria temporum vicissitudo, quam Psalmista coronam benignitatis introducit diuinæ benedictionis ubertate locupletatam, nomine binis et quinque denis hebdomadarum voluminibus et reciproco circulorum vertigine jugiter rotatur? Nec ipsa superna cœlestisque creatura hujuscemodo supputationis laterculo carere cognoscitur dum corporeæ visibilis mundi factura septenis celorum orbibus pernici sphaeræ impetu per præceps vergentibus licet planetarum retrogradis cursibus tricens [Mai tricentur] circumvallata cingitur. Porro lunaris globi rotunditas, que bis sexies mensbris momentum suppletionibus per ter quinas dierum revolutiones usque ad perfectum plenæ lunæ

B circulum crescit, totidemque dierum alternationes marcescente pulcherrimi vulnus forma decrescit, septenis figurarum speciebus variaatur, hoc est bicornea et seciliæ ac reliquis quæ septiformem ecclesiæ speciem designare patrum statuta sanxerunt. Nec prætereunda reor Pleiadiæ vel Arcturi sidera de quibus divina oracula per turbinem horrenda valetudine oppressum compellabant ita: Nunquid conjungere valebis micaentes stellas Pleiades aut gyrum Arcturi dissipare poteris? Nam Arcturus Riphæis perlatus montibus qui Boreo Aquilonari poli cardino volvitur qua Scythia regna horrendam incolunt barbarum se, tiformi temonis et plaustræ si lere signatur, et quia nunquam occasurus semper brumali Circio copulatur propter vicinitatem axis, non immerito

C rigidam priscaæ legis austrietatem allegoricis ænigmatibus præfigurat. Quid referam Atlantidas patronymico dictas vocabulo quas Græcorum traditio a pluritate Pleiadas, Latina a verno tempore Vergiliæ seu a merulento palmiæ racemo botrum nuncupaverat? Quæ dum obliquis linearum infractibus a climate orientali emergentes qua croceum solis jubat exortum terris infunditur metam circuli peragunt, pulchre universalis Ecclesiæ septenariam charismatum distributionem totidem siderum claritate præfigurant. Astrorum quoque situs quæ lingua Argorum dicuntur Hyadæ, de quibus Mantuanus vates legitur cecinisse :

Arcturum, pluviasque Hyades gominoque triones,
et quas Romulea Latinitatis antiquitas Suculas vocavit, septiformis esse monstratur ante frontem æthralis tauri locatus qui Zodiaco circulo inter duodecim signa continetur. Unde mathematici satum fortunam vel genesim aut supremam Parearum fila de quibus Maro in Bucolicis :

Talia (inquit) sæcla, suis dixerunt, currile fuisis
Concordes stabili fatorum numine Parca,
se divinare et prænoscere posse ridiculosa stoliditate arbitrantur. Necnon et plantarum dispar volubilitas quæ præcipitem cœli vertiginem, ut præfati sunus, diverso linearum tramite moderantur, septenis stellarum curriculis licet inæquali annorum corona rotatur. Sed et furva nocturnæ excitatæ latibula, de quibus cautum est. Posnit tenebras latibus

Ium suum, quæ tetra telluris umbraculo generata perhibentur, septem partibus singillatim sequestratis dirimuntur, hoc est conticinio, intempesto, crepusculo, etc. Fidiculam quoque concordi modulationis harmonia resonantem septem constare fidibus rhythmica musicorum regula declarat, ut Virgiliius,

..... Septem (inquit) discrimina vocum,
septem simili modo spiritualis bibliothecæ formulas,
et divinæ legis regulas catholica præcessorum mo-
numenta luce clariora demonstrant. Sed mibi, ut
poeta ait :

*Ante diem clauso componet vesper Olympo,
et alibi :*

*Ante pererratis amborum Unibus exsul
Aut Ararim Parthus bibet aut Germania Tigrim,
Quam totos possim legum decerpere flores,
Qui numeris septem monstrant exempla sacris.*

Sed forte quilibet scrupulosus clanculo cordis cogi-
tatu epistolarem perscrutans rusticatem perquirat et percutetur cur septenariæ suppurationis calculum, quem per utrumque Testamentorum canonem explanandarum rerum necessitate coactus congesse-
ram, iterum atque iterum septuplo et septuplo per-
plexa revolutione replicetur. Hujuscemodi sollicitu-
dine permotus recolat et reminiscatur, in primordio epistolæ quam tantopere exempli gratia protelaveram, inde meam mediocritatem radicem futuræ locutionis, oblatæ hujus suppurationis argumento, sumpeisse. Unde postmodum fragilis et gracilis ingenii frutices et nutabunda verborum vimina patulis defusa ramusculis succreverunt. Cum igitur tot tan-
isque sacramentorum vinculis tamque sacratis nu-
merorum nexibus per septiformem Spiritus gratiam charitas constringatur, de qua egregius prædicator qui tertii cœli secreta scrutabatur, Romanis conca-
tenato schemate scribens, cui Græcorum grammatici elimax vocabulum indiderunt, ita exorsus est : *Pati-
entia autem probationem; probatio vero spem; spes
autem non confundit: quia charitas Dei diffusa est in
cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est no-
bis; operæ pretium videtur ut spiritualis et incircum-
scripta necessitudo carnali et corruptili parentelæ preferatur: quando quidem evangelica narrant instru-
menta quod [Omitte quod] incarnatum Dei Verbum de
quo scriptum est, Eructari cor meum bonum verbum,
et quod ex utero ante Luciferum Psalmista idem ce-
cinit progenitum, humanae cognitionis propinquitate
et incontaminatae genitricis affectu contra jus
ritumque naturæ quodammodo dissimulasse. Et
quamvis catholici Patres, spirituale sermonum me-
dullam enucleantes, latenterque in litteris sensum
perscrutantes allegorice ad Synagogæ typum retule-
runt, nullatenus tamen sacrosanctæ matris personam suis historica relatione insicari noscuntur.
Hæc idcirco tantis verborum ambagibus deprompsi-
mus, ut prietini fraternalis affectus quos præteritorum evolutis annorum circulis conciliasse et copulasse dignoscimus, recenti quodammodo memoria recuperentur et recalescant, ne rotante prolixi tem-*

A poris diurnitate torpescant aut longa locorum intercedine refrigescant. Vere enim indisruptæ charitatis vinculum nec annorum numerositate mar-
cescit nec spatio terrarum intervallo tabescit : quin potius perfectæ charitatis præcordia interdum plus absentia pulsat quam præsentia pascat. Sicut famosus spiritualis palæstræ agonotheta qua certan-
tes coelestis palmæ bravium percepturi sunt, assabili-
ter dicebat : *Etsi corpore absens sum, sed spiritu præsens.* Non ergo obolenda et parvi pendenda est hæc dextris firmata affinitas, dum prædictus prædi-
cator sibi et Barnabæ inconcussas Ecclesiarum columnas, hoc est Petrum et Jacobum et Joannem, dextras dedidisse tripudiando referat.

B Heia præstantissime et amantissime fili mi, priscæ fraternitatis memor inextricabilis veræ dilectionis ligatura tanto strictius et eniuxi per succiduas scæ-
culorum ætates indisruptis restibus & reliquo nō-
detur in ovum, quanto constat quod iisdem con-
catenatæ dilectionis viscus sacro et septiformi my-
steriorum numero glutinosius lentescit. Igitur hac præfatiuncula venerandam celsitudinem vestram assabiliiter alloquens, aliquantula metrorum munus-
cula, domesticæ familiaritatis fiducia fretus, sub-
junxi præsertim veterum auctoritate provocatus de diversi rerum qualitatibus modo cœlestium modo terrestrium, materiarum [F. leg. materiam] nactus nunc grandem nunc gracilem, creaturarum naturam considerans strictim summatimque desloravi.

C Nam Symposium, poeta versificus, metricæ artis peritia prædictus, occultas ænigmatum propositiones, exili materia sumpta, ludibridis apicibus legitur ce-
cinisse, et singulas quasque propositionum formu-
las, tribus versibus terminasse. Sed et Aristoteles, philosophorum acerrimus, perplexa nihilominus ænigmata prosæ locutionis facundia fultus argumen-
tatur. Quamobrem nostræ exercitationis sollicitudo horum exemplis instincta, et commentis ad inven-
tionem stimulata, decies denas, id est, centenas qui-
nas ænigmatum propositiones componere nitebatur,
et velut in quadam gymnasio, prima ingenioli rudi-
menta exercitare cupiens, ut venire possit deinceps ad præstantiorem operis materiam : si tamen prius hæc mediocria metricæ definitionis regulis minime caruerint ; tripartitamque syllabarum differentiam juxta perpendicularum scandendi rite servaverint. Denique prædicta ænigmatum capitula primitus quaterum versiculorum lineis digesta; sequentia vero, juxta quod se occasio componendarum rerum ex-
hibuit, quinis aut senis, vel etiam septenis metro-
rum versibus et eo amplius carinuantur : quibus indesinenter, secundum poeticæ traditionis discipli-
nam, cola, vel commata, seu pentemimerum et hepte-
mimerum adnectere, progressis binis aut ternis pedibus procuravi; alioquin dactylici hexametri regule legitima æquitatis lance earentes, lubricis syllaba-
rum gressibus vacillarent. Porro quod etiam muta in-
sensibilium rerum natura, de qua ænigma clanculæ et latens propositio compenitur, quasi loqui et ser-

mocinari fungitur : hoc et in sacris litterarum apicibus A insertum legitur : quia nonnunquam rationabilis creatura irrationalium gestu et personis uititur, et e contrario irrationalis sensus vivacitate carens intellectualium gestu et voce fungitur. Quemadmodum in libro Judicum diversa lignorum genera articulata hominis voce loquentia monarchum quasiisse referuntur : *Ierunt*, inquit, *ligna ungere super se regem* ; ubi sigillatum, sicut supra jam diximus, sucus et vitis simulque oliva, et ad extremum rhamnus igne proprio flammisque voracibus Libani cedros consumpti, juxta ritum humanæ locutionis profari peribentur.

Hujus etiam tropi figuram in quarto Regum volume Joas Israeliticæ plebis gubernaculo potitus ad Amasiam regalibus imperi sceptris fulgentem, cum suribundo cavillationis ludibrio et probroso gannaturæ subgannantis elogio crudeliter componentes, *Carduus*, (inquit) *Libani misit ad cedrum quæ est in Libano*, dicens : *Da filiam tuam filio meo uxorem*, et reliqua.

Et Psalmista, omnia ligna silvarum exultasse, et flumina manuum plausibus lusisse carposque gratulabundos existisse, ab animali ad inanimale metaphorice, retulit, et illud poeticum :

Mater me genuit, eadem mox dignitur ex me ; et quod e multis ac brutis ratiocinationis argumenta requiruntur cum etiam sapientis imus cunctorum retro regum, et deinceps nasciturorum, in Ecclesiaste frequenter stolidissimorum personis utatur, dicens : Quid habet homo amplius jumento aut sapiens stulto ? et cætera similia. Hæc idcirco diximus ne quis forte novo nos et inusitato dicendi arguento, et quasi nullis priorum vestigiis trito prædicta ænigmata cecinisse arbitretur. Et, ut evidenter harum rerum ratio claresceret, legitimos septies quaternos metrorum pedes, quibus universa non solum principalia octo genera progradientur, verum etiam species, quæ ex eadem stirpe pullulantes centuplis metrorum frondibus contextuntur, subdidimus, et singulis quibusque pedibus tantam exemplorum copiam accumulantes ex diversis orationum partibus congressimus, quantam ad præsentis opusculi normam, pro evidenter indici gratia, sufficere credidimus. Et quod præcessores ce'eberrimi uniformi nominis exemplo propalasse noscuntur, nos eorumdem vestigia euixus indagantes uberiorem exemplorum formulam enucleavimus. Neque enim intam densa totius Latinitatis silva et nemorosis syllabarum salibus, ubi de singulis verborum radicibus multiplices regularum ramusculos pullulasse antiqua veterum traditio declarat, rudibus facile negotium deprehenditur et præsertim metricæ artis disciplina caronibus, et qualiter vel quo pacto longæ et breves syllabæ vel etiam communes utrobique competentes, quas Græci dichronas dicunt, sagaciter discriminantur. Ex hac enim triplici syllabarum definitione potius, quam de fonte aut monte Musarum, de quibus Persius Flaccus :

Nec fonte (inquit) labra proloxi Caballino,

Nec in bicipite somniasse Pernasso
Memini me.

omnis metrorum ratio monstratur, et qui versus monoschemi, qui pentaschemi vel qui decaschemi, cum viginti quatuor temporibus, exceptio si trochæo terminentur, rite dicantur.

Hac tripartita descriptionis [Meius, discretionis] formula omnis heroica hexametri versificatio, vel cæsurarum scansio principaliter constat, licet synalœpharum velut quedam conglutinatio, et explosa collisionis additamenta crebro apud poetas lyricos et satyricos necessitate metri interponantur, quæ maxime ex vocalibus litteris vel syllabis semivocali terminatis gignuntur. His utrasque Junius Juvenalis, quinto Satyrarum libro, unius versus tenore simul elisit dicens :

Omenta, ut video, nullum discrimen habendum est. Scanditur : omen spondæus, tut vide dactylus per synalœpham, o nul , spondæus, lum dis spondæus, crimen ha dactylus, bend est spondæus per synalœpham.

Rursus idem lyricus, lib. iv :

Bellorum excubias truncis affixa tropæis.

Scanditur ita : *Bello, rex cubi per synalœpham, et trun, cis af, fixa trop, ois*. Sic Annæus Lucanus, Cordubensis poeta, uno versu libri viii, bis elisit dicens :

Quare agite, Eoum, comites, properemus in orbem.

Rursus idem, lib. x, ait :

Hinc tergo insultant pedites, via nulla saluti.

Et alibi :

Extremoque epulas mensasque petemus ab orbe.

Unde Paulus Quæstor elisit in litteram ita :

Tartaream in sedem sequitur nova nupta maritum.

Sic etiam Prosper, poeta et rhetor, in libro quem Epigrammata protulaverat, eamdem litteram bis elisisse cognoscitur, dicens :

Non coepimus aut auctum, non hic mutabile quidquam est. Item, infra :

Cœlestem ad patriam tendens cognosce vocantem.

Hæc eadem synalœpha versibus Sibyllæ poetridis continetur, que ait :

Tunc ille æterni species pulcherrima regni.

Phocas quoque grammaticus primo versu synalœpham explodit, dicens :

Ars mea multorum est quos sæcula prisca tulerunt.

D Isidorus vero vocales elisit ita :

Argutusque inter latices et musica flabra.

Et Virgilius, lib. xi :

Oceanum interea surgens Aurora reliquit.

Idem, lib. vii Æneidos, in uno versu geminas synalœphas et eclipsin comprehendit ita :

Nunc repeto, Anchises fatorum arcana reliquit.

Scanditur enim ita : *Nunc repet, Anch, ses fa, torar, cana re, liquit*. Sed hos duos metaplasmos saepe ambiguitas scandendi conturbat, quos talis discretionis differentia dirimit. Si prior vocalis explodatur, erit synalœpha ; si posterior fuerit explosa, erit eclipsis. Sicut in novissimo versu libri Regum cantum legitur :

Purpureis major Persarum in sede tyrannois.

Virgilius [Grammaticus] item libro quem Pædagogum prætitulavit, cuius principium est :

Carmina si fuerint, te judice, digna favore,
Reddetur titulus, purpureusque nitor.
Si minus, æstivas poteris convolvere sardas,
Aut piper aut calvas hinc operire buces;

syllabam elitis dicens :

Durum iter et vitæ magnus labor.

Et Arator subdiaconus primo verso terminalem genitivi syllabam dispositis dicens :

Moenibus undosis bellorum incendia cernens.

Et infra elegiaco verso subjunxit :

Inque humeris ferimur te relevante piis.

Et Andreas orator inquit :

Filius ipse hominis, qui Deus est hominis;

propterea namque has duas metaplasmorum species ex numero 24 indagare et explanare natus sum, quia per omne corpus poetorum librorum satis frequenter insertæ sunt, et nisi sagaci subtilitate præcognitæ fuerint, diversa impedimentorum obstacula scandentibus [Maius add. velut iter carpentibus] generare solent. Idcirco diversos versus metrorum ad synaloephæ metaplasnum congruentes catervatim congregimus, quatenus his perspectis nullum deinceps explosa collisionis chaos latebrosum confractæ synaloephæ barathrum lucem scandentis confundat, aciemque legentis obtundat.

Igitur, tripartita heroici hexametri perpendiculara, ut certius cognosci queant, strictim summatisque expedire conaber, sicut prisca veterum auctoritas tradidisse memoratur. Videor itaque mihi hoc planus et apertius posse patescere, si per interrogationem et responsionem pauxillium reciprocis vicibus stylus varietur, quemadmodum beatus Augustinus per multa librorum corpora, hoc est Soliloquiorum, et de libero Arbitrio, et eo quem de Magistro prætitulavit, et sex libris quæ de Musica fecisse comprobatur; vel Isidorus duobus voluminibus quæ Synonyma vel Polyonyma protitulatur. Quod genus dictandi ab undecima appellativorum nominum specie translatum reor. Hoc itidem Junilius instituta regularia, quæ a Paulo Syrorum scholis naviter instruto didicerat. Primario sedis apostolicæ pontifici scribens: Ne aliqua, inquit, confusio per antiquiorum, ut assolet, negligientiam proveniret, magistro M. Græcam litteram, discipulis D. proposui, ut ex peregrinis characteribus, et quibus Latina scriptura non utilitur, error omnis penitus auferatur, melius quippe et sagacius hoc argumento velut quibusdam eotibus animorum ingenia accuntur. Idcirco, prætermisis reliquorum metrorum generibus, quæ centenis varietatum speciebus dirimuntur, præstantissimas dactylici hexametri regulas, quod cæterorum arcem et insulas possidet, prædictis litterarum characteribus vicatim et alternatim positis pandamus.

D. Quot sunt genera versuum in dactylico metro? — M. Quinque.

D. Quid est dactylicum metrum? — M. Quod constat dactylo et spondæo.

D. Nonne plerumque ultimus pes trochæo termi-

natur? — M. Quia nonnulli, metrum artis peritia prædilii, hunc pedem de versu excludendum consue- runt, quia omnis syllaba in ultimo verso adiapheros est, id est, indifferenter accipitur, nec interest utrum corripiatur an producatur. Unde a quibusdam vicio- sis versus putatur qui trochæum admittit. Nam ratio exigit ut in pleno verso viginti quatuor tempora sint: admisso itaque trochæo, minuitur temporum numerus, et erunt tempora viginti tria, qui est versus colophos.

D. Superius dixisti quinque genera versuum esse in dactylico hexametro; quæ sint nominatim dico.

— M. Hexameter, pentameter, tetrameter, trimeter, dimeter.

D. Hexameter rectius dicitur an hexametrus?

— M. Utrumque, ut Evander, Evandrus, quorum unum venit ex Græco, alterum ex Latino.

D. Hexameter ergo sive hexametrus, quot pedibus cæditur?

— M. Sex: dactylo et spondæo circum se

positis aut alterna interpositione variatis.

D. Hexametri versus genera quot sunt?

— M. Tria.

D. Quæ?

— M. Hexameter dactylicus, hexameter he- roicus, hexameter iambicus, qui et senarius, qui constat ex simplicibus sex, idemque ex duplicitibus trimeter.

D. Quid ergo, si versus hexameter sex spondæis constiterit, poterit dici dactylicus?

— M. Vocatur quidem versus spondazon, sed metrum dactylicum:

nam ejusmodi compositio non nisi in dactylicum me- trum cadit.

D. Qui sunt versus hexametri dactylici?

— M. Qui tantum sex pedibus dactylicis constant, præter

bella et facta herorum quolibet aliud continentis, ut

puta sunt Bucolica et Georgica cæteraque hujuscemodi.

D. Qui sunt hexametri heroici?

— M. Qui bella et

herorum res gestas complectuntur, veluti est Ilias Illo-

meri, vel Aeneis Virgilii, vel Lucani prælia Cæsaris et Pompeii decantantis.

D. Qui est pes quintus?

— M. Dactylus.

D. Quare quintus dactylo competit?

— M. Quia semper in versu, exceptis aliis locis quibus varie po-

nuntur, quintam regionem proprie obtinet, minusque

lenis est versus qui quinto loco spondæum habue-

rit, et vocatur spondazon ut est ille:

Aut leves oreas lento ducunt argento,
et ideo nec in fine dactylus debet ponni nec spondæus
in quinto loco. Ideo spondæus a quibusdam imus
pes cognominatur, quod regionem sextam sibi vindicet.

D. Qui modus est syllabarum in versu dactylico hexametro heroico?

— M. Omnis versus hexame-

ter dactylus sive heroicus a duodecim syllabis cre-

scit usque ad xviii; nam qui imus est habet syllabus

non minus quam duodecim.

D. Quid ergo, nonne plerumque invenimus ver-

sum xviii aut xix seu xx syllabarum, ut sunt hi:

Sed revocare gradum superasque evadere ad auræ.

Item:

Laurns erat tecti in medio, in penetralibus altis.

Item:

- Aut omnia accipiunt verentur, atque agmine factio.**
- Item :**
- Chara mihi ante alias, etc., usque Diane.
- M. Sunt quidem plerique syllabarum xviii, aut vero xix, raro et xx aut vix aut nequaquam reperiuntur queunt. Verum sciendum est in metrica ratione nunquam computari eas syllabas quas superius diximus synalophæ metaplasnum intercipere; quo sit ut omnes illi versus qui supradictum syllabarum numerum videntur excedere, detractis synalophis, ad xvii aut xvi, vel etiam ad xv, redigantur, veluti sunt illi quos supra exempli gratia posueras. Unde sciendum est nullum versum dactylicum hexametrum inveniri posse qui numerum syllabarum xvii videatur excedere. Itaque omnis versus dactylicus hexameter infra hunc numerum usque ad duodecimam syllabam terminatur.
- D. Precor hoc lucidius expone et clarius enodari.
- M. Versus dactylicus hexameter, si solis spondae constiterit, erit xii syllabarum. Si unum dactylum babuerit, xiii; si duos, xiv; si tres, xv; si quatuor, xvi; si quinque xvii. Ita toties una syllaba crescit quoties dactylus accesserit.
- D. Hexameter versus dactylicus per quot species variari decernitur? — M. Quantum metrica ratio declaratur, xxxii schemata habet.
- D. Ilias schematum species per ordinem apertius expiana. — M. In versu xii syllabarum, una species est: hic est quem superius diximus monoschematum nuncupari, is quippe sine ulla varietate omnes in spondæos habet, qui ob hoc spondazon vocatur, ut est:
- Hi producuntur legati Minturnenses,
quod genus versificationis adeo durum et horrens
est, ut Albinus in libro quem de metris scripsit vetet
Spondæos totum concludere versum.
- Sed adjuncto dactylo quinta regione apertius comitur.
- D. In versu xiii syllabarum quot schemata sunt?
- M. Quinque, sine dubitationis scrupulo.
- D. Quomodo, quave ratione? — M. Ibi quippe unus dactylus inter spondæos admissus omnibus quinque locis libere decurrit.
- D. Ad indigandos bis xvi dactylicos metrorum ansiactus meditantium mentes facilius flectuntur, prolati exemplorum formulis, stolidi obstrusum ignorantiae latibulum illustrantibus, quam nuda garrulorum loquacitate verborum? — M. Versus xiii syllabarum hexametri singulari dactylo cum quaterno spondæo constans quinas, ut diximus, sibi usurpat species. Ponitur loco primo dactylus ita:
- In cruce confixus mundum Christus salvavit.
- Loco secundo, ita:
- Christus Filius Æterni salvavit mundum.
- Loco tertio, ita:
- Christus per lignum crucis auferit mundi noxam.
- Loco quarto, ita:
- Scandens in ligno Christus dedit arrham vitæ.
- Loco quinto, ita:
- Suspendens mundi Christus peccamina dempuit.
- D. Versus xiv syllabarum quot schemata habet?
- A — M. Certissima definitione. decem schematibus constat.**
- D. Da per ordinem carumdem specierum rationem. — M. Aut enim primo et secundo loco dactylus ponitur, aut primo et tertio, aut primo et quarto, aut primo et quinto, aut secundo et tertio, aut secundo et quarto, aut tertio et quinto, aut tertio et quinto, aut quarto et quinto. Hoc modo decupla schematum species alternatim inserta suppatur.
- D. Da exemplis horum probationem. — M. Juvenalis Hispanus primo prologi versu hujus rei notitiam pandit:
- Immortale nihil mundi compage tenetur:
Scandit ita: immor, tale ni, hil mun, di com, page te;
- B natur. Et infra :**
- Accumulant quorum famam laudesque poetæ.
Sedulius itidem in præfatione metrica quæ hexametro et pentametro catalecticò decurrit, primum versum decaschemum texuit:
- Paschales quicunque dapes conviva requiris.
- Juvenalis Satyrarum libro v :**
- Magna quidem sacris quæ dat præcepta libellis.
Scandit enim: magna qui, dem sa, cris qua, dat præ, cepta li, bellis. Item infra:
- Quæ tam festa dies aut cessen prodere forem?
- C Lucanus, libro decimo :**
- Felix prædo jacet terrarum vindice facto.
- D. Versibus istis, quos exempli gratia protulisse visus es, nequaquam omnes decem schematum regulæ liquido patuerunt. Sed tantum tres formulæ, id est, dactylus loco primo et quinto, item loco secundo et quinto, item loco tertio et quinto; residua vero schemata necum prolata delitescunt. Quamobrem operæ pretium reor ut id quid passiva definitionis generalitatè non ad integrum promulgaveras, nunc per ordinem corundem schematum recapitulando nequaquam semiplena specialitate examinassim enucleare studeas. — M. Versus heroicus hexameter xiv syllabarum primo loco et secundo dactylum recipit ita:
- Arbiter omnipotens mundi dempsit peccata.
- Loco primo et tertio dactylum, ita:
- Abstulit in ligno Deus omnem mundi labem.
- Loco primo et quarto, ita:
- Lurida quassavit diri Dæus Orci sceptra.
- Loco primo et quinto, ita:
- Triverat in ligno pendens mundi mala Christus.
- Loco secundo et tertio dactylum:
- Christus de cruce tetra tulit mundi peccata.
- Loco secundo et quarto dactylum:
- Christus de cruce contrivit mala mundi cuncta.
- Loco tertio et quarto dactylum:
- Christus purgavit generis maculas humani.
- Loco tertio et quinto dactylum:
- Sacra salvavit genus humanum cruce Christus.
- Loco quarto et quinto dactylum:
- Christus nos servet jam crimina cancta relaxans.
- D. Versus xv syllabarum quot schemata complectitur? — M. Juxta quod veterum auctoritates pate-

fecerunt, decem schematibus, ut ille prior, compo-
nitur. Nam sicut in illo xiv syllabarum dactylus
decies variatur, ita in hoc spondæus toties inver-
titur.

D. Illarum rerum exempla versibus ad hanc spe-
ciem pertinentibus doceri desidero. — M. Lucanus
libro octavo explanat dicens :

Ardua quippe Ædes robustos exigit annos.

Idemque libro quinto :

Fertur ad æquoreas ac se projicit in undas.

Scanditur ita : fertur ad, æquore, as ac, se pro, jecit
in, undas. Virgilii, in Georgicis :

Ascræumque cano Romana per oppida carmen.

Et Paulus Quæstor ait :

Arbitr aurarum qui fluctibus imperat atris.

Ergo hujuscemodi versus decaschemi dicuntur.

D. Hujuscemodi responsionis argumento mihi mi-
nime satisfactum esse arbitror, nisi ea quæ particu-
latim versibus excerpta sunt universaliter astipula-
tione decupla accumulentur. — M. Versus hexa-
meter quindecim syllabis, tribus dactylis constans,
dene, ut diximus, continet schemata, hoc modo :
loco primo, secundo et tertio dactylum :

Jam veneranda Dei soboles mundum salvavit.

Loco primo, secundo et quarto :

Jam memoranda Dei proles cruce servat sæcla.

Loco primo, secundo et quinto dactylum :

En veneranda Dei proles salvat cruce mundum.

Loco primo, tertio et quarto dactylum :

In cruce suspensus sine crimine salvat mundum.

Loco primo, tertio et quinto, dactylum :

Omnibus in ligno tribuit sperare salutem.

Loco primo, quarto et quinto dactylum :

In cruce confixus jam sæcula prisca novavit.

Loco secundo, tertio et quarto, dactylum :

Mundum jam veneranda Dei soboles salvavit.

Loco secundo, tertio et quinto, dactylum :

Christo concelebretur honor qui sæcla gubernat.

Loco secundo, quarto et quinto, dactylum :

Christo concelebret præconia debita mundus.

Loco tertio et quarto et quinto, dactylum :

Emptus Christo, concelebrans cane carmina, mundus.

D. In versu xvi syllabarum quot schemata conti-
nentur? — M. Totidem species habet quot in trede-
cim jam patefecimus, id est, quinque.

D. Da horum schematum argumenta ex libris au-
ctorum prola'a. — M. Lucanus libro tertio :

Fractarum subita ratiun periere ruina.

Scanditur enim : fracta, rum subi, ta rati, um peri,
ere ru, ina. Et notandum quod hic versus et cæteri
similes apud metricos laudabiles habentur, ubi nun-
quam in scansione integra pars orationis dirempta
reperitur, sicut in aliis schematum ordinibus crebro
invenitur. Paulus Quæstor in gratiarum actione ait :

Oceanum rapidis linquens repetensque quadrigis.

Virgilii in Bucolicis :

Pergite, Pierides, Chromis et Mnæsilus in antro.

Persius Flaccus binis versibus junctis ait :

Nonne quidem hoc studeo populatis ut mihi nugis
Pagina tergescat dare pondus idonea sumo.

Itaque, sicut in versu tredecim syllabarum dactylus

A quinque locis invertitur, ita in hoc sedecim syllaba-
rum spondæus iisdem locis alternare cognoscitur, et
dicuntur pentaschemi propter prædicta quinque
schemata.

D. Eorumdem schematum species, quæ ordine præ-
postero poeticis versibus prolatæ sunt, per ordinem
legitime quinques quinques quadrare absurdum non
opinor. — M. Heroicus versus xvi syllabis, quatuor
dactylis constans, quinque species continet, ita :

Loco primo, secundo, tertio et quarto dactylum :

Jam veneranda Dei soboles cruce salvat mundum

Loco primo, secundo, tertio, et quinto dactylum :

Jam veneranda Dei soboles cruce salvat mundum.

Loco primo, secundo, quarto et quinto dactylum :

En veneranda Dei proles cruce sæcla coruscat.

B Loco primo, tertio, quarto, et quinto dactylum :

Jam pietas immensa Dei cruce cuncta beavit.

Loco secondo, tertio, quarto, et quinto dactylum :

Mundum jam veneranda Dei soboles cruce salvat.

D. Quid igitur, in versu syllabarum decep et se-
pTEM quot schemata autumas calculanda? — M. Si-
militer in eo, ut in xii syllabis, unum schema con-
tineri astipulor.

D. Quomodo vel quo pacto fieri potest ut minimus
versus et maximus concordi schematum lege decur-
rant, cum tantopere syllabarum numero discrepant?

— M. Quia ibi spondæus quinque constat locis : hic
vero dactylus totidem locis inseritur, excepto ultime
pede, quem necesse est disyllabum esse, ne syllaba-
rum amplior numerus accrescat.

C D. Dogmatæ sententiis et doctoris sermonibus
credua præcordia pando, sed tamen id certius ex
priscis veterum poematis experiri cupio. — M. Chronica Eusebii Virgilium imminentे metu mortis
cecinisse tradunt, et epigramma, quod epitaphium
vocatur, ad suprema exsequiarum funera composuisse
dicendo :

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc.

Scanditur ita : Mantua, me genu, it Cala, bri rapu,
ere te, net nunc. Quem Lucanus æmulans, his verbis
imitabatur dicens :

Corduba me genuit, rapuit Nero; prælia dixi.

Idem libro sexto :

Undique præcipiti scopulis removentibus æquor.

Scanditur ita : undique, præcipi, ti scopu, lis remo,
ventibus, æquor. At vero prædicatus vates Mantuanus
alibi ita refert :

At tuba terribile sonitum procul ære canoro.

Sedulius et de monoschemo versu inter cæterā sic
ait :

Laudat et egregiæ tribuit sua vota rapinæ.

Eodem modo Prosper in Epigrammatibus cecinit di-
cens :

Recta volens animus, sapiens et amator honesti.

D. Quid ergo, nunquamne dactylus in fine
tur? — M. Potest quidem, ut vult Virgilii, sed non
in eo qui cæteros omnes dactylos habet; vcluti in
Georgicis :

Aul spumas miscent argenti vivaque sulphura,
quem quidam invertentes sic legunt :

..... et sulphura viva.

Hucus idem libro sexto Aeneidos :

Bis patris cedidere manus, quin protinus omnia,
quem quidam per synalopham excludunt, nec intel-
ligentes synalopham tunc esse cum vocales inter se
configunt, seu solae, ut Virgiliius, libro iv :

Quam tu orbem, sutor, hanc eernes, qua surgere regnat
Et Lucanus, libro v :

Seva quies pelagi mæstoque ligoava profundo;
scu interposita consonante, ut :

Longius et volvess fatorum arcana movebo;
quod nequaquam in predicto libro asseri potest;
quippe absoluatus pos est omnia, ut in Bucolicis :

Omnia fert astas
Omnia vincit amor.

Posset itaque versus etiam ex dactylis sex constare
si moderno tempore metri non refutarent, veluti
versus illæ est :

Interea tenero mihi bucula pascere gramine;
et alibi :

At tuba terribilem sonum procul excitat horri'a.

D. Quomodo his versibus, qui dactylo terminantur,
metri vocabulum indiderunt? — M. Apud metricos qui-
dem hujuscemodi versus catalecticici nuncupantur, ut :

Sidera pallida defugiant face territa luminis,
ita et superiores duo.

[M]aius om. : D. Enumeratis ergo xxxiii schematum
ordinibus, magnopere q̄ flagito ut enucleato exem-
plorum serie regulariter edisseras quot species in
carminibus Virgilii, vel Lucani, seu Persii Flacci,
aut Terentii Afri, deprehendi queant. — M. Ex su-
pradicis speciebus xxxii noa amplius quam decem
et septem in poematisbus memoratorum investigare
valui, excepto Terentio, qui cum Comœdiarum vo-
lumina, Menandrum secutus, non heroicis versibus
componeret, earum prologus cum ab æmulis dente
canino carperetur, in defensionem sui velut Apolo-
geticus senia dabatur.

D. Easdem decem et septem species certius cognoscere concupisco. — M. In verso tredecim syllabarum
duo schemata deprehenduntur a Virgilio as-
sumpta, hoc secundo loco et quinto, nam secundo
duos tantum dactylos reperiuntur (sic), ut :

Ast leves ocreas lento ducunt argento.

aut quinto, ut :

Se duo seleci ferro qui scindere vallum.

Et infra :

Ductores Teucrum primi dilecta juvenus.

D. Ex verso xiv syllabarum quot species assu-
ptæ sunt? — M. Septem [F. tres] tantum; aut enim
primo et quinto loco dactylus inseritur, ut :

Filius huic contra, qui torquet sidera mundi.

Aut secundo et quinto, ut :

Et nox atra polum bigis subiecta tenebat.

Aut quarto et quinto, ut :

Stridens trajecto hæsitæ patefacta cerebro.

D. Ex verso quindecim syllabarum quot schemati-
bus fungebatur? — M. Quamvis hujuscemodi versus
decaschemus vocitetur, senas [F. quinas] tamen ex
eodem assumpsit species; nam aut primo et secundo
loco spondæus reperitur, ut :

A Seindit se nubes et in æthera purgat apertum.

Aut primo et tertio, ut :

Interclusit hiems et terruit Auster cunctes.

Aut primo et quarto, ut :

Cum fletu, precibusque tulit, per sidera testor.

Aut secundo et quarto, ut :

Jamque vale! torquet medios nox humida cursus.

Aut tertio et quarto, ut :

Ascanius meriti taoti non immemor unquam.

D. Ex verso sedecim syllabarum quot species sibi
usurpasce deprehenditur? — M. Licet hunc versum
Græci pentaschemum dixerint, præfatus tamen poeta
quatuor species inde assumpsit, quia aut primo loco
spondæus invenitur, ut :

Carthago premat Ausoniam, nihil urbibus inde;

et alibi binis versibus, ut :

Cernat semiaeci sibi me rapere arma croenta
Victoremque ferant morientia lumina Turni.

[Suppl. Aut secundo] ut :

Dentibus infrendens gemini; graditurque per æquor.

Aut secundo et tertio, ut [F. leg. Aut tertio, ut] :

Grauenumque domos suspectaque liquimus arva.

Aut quarto et quinto, ut [F. leg. Aut quartó, ut] :

Hunc cape consiliis socium et conjugé volentem.

Item :

Ascanius galeam ante pedes projectit in amnem.

D. Porro ex verso decem et septem syllabarum
quot species assumpsit? — M. Unius tantum scho-
matis sorte gratulatur, sine quo aliorum schematum
speciebus funditus carere cognoscitur: quæ Græce
inonoschemus versus vocatur, cum præter uli-
timum pedem cæteri omnes dactylica fungantur scan-
sione, ut :

Nos procul inde fugam trepidi celebrare recepto.

Item primus versus duodecimi libri :

Panditur interea domus omnipotentis Olympi.

Et in duodecimo :

Tum laps ipse viri vacuum per inane volutus.

Et in Georgicis :

Ille volat simul arva fuga simul æqua verrens.]

D. Quis est versus heroicus catalecticus? — M.
Præbet Virgiliius exemplum, dicens :

Et tunicæ manicas et hælest redimicula mitræ.

Scanditur ita : et tuni, cæ mani, cas et hab, ent redi-
micula, mitræ. Idem, libro xi :

Fecerat et tenui telas discreverat auro.

D. Et libro Judicum :

Septuaginta prius truucarat corpora regum.

Et Lucanus libro tertio :

Primus Cesareis pelagi decus addidit armis.

D. Quis est versus hypercatalecticus hexameter?

— M. Ubi certo numero sex pedum una syllaba
subneicitur.

D. Profer versus hoc modo compositum. — M.

Alma Venus Paphon ingreditur, rosa luceat ex aditis,

Et alibi :

Bumpere clausira manu socios gelidis dare de scopulis.
Simul et in pentametro dactylico hypercatalecticus
versus admittitur, ut :

O Deus omnipotens largire viam precibus.

Et alibi :

- Pulchra puerilla comas ambit sibi palmitibus.
- D. Quot sunt species in cœsura hexametri versus?
- M. Quatuor.
- D. Pande nominatim earumdem vocabula cœsurae.
- M. Districtus, divisus, mixtus, Priapeius.
- D. Quis est versus districtus? — M. Qui in scan-
sione pedum nunquam orationem accommodat inte-
gram.
- D. Melius exemplis quam nuda verbositate infor-
mor. — M. Pœbel Arator exemplum:
- Mortalisque sibi studium proponat origo.
- Scanditur ita: *Morta, lisque si, bi studi, um pro,
ponat o, rigo.* Ecce nulla oratio integra in quolibet
pede reperta est. Idem, alibi:
- Largiri salvantis opem numerusque dierum.*
- Item Prosper in Epigrammalibus:
- Fallaces semper curis torquentur amaris.*
- Virgilius:
- Infundum, regina, jubes rœnovare dolorem.*
- Symposium poeta districtum versum protulit, di-
cens:
- Dulcis oder nemoris, flamma sumoque fatigor.*
- D. Quis est divisus versus? — M. Qui in scan-
dendo partes orationis separatas habet, id est ut
quot pedes habet, tot et orationes, ut puta:
- Dic mihi, Clio, quisnam primus fingere versus;
sed bujuamodi versus penthemimere vel hepthemimere
carentem modernus usus in hexametro dacty-
lico non libenter admittit.*
- D. Quis est versus mixtus? — M. Qui utrumque in
se habet, id est partem districti et partem divisi.
- D. Facilius ratione fector, si exemplo probaveris.
- M. Virgilii, libro iv:
- At regias gravi jamdudum saucia cara.*
- Et infra:
- Vulnus ait venis et exco carpitur igne.*
- Et Sibylla prophetissa ait:
- Denumerat tacitis tot crimina conscius ultor.*
- Et alibi poeta dicit:
- Petrus apostolicus qui culmina præsidet arcis.*
- Scanditur ita: *Petrus ap, ostoli, cæ qui (ecce pars
districti), culmina, præsidet, arcis (ecce pars di-
visi).*
- D. Quis est versus cœsura Priapeiae? — M. Qui
in Priapeio metro deprehenditur ascriptus.
- D. Quale est metrum Priapeium? — M. Cum hexa-
metro versu primi tres pedes concatenati inter se
a reliquis tribus sequentibus divisi separaque sunt.
- D. Harum rerum experimenta authenticis ver-
sibus doceri desidero. — M. Virgilii in Bucoli-
cis:
- Ut puero Phœbi chorus assurrexit omnis.*
- Item Sibyllinus versus hoc idem declarat:
- Vivat ut aeterno bonus, ac malus ardeat igne.*
- Item Symposium:
- Ore procax non sum, non sum temeraria lingua.*
- Virgilii:
- Aut Ararim Parthus biber aut Germania Tigrim.*
- D. Unde dictum est Priapeium metrum? — M.
Quod pleraque carmina hujuscemodi in honorem
- A Priapi conscripta sunt: propter quod multi volunt
hoc genus compositionis Bucolico carmini magis
convenire.
- D. Quod est Pythium metrum? — M. Idem quod
hexametrum.
- D. Unde dictum est Pythium? — Quidam arbitran-
tur ob id quod hoc genere metri oracula primo
Apollini sint edita, qui interfecto Pythonem
dictus est, qui, ut fertur, cum in Parnasso Pythonem
serpentem in vindictam matris sagittis insequeretur,
aculeo Delphici hoc illum versus et facundia cothurno
extulerunt.
- D. Quot πάθη in dactylico et hexametro inserta
astipularis? vel quid sunt πάθη? — M. Πάθα quidem
Latina lingua passiones dicuntur. Sunt autem nu-
mero sex, acephalon, procephalon, lagaron, procy-
lon, dulicheron, miuron vel spicode.
- D. Quid est acephalon? — M. Versus sine capite,
cum prima syllaba contra naturam corripitur.
- D. Da exemplum auctoritate probatum. — M.
Virgilii secundo versu *Æneidos* acephalo posuit di-
cens:
- Italianam fato profugus.*
- Etenim barbarismo tribrachum pro dactylo admisit.
Sic et ceteræ passiones aut in medio aut in fine
inseruntur.
- D. Quia longum est ut sciscitatio et solutio earum-
dem passionum per ordinem enucleetur, saltem
extremitas pandatur. Quid est miuron vel sphicod-
ium? — M. Μύρος Latine mus vel sorex interpretatur.
- C Ex eadem prima positione derivativum ducitur *miu-
rus* vel *miurinus* vel *soricinus*.
- D. Quid astruis esse sphicodin? — M. Σφικόδινος dici-
tur Graece crabro, unde derivatur *sphicodis*, et ta-
men *miurus* vel *sphicodis* ad unam significationis
regulam pertinere noscuntur, quia utraque animalia
tenui et gracili membrorum extremitate terminantur.
Ita et versus qui pyrrhichio clauditur.
- D. Quæ est cœsura penthemimeris, et qualiter
interpretatur? — M. Penthemimeris Latine semi-
quinaria dicitur; ἡμερα quippe semis est; sicut hæ-
misphærium, semisphæra Latina lingua intelligitur,
id est dimidia pars poli supra aut infra terram æquis
lancibus librata. Nam penthemimeris in versu he-
rolco dicitur ubi post duos pedes sequitur syllaba
D quæ partem terminet orationis, ut:
- Truncum terra tegit, latitant in cespite lymphæ.*
- Item Prosper in ænigmatibus de oratione Domini:
- Cum prece sanguineas fundebat corpore guttas.*
- D. Quid est hepthemimeris? — M. Latine semi-
septenaria appellatur cœsura, cum post tres pedes
sequitur syllaba partem orationis terminans, ut:
- Musa, mihi causas memora.*
- Et alibi:
- Nec pepiti radios poscunt.*
- Item Phocas:
- Te longinqua petens comitem sibi ferre viator.*
- D. Quæ est cœsura tritirochaici, vel tritistro-
chæus? — M. Cum tertio loco per dactylium termi-
nat, sicut poeta promisit, dicens:

Hoc volo, ne breviter mibi syllaba prima legatur.
Et alibi :
Nec jam terra vocor, licet ex me terra paretur.
Item epigramma Prosperi tritonochæon protulit:
At bona, quæ vere bona sunt, nec sine tenentur.
D. Quæ est definitio cæsurae tetartitrochaïci, quam quidam tetartebucolicum nuncupant? — M. Cum in quarto loco vel regione pars orationis cum dactylo terminatur.
D. Manifestis exemplorum formis hoc evidenter reserari rogo. — M. Virgilius, prima ecloga insit :
Nos patriæ fines et dulcia linquimus arva.

Et infra :

Sæpe tener nostris ab ovibus imbut agnus.
Hoc idem Paulinus primo versu :
Annua vota tibi remeant, simul annua lingue.
Et notandum quod regula Bucolici carminis exigit ut quartus pes dactylo semper clauderetur, quod Virgilius victus operis difficultate neglexit.

D. Postquam ancipitem metricæ artis scrupulum luce clarius digessisti, jam tempus et ordo rerum exigit ut promissa ænigmatum problemata luculentæ urbanitatis versibus patefasias, ac deinceps singulorum quorumque pedum, excepta synzugiæ superflua confusione, rationem regulariter inculces. — M. Jam dudum id facere satagerem, nisi scrupulosæ interrogations tuae anticipantes festinationem meam vi quadam præoccuparent.

ÆNIGMATICUM LIBER.

PROLOGUS.

Arbiter, ætherio jugiter qui regmine sceptr
Læciflumque sinul colli regale tribuna
D isponis, moderans æternis legibus illu
H orrida nam multans torsisti membra Bebemot
E x alta quondam rueret dum luridus arc
I. impida dictanti metrum carmina præsu
M unera nunc largire, rudis quo pandere reu
U ersibus ænigmata queam clandestina fat
S ic Deus indignis tua gratis dona rependi
C astellidas nymphas non clamo cantibus is'u
E xamen neque spargebat mihi nectar in or
C ynthi sic nunquam perlustro cacumina sed ne
I n Parnasso procubui uel somnia vid
N am nihil versificum poterit Deus addere carme
I nspirans stolidæ pia gratis munera ment
T angit si mentem, mox laudem corda rependum
M etrica; nam Moysen declarant carmina vate
I amidudum cecinisse prisci [Par., celebris] vexilla
I tropæ I

I. ate p̄r populos illustria, qua nitidus so
I usrat ab Oceani jam tollens gurgite cepha
E t Psalmista canens metrorum carmina voc
N atum divino promit generamine Nume
I n cœlis prius exortum, quam lucifer orb
S plendida formatis fudisset lumina sæcli
V erum si fuerint bona hæc ænigmata, vers
E xplosis penitus nævis et rusticitat

A	R itu dactylico recte decursa, nec erro	R
S	eduxit vana specie molimina menti	S
I	ncipiam potiora : sui Deus arida serv	I
B	elligero quondam qui vires tradidit lo	B
V	iscera perpetui roris si repletat haust	V
S	iccis nam laticis duxisti cantibus amne	S
O	lim, cum cuneus transgresso marmore Rubr	O
D	esertum penetrat : cecinit quod carmine Davi D	D
A	rce poli genitor servas qui sæcula cunct	A
S	olvere jam scelerum noxas dignare nefanda	S

I. ÆNIGMATA TETRASTICIA.

1. De terra.

Altrix cunctorum, quos mundus gestat in orbe,
Nuncupor, et merito; quia nunquam pignora tentum
Improba sic lacerant maternas dente papillas;
Prole virens aestate, labescens tempore brumæ.

2. De Vento.

Cernere me nulli possunt, uel prendre palmis :
Argutum vocis crepitum citio pando per orbem.
Viribus horrissonis valeo confringere quercus;
Nam superos ego pulso polos, et rura peragro.

3. De nube.

Versicolor fugiens cœlum terramque relinquo :
Non tellure locus mibi, non in parte polorum est.
Exsilio nullus modo tam crudele veretur :
Sed madidis mundum faciam frondescere guttis.

4. De natura.

Crede mihi, res nulla manet: [Par., non ulli manent]
[sine me moderante]

C Et frontem faciemque meam lux nulla videbit.

Quis nescit ditione mea convexa ro'ari
Alta poli, solisque jubar, lunæque meatus?

5. De Iride vel arcu cœlesti.

Thaumantis proles priscorum fæmine flingor :
Ast ego prima mei generis rudimenta retexam.

Sole rubens [Par., ruber] genitus sum partu nubis
[aquo] :

L Lustro polos passim, solos non scando per austros.

6. De Luna.

U Nunc ego cum pelago fatis communibus insto,
S Tempora reciprocis convolvens menstrua cyclis,
C Ut mihi luciflumæ decrescit gloria formæ,
E Sic augmenta latæ cumulato gurgite perdit.

7. De Fato vel Genesi.

I D Facundum constat quondam cecinisse poetam,
Quo Deus et quo dura vocat Fortuna, sequamur.
Me veteres falso dominam vocitare solebant
Sceptra regens mundi, dum Christi gratia regnet.

8. De Sale.

Dadum lymphæ sui squamoso pisce redundans :
Sed natura novo fati discrimine cessit,
Terrida dum calidos patior tormenta per ignes.
Nam cineri facies nivibusque simillima fulget [Par.,
[constat].

9. De Heliotropia, sive Solisequa.

I Sponte mea nascor secundo cespite vernans,
S Fulgida de croceo flavescunt culmina flore :
V Occiduo claudor, sic orto sole patesco.
E Unde prudentes posuerunt nomina Græci.

10. De puerpera geminos enixa.
Sunt mihi sex oculi, totidem simul auribus exsto ;
Sed. digitos decies senos in corpore gesto :
Ex quibus ecce quater denis de carne revulsis ;
Quinque at tantum video remanere quaternos.

11. De adamante lapide.
En ego non vereor rigidi discrimina terri,
Flammarum nec torre tremor ; sed sanguine capri
Virtus indomiti mollescit dura rigoris.
Sic crux exsuperat, quem [Par., quod] ferrea massa
[pavescit.]

12. De mulloso.
Sic me jamduum rerum veneranda potestas
Fecerat ut domini truculentos persequar hostes
Rictibus arma gerens bellorum prælia patro :
Et tamen infantum fugiens mox verbera vito.

13. De Peliadis, id est follibus fabrorum.
Flatibus alternis vescor [Par., vexor] cum fra're
[gemello.]

Non est vita mihi, cum sint spiracula vitæ.
Ars mea gemmatis dedit ornamenta metallis :
Graia nulla datur mihi, sed capit alter honorem.

14. De Bombycibus.
Annuu dum redeunt texendi tempora telas,
Lurida setigeris replentur viscera filii ,
Moxque genistarum frondosa cacumina scando ,
Ut globules fabricans cum fati sorte quiescam.

15. De barbito sive Organo.
Quamvis ære cavo salpinctis [Par., salpinctæ]
[classica clangant,
Et citharae crepitent, strepitque tubæ modulentur :
Centenos tamen eructant mea viscera cantus :
Meque strepente [Par., Me præsentæ] stupent mox
[musica corda fibrarum.]

16. De Pavone.
Pulcher et excellens, specie mirandus in orbe ,
Ossibus et nervis et rubro sanguine cretus,
Cum mihi vita comes fuerit, nihil aurea forma
Plus nitet; et moriens nunquam mea pulpa putrescit.

17. De Salamandra.
Igubus in mediis vivens non sentio flammæ ,
Sed detrimenta rogi penitus ludibria faxo :
Nec crepitante foco, nec scintillante favilla
Ardeo, sed flammæ flagranti torre tepescunt.

18. De leligine.
Nunc cernenda placent nostræ spectacula vitæ :
Cuit grege piscesco scrutor maris æquora squamis ,
Cum volucrum turma quoque scando per æthera
[pennis],

Et tamen æthereo non possum vivere flatu.

19. De perna.
E geminis nascor per ponti [Par., Proponti] cœrula
[conchis],
Vellera setigero producens corpore fulva.
En chlamydem pepli necnon et pahula pulpæ
Confero, sic duplex fati persolvo tributum.

II. ÆNIGMATA PENTASTICHA.

I. De Pleiadibus.
Nos Atlante satas stolidi dixere priores :

A Nam septena cohors est, sed vix cernitur una.
Arce poli gradimur, nec non sub Tartara, terre
Furvis conspicimur tenebris, et luce latemus,
Nomina de verno ducentes tempore prisca.'

2. De myrmicoleonte.

Dudum compositis ego nomen gesto figuris,
Ut leo, sic formica vocor sermone Pelago,
Tropica nominibus signans præsagia duplis,
Cum rostris avium nequacum resistere rostro [Par.,
[rescidere rostra]

Scrutetur sapiens, gemino cur nomine singar.

3. De Ape.

Mirificis formata modis, sine semine creta,
Dulcia florigeris onero præcordia prædis :

B Arte mea crocea flavescunt fercula regum.
Semper acuta gero crudelis spicula bellii ,
Alque carens manibus fabrorum vincò metallia.

4: De Lima.

Corpo sulcato, nec non ferrugine glauca,
Sum formata, fricans rimis informe metallum :
Auri materias massasque polire sueta,
Plano superficiem [Par., Plana superficie] constans,
[asperissima re curva]

Garrio, voce carens, rauco cum murmure stridens.

5. De Luscinia.

Vox mea diversis variatur pulchra figuris
Raucisonis nunquam modulabor carmina rostris ,
Spreta colore tamen, sed non sum spreta canendo.
Sic non cesso canens, fato terrente futuro :
Nam me bruma fugat, sed mox æstate redibo.

6. De Trutina, quæ Momentana dicitur.

Nos geminas olim genuit natura sorores,
Quas jugiter rectæ legis censura gubernat.
Tempore personas, et jus servare solemus.
Felix in terra fieret mortalibus ævum ,
Justitiae normam si servent more sororum.

7. De Natrice.

Me caput horrentis fertur genuisse draconis,
Augeo purpureis gemmarum lumina lucis :
Sed mihi non dabitur rigida virtute potestas ;
Si prius occumbat squamoso corpore natrix :
Quam summo spolier capitï de vertice rubra.

8. De Magnete ferrifero.

Vis mihi naturæ dedit, immo creator Olympi ,
Id, quo cuncta carent veteris miracula mundi.
D Frigida nam Chalybis suspendo metalla per auras.
Vi quadam superans sic ferrea fata revinco.
Mox adamante Cypri præsente potentia fraudor.

9. De Gallinaceo.

Garrulus in tenebris rutilos cecinisse solebam
Augustæ lucis radios et lumina Phœbi.
Penniger experto populorum nomine fungor,
Arma ferens pedibus, belli discrimina faxo,
Serratas capitï gestans in vertice cristas.

10. De Coticulo.

Frigidus ex gelido prolatus viscere terræ ,
Duritatem ferri quadrata fronte polibo :
Atque senectutis vereor discrimina nunquam ,
Mulcifer anuorum numerum ni dempserit ignis.

Mox rigida species mollescit toribus atris.

11. De Minotauro.

Sum mihi difficilis vultu membrisque biformis,
Cornibus armatus; horrendum cætera flingunt
Membra virum, fama clarus per Gnossia rurs.
Spurius incerto in Creta genitore creatus,
Ex hominis preudisque simul cognomine dico.

12. De Cacabo sive Lebete.

Horrifica, curva, rapax, patulis fabricata metallis,
Pendo: nec cœlum tangens terramve profundam,
Ignibus ardescens, nec non et gurgite fervens:
Sic geminas vario patior discrimine pugnas,
Dum latices lymphæ tolero flammæque feroes.

13. De Myriophylo.

Prorsus Achivorum lingua pariterque Latina
Mille vocor viridi folium de cespite natum.
Idcirco decies centenum nomen habeo,
Cauliculis florens quoniam sic nulla frutescit
Herba per innumeros telluris limite sulcos.

14. De arca libraria.

Nunc mea divinis complementur viscera verbis:
Totaque sacros gestant præcordia biblos:
At non ex hisdem nequeo cognoscere quidquam,
In felix fatu fraudabor munere tali,
Nam demunt diræ librorum lumina Parcae.

15. De Urtica.

[Ultimus versus hujus pentastichie deest in editis; quo-
cira inter tetraschicha locum habet. Guæs.]
Torqueo torqueentes, sed nullum torqueo sponte.
Lardere nec quemquam volo, ni prius ipse reatum
Contrahat, et viridem studeat decerpere caulem:
Fervida mox hominis turgescant membra nocentis:
Vindico sic noxam, stimulisque ulciscor acutis.

III. ÆNIGMATA HEXASTICHA.

1. De aqua.

Quis non obstupeat nostri spectacula fati,
Dum virtute fero silvarum robora mille?
Ast acus [Par., Arcus at] exilis tanta gestanina
[rumpit]
Nam volucres coeli nantesque per aquora pisces
Olim sumpserunt ex me primordia vitæ.
Tertia pars mundi mihi constat jure tenenda.

2. De Cancro qui Nepa vocatur.

Nepa mihi nomen veteres dixerunt Latini,
Illumida spumiferi spatior per littora ponti,
Passibus Oceanum retrograda transeo versit.
Et tamen ætherius per me decoratur Olympus,
Dum ruber in cœlo et bisseno sidere seando,
Ostrea quem metuunt diris perterrita saxis.

3. De Tippula.

Pergo super latices [Par., laticeum] plantis suf-
[fulta quaterinis]
Nec tamen in lymphas vereor quod mergar aquosas.
Sed pariter terras et flumina calcio pedestris.
Nec natura sinit celerem natare per amnes,
Pontibus aut ratibus fluvios transire feroes,
Quin potius pedibus gradior super aquora siccis.

4. De Leone.

Seliger in sylvis armatos dentibus apros,
Cornigerosque simul cervos licet ore rudentes

A Contero, nec parcens ursorum quasso lacertos.
Ora cruenta ferens: morsus, rictusque luporum,
Horridus haud vereor, regali culmine frelus.
Dornio nam patulis non claudens lumina gemmis.

5. De Pipere.

Sum niger exterius, rugoso cortice tectus,
Sed tamen interior carentem gesto medullam.
Delicias, epulas regum, luxusque ciborum,
Jus simul et pulpas battutas condo culinæ.
Sed me subnixum nulla virtute videbis,
Viscera ni fuerint nitidis quassata medullis.

6. De Pulvillo.

Nolo fidem frangas, licet irrita dicta putentur,
Credula sed nostris pande præcordia verbis.
Celsior ad superas possum turgescere nubes,
B Si caput auferitur mihi toto corpore dempto:
At vero capit is si passus mole gravabor,
Ima petens jugiter minorari parte videbor.

7. De Struthione.

Grandia membra mihi plomescunt corpore denso,
Par color accipitri, sed dispar causa volandi.
Nam summa exiguis non trano per æthora pennis,
Sed potius pedibus spatior per squalida rura,
Ovorum teretes præbens ad pocula testas.
Africa Poenorum me fertur gignere tellus.

8. De Sanguisuga.

Lurida per latices cœnosas lustro paludes,
Nam mihi composuit nomen fortuna cruenta.
Robro dum bibulis vescor de sanguine buccis.
C Ossibus et pedibus careo geminisque lacertis,
Corpora vulneribus sed mordeo dira trisulcis,
Atque salutiferis sic curam præsto labellis.

9. De Columba.

Cum Deus infandas jam plecteret æquore noxas
Ablueretque simul scelerum contagia lymphis;
Prima ego præcepti complevi jura parenti [Par.,
[jussa parentis,
Portendens fructu terris venire salutem.
Mitia quapropter semper præcordia gesto,
Et felix præpes nigro sine felle manebo.

10. De Pisce.

Me pedibus manibusque simul fraudaverat almus
Arbiter, immensus primo dum pangeret orbem.
Fulcior haud volitans veloci præpetis ala,
D Spiritus alterno vegetat nec corpora flatu,
Quavis in cœlis convexa cacumina cernam,
Non tamen undosi contemno marmora ponti.

11. De Bore, sive de Juvenco.

Arida spumosis dissolvens faucibus ora [Par., arva]
Bis binis bibulus potum de fontibus hausit.
Vivens nam terra glebas cum stirpibus imis
Nisu virtutis validæ disrumpo feraces:
At vero linquit dum spiritus algida membra,
Nexibus horrendis homines constringero possum.

12. Cæcus natus.

Jam referam verbis ubi, quod vix credere possis,
Cum constet verum, fallant nec frivola mentem.
Nam dudum dederam soboli munuscula grata
Tradere quæ nunquam poterat mihi quislibet alter,

Dum Deus ex alto fraudaret lumine claro,
In quo cunctorum gaudent præcordia dono.

13. *Clypeus.*

De salicis trunko, pecoris quoque tergore raso
Componor, patiens discrimina dura duelli.
Semper ego proprio gestantis corpore corpus
Conservabo, viri vitam ne dempserit Orcus.
Quis tantos casus, aut quis tam plurima lethi
Suscepit in bello crudelis vulnera miles?

IV. *ÆNIGMATA HEPTASTICHA.*

1. *De elementis sive Abecedario.*

Nos denæ et septem genitæ sine voce sorores;
Sex alias nothas non dicimus annumerandas :
Nascimur ex ferro, rursus ferro moribundæ,
Nec non et volucris penna volitantis ad æthram :
Terni nos fratres incerta matre crearunt.
Qui cupit instanter siliens audire docentes,
Tum cito prompta damus rogantи verba sileuter.

2. *De Ciconia.*

Candida forma nitens, necnon et surva nigrescens
Est mihi, dum varia componor imagine pennæ :
Voce carens tremulo faxo crepitacula [Par., nam
faxo crepacula] rostro.

Quamvis squamigeros discerpam dira colubros
Non mea lethiferis turgescent membra venenis :
Sic teneros pullos prolemque nutrire suesco
Carne venenata, tetroque cruento draconum.

3. *De torica.*

Roscida me genuit gelido de viscere tellus.
Non sum setigero lanarum vellare facta,
Licia nulla trahunt, nec garrula fila resultant,
Nec crocea Seres texunt lanugine vernæ,
Nec radiis corpor, duro nec pectine pulsor :
Et tamen en vestis vulgi sermone vocabor.
Spicula non veroor longis exempta pharetris.

4. *De locusta.*

Quamvis agricolis non sim laudabilis hospes,
Fructus agrorum viridi de cespite ruris
Carpo catervatim, rodcas de stipte libros.
Cor mihi sub genibus : nam constat carcere septum.
Pectora poplitibus subduntur more rubetæ.
Jamadum celebris spolians Nilotica regna,
Quando decem plagas spurca cum gente luebant.

5. *De Nycticorace.*

Duplicat ars geminis mihi nomen rite figuris,
Nam partem tenebras, retinent, partemque volucres.
Rare me quisquam cernet sub luce serena :
Quin magis astriferas ego nocte sovebo latebras.
Raucisono medium crepitare per sera suctus,
Romuleis scribor byblia, sed voce Pelasga,
Nomine nocturnas dum semper servo tenebras.

6. *De Cinyphe.*

Corpo sum gracili, stimulus armatus acerbis.
Scando catervatum volitans super ardua pennis,
Sanguineas sumens prædas mucrone cruento,
Quadrupedi parvus nulli, sed [Par., dum] spicula
[trudo

Setigeras pecudum stimulans per vulnera pulpas.
Olim famosus vexans Memphitica rura.

A Namque toros penetrans taurorum sanguine vescor.

7. *De fuisse.*

[Alio ordine apud alios codi. leguntur versus qui hoc
ænigma efficiunt, quod semel monitum de alijs quoque
ænigmatibus sufficiat. GILES.]

In saltu nascor ramosa fronde virescens :

Sed natura meum mutaverat ordine satum,
Dum veho per colum teretem vertigine molam :
Ex quo consilicitor regalis stragula pepli.
Tam longa nullus zona præcinctus heros :
Per me fata virum dieunt decernere Pareas.
Frigora dura viros sternent ni forte resistam.

8. *De cucuma [Par., De cocuma duplice].*

Credere quis poterit tantarum fœdera rerum [Par.,
[tantis spectacula causis]

B Temperet, et fatis morum contraria fata ?

Ecce larem, laticem quoque gesto in viscere ventris,
Nec tamen undantes vincunt incendia lymphæ,
Ignibus aut tetricis siccantur flumina fontis
Fœdera sed pacis sunt flammæ inter et undas.
Malleus in primo memet formabat et incus.

9. *De Hespero sive Vespero.*

Tempore de primo noctis mihi nomen adhæsit.
Occiduas mundi complector cardine partes,
Oceano Titan dura corpus tinxerit alnum,
Et polus in glaucis descendens volvitur undis :
Tum sequor in vitreis abscondens lumina campus,
Et fortunatus subito mox tollor ab æthra,
Ut survas lumen noctis depelleret umbras.

10. *De pugione vel Spatica.*

C Me terræ gremius formabat [Par., De ter. gremiis
formabar] primitus arte,

Materia trucibus precessit cætera lauris,
Aut potius putidis constat fabricata capillis.
Nam domus est constructa mihi de tergore secto,
Nec non et tabulis quas sündunt stipite rasis
Per me multorum clauduntur lumina letho,
Qui domini nudus nitor defendere vitam.

11. *De Famaluka sive Bulla Aquatica.*

De madido nascor rorantibus æthere guttis
Turgida, concrescens liquido de lumine lapsu ;
Sed me nulla valet manus udo gurgite nantem
Tangere, ni statim rumpantur viscera tactu
Et fragiles tenuis fatus discedat in auras.

D Utrum plures orta comites potuerint [Par., spatiumtetur]
[eodem].

12. *De Mela.*

[Duo ultimi versus hujus heptasticæ, immo multi alii, quos
nuic primum evulganus, in editis desunt. GILES.]

Nos eumus æquales communi sorte sorores,
Quæ damus ex nostro cunctis alimenta labore :
Par labor ambarum, dispar fortuna diuarum ;
Altera nam currit, quod nunquam altera gessit,
Nec tamen invidæ stimulus agitamus acerbis.
Utraque quod mandit, quod ruminat ore patenti,
Communiens reddit famulans sine fraude maligna.

13. *De Spelta [Par., Pelta] (sive Tortella).*

De terris orior candenti corpore spelta
Et nive secunda, Vulcani torre rigescens,

Charior et multo quam cætera scuta duelli,
Nec tamen in medio clypei stat ferreus umbo.
Me sine quid prodest dirorum parma virorum?
Vix artus animæque carerent tramite mortis,
Ni forsan validis refragarer viribus Orco.

14. *De fonte.*

Per cava telluris clam serpo celerrimus antra
Flexos venarum gyrans anfractibus orbes:
Cum caream vita, sensu quoque funditus expers,
Quis numerus capiat, vel quis laterculus æquus?
Vita viventum generem quot millia partu?
Illi neque per cœlum rutilantis sidera sphæræ,
Fluctivagæ ponti nec compensantur arenæ.

15. *De malo arbore, vel Melario.*

Fausta fui primo nundi nascentis origo
Donec prostratus succumberet arte maligni:
Ex me tunc priscæ processit causa ruinæ,
Dulcia quæ rudibus tradebam mala colonis.
En iterum mundo testor remeasse salutem,
Stipite de patulo dum penderet arbiter orbis,
Et pœnas lueret soboles veneranda Tonantis.

16. *De fculnea.*

Quis prior in mundo deprompsit tegmina vestis?
Aut quis clementer miserum protexit egenum?
Irrita non referam verbis nec frivola flingam:
Primitus in terra proprio de corpore peplum,
Ut fama fertur, produxi, frondibus altis:
Carica me curvat dum massis pabula præstat
Sedulus agricola, brumæ quas tempore mandit.

17. *De Helleboro.*

Ostriger in arvo vernabam frondibus hirtis
Concilio similis sic coeti murice rubro,
Purpureus stillat sanguis de vertice guttis
Exuvias vitæ mandenti tollere nolo,
Mitia nec penitus spoliabunt mente venena:
Sed tamen insanum vexat dementia cordis,
Dum rotat in gyro vecors vertigine membra.

18. *De Camelio.*

Consul eram quandam Romanus, miles, equester,
Arbiter imperio dum regni sceptra regebat:
Nunc onus horrendum convectant corpora gibbi,
Et premit immensum truculentæ sarcina molis.
Terreo cornipedum nunc velox agmen equoruim,
Qui trepidi fugiunt mox quadrupedante meatu
Dum trucis adspectant immensos corporis artus.

19. *De aspide vel Basilisco.*

[Totum ænigma deest in editis. GILES.]

Callidior cunctis aura vescentibus æthræ,
late per mundum dispersi semina mortis,
Unde horrenda seges diris succrevit aristis.
Quam melit ad scelera scortator falce maligna.
Cornigeri multum vereor certamina cervi
Nainque senescenti spoliabor pelle vetustus
Atque nova rursus fretus remanebo juventa.

V. ÆNIGMATA OCTOSTICIA.

1. *De Candela vel linamento.*

Materia duplici palmis plasmabar apertis,
Interiora mili candescunt viscera lino,
Seu certe gracili junco spoliata nitescunt:

A Sed nunc exterius flavescant corpora flore
Quæ flamasque foscisque larem sumantia fundunt.
Et crebro lacrymæ stillant de frontibus uide,
Sic tamen horrendas noctis extinguo latebras,
Relliquias cinerum mox viscera torta relinquunt.

2. *De Aquila.*

Armiger infasti Jovis et raptor Ganymedis,
Quanquam pellaces cantarint carmine vates,
Non fueram præpes quo fertur Dardana proles,
Sed magis in summis cycnos agitabo fugaces.
Arsantesque grues proturbo sub ætheris axe.
Corpora dum senio corrumpit fessa vetustas,
Fontibus in liquidis mergentis membra maledicunt,
Post hæc restauror præclaro lumine Phœbi.

3. *De penna Scriptoria.*

B Me pridem genuit candens onocratalus albam
Culture qui patulo sorbet de gurgite lymphas.
Pergo per albentes directo tramite campos,
Candentique viæ vestigia cœrula linquo,
Lucida nigratis fuscans anfractibus arva.
Nec satis est unum per campos pandere callem
Scimita quin potius milleno tramite tendit,
Quæ non errantes ad cœli culmina vexit.

4. *De Salpinge.*

Sum cava, bellantum crepitu quia corda ciebo
Vocibus horrendis stimulans in bella cohortes.
Idcirco reboans tanto clamore resulto,
Quod nulla interius retrudant [Par., redundant] vi-
[scera vocem]:
Spiritus in toto sed regnant corpore flabra.

C Garrula me poterit nunquam superare cicada,
Aut arguta simul cantans luscinia ruscis;
Quam lingua propria dicunt Acalanthida Graii

5. *De taxo.*

Semper habens virides frondenti in corpore crines,
Tempore non ullo viduabor tegmine spiso,
Circius et Boreas quamvis et flamina Cauri
Viribus horrendis studeant evertere frondes:
Sed me pestiferam fecerunt fata reorum,
Cumque venenatus gliscit de corpore stipes,
Lurcones rabidi quem carpunt rictibus oris
Occido mandentum mox plura cadavera letho.

6. *De Colosso.*

Omnia membra mihi plasmavit corporis auctor,
Nec tamen ex eodem membrorum munia sumpsi,

D Pergere nec plantis, oculis nec cernere possam.
Quanquam nunc patulæ constent sub fronte fenestræ,
Nullus anhelanti procedit viscere flatus.
Spicula nec geminis nitor torquere lacertis.
Heu frustra factor confinxit corpus enorme,
Totis membrorum dum fraudor sensibus intus.

7. *De Mustela.*

Discolor in curvas deflecto membra cavernas
Pugnas exercens dira cum gente draconum,
Non ego dilecta turgesco prole mariti;
Nec secunda viro sobolem sic edidit alvus,
Residue matres ut sumunt semina partus,
Cum [Par., Quin] magis ex auræ prægenitum viscer-
[flatu],

Si vero proles patitur discrimina mortis,
Dicor habere rudem comprens arte medelam.

8. *De Ariete.*

Sum namque armatus rugosis cornibus horrens,
Herbas arvorum buccis decerto virentes,
Et tamen astrifer procedens agmine stipor,
Culmina cœlorum quæ scandunt celsa catervis;
Turritas urbes capitis certamine quasso
Oppida murorum prosterrens arcibus altis:
Induo mortales contorto stamine pepli:
Litura quindecima præstat quod pars domus exsto.

9. *De pugillaribus.*

Melligeris apibus mea prima processit origo,
Sed pars exterior crescebat cætera silvis:
Calceamenta mihi tradebant tergora dura.
Nunc ferri stimulus faciem proscindit amoenam,
Flexibus et sulcós obliquat ad instar aratri:
Sed semen segeti de cœlo ducitur alnum,
Quod largos generat millena fruge maniplos:
Ileu tam sancta seges diris extinguitur armis.

10. *De igne.*

Ne pater et mater gelido genuere nigore,
Fomitibus [Par., Fontibus e] siccis dum mox rudi-
[menta vigebant,

Quorum vi propria fortunam vincere possum;
Cum nihil in latices mea possunt vincere fata:
Sed saltus, scopulos stagni ferrique metalla
Comminuens penitus natura jura resolvam.
Cum me vita sovet, clari sum sideris instar:
Post hæc et fato victus pice nigrior exsto.

VI. AENIGMATA ENNEASTICHA.

1. *De hirundine.*

Abeque cibo plures degebam marcida menses
Sed sopor et somnus jejunia longa tulerunt;
Pallida purpureo dum glisceunt gramine rura,
Garrula mox crepitat rubicundum carmina guttur.
Post teneros fetus et prolem gentis adultam
Sponte mea fugiens umbrosas querer latebras.
Si vero quisquam pullorum lumina lœdat,
Adfero compertum medicans cataplasma salutis,
Quærens campestrem proprio de nomine florem.

2. *De Vertigine Poli.*

Sic me formavit naturæ conditor almus,
Lustro tota teres spatiose saccula cyclis,
Latas in gremio portans cum pondere terras:
Sic maris undantes cumulos et cœrula claudio.
Nam nihil in rerum natura tam celer esset,
Quod pedibus perget quod pennis æthera tranet,
Accola nec ponti volitans per cœrula squamis,
Nec rota per girum quam trudit machina lymphæ
Currere sic possent ni septem sidera tricent.

3. *De Arcturo.*

Sidereis stipor turmis in vertice mundi
Essefa famoso gesto cognomine vulgi,
In giro volvens jugiter non vergo deorsum,
Cætera seu properant cœlorum lumina ponto.
Hoc dono ditor quoniam sum proximus axi
Ripæ hæsis Scythicæ qui latis montibus errat,
Virgilias æquans numeris in arce polorum,

A Cui pars inferior Stygia Lethaque palujo
Fertur et inferni fundo succubere nigro.

4. *De Crismale sive Crismaro.*

Alma domus veneror divino munere plena;
Valvas sed nullus reserat, nec limina pandit,
Culmina ni saerint aulis sublata quaternis,
Et licet exterius rutilent de corpore geminæ,
Aurea dum fulvis flavescit bullæ metallis:
Sed tamen uberior dilantur viscera, crassa
Potis [Par., Intus] qua species flagrat pulcherrima
[Christi.

Candida sanctorum sic floret gloria rerum
Nec trabes in templo surgunt, nec tacta columnis.

5. *De Castore qui Latine fiber dicitur.*

Hospes præruptis habitans in margine ripis,
Non suum torpescens, oris sed belliger armis
Quin potius duro vitam sustento labore,
Grossaque prosterneat mox ligna securibus uncis,
Humidus in fundo tranat qua piscis aquoso,
Sæpe caput proprium tingens in gurgite mergo.
Vulnera fibrarum, nec non et lurida tabo
Membra medens, pestemque hueisque resolvo necan-

[tem.

Libris corrosionis et cortice vescor amara.

6. *De Catta vel Murice vel Pilace.*

Fida satis custos conservans pervigil ædes,
Noctibus in survis cæcas lustrabo tenebras
A'ris baud perdens oculorum lumen in antris;
Furibus invisis, vastant qui farris acervos,
Insidiis tacite dispouo scandala mortis,

C Et vaga venatrix rimabor lustra ferarum,
Nec volo cum canibus turmas agitare fugaces,
Qui mihi latrantes crudelia bella ciebunt.
Gens exosa mihi tradebat nomen habendum.

7. *De Cribello.*

Sicca pruinosam crevibus effundo fenestræ,
Candenterque nivem jactans de vertice survo,
Et nos omnis amat quamvis sim frigida nimbo
Densior et nebulis late spargatur in aula.
Qua sine mortales grassantur funere lethi,
Et qua dilati contemnunt limina Ditis.
Sic animæ pariter pereunt dum vita fatebitur.
Liquitur in pruni nunquam torrentibus hæc nix,
Sed, mihi dictu, magis indurescit ad ignem.

8. *De Fundibulo.*

D Glaeca seges lini vernans ex æquore ruris
Et tergus mihi tradebant prinordia fati:
Bina mihi constant torto nam brachia loro,
Ex quibus immensum trucidabam mole tyrannum,
Cum cuperent olim gentis sævire phalanges.
Plus amo cum tereti bellum decernere saxo,
Quam duris pugnans ferrata cuspide contis.
Tres digitæ totum versant super ardua corpus:
Erro caput circum, tenues et tendor in auras.

9. *De Calice vitro.*

De rimis lapidum profluxi flumine lento,
Dum frangunt flammæ saxonum visceræ dura,
Et laxis ardor fornacis ardet habenis.
Nunc mihi forma capax, glacieque simillima luce.

Nempe volant plares collum confringere dextra
Et pulchre digitis lubricum comprehendere corpus.
Sed mentes muto dum labris oscula trado.
Dulcia compressis impendens bacchia buccis
Atque pedum gressus titubantes sterno ruina.

10. De Scrofa prægnante.

Nunc mihi sunt oculi bis seni in corpore solo.
Bis ternumque caput, sed extera membra gubernat.
Nam gradior pedibus suffultus bis diodenis,
Sed novies deni sunt et sex corporis unguis.
Synzygias numero pariter simulabo pedestres,
Populus et taxus, viridi quoque fronde salicta.
Sunt invisa mihi, sed lagos glandibus uncas,
Fructiferas itidem florenti vertice quercus
Diligo, sic numerosa simul non spernitur ilex.

11. De ebulo.

Sambucus in silva putris dum fronde rubescit,
Est mihi par foliis, nam glisco surculus arvis,
Nigros baccarum portans in fronte corimbos.
Quem medici multum ruris per terga virentem,
Cum scabies morbi pulpas invaserit ægras
Lustrantes orbem crebro quæsisse feruntur.
Cladibus borrende dum vexant viscera tabo,
Ne virus serpat possum succurrero lepræ,
Sic olidas hominum restaurans germine fibras.

VII. ÆNIGMATA DECASTICIA.

1. De corro.

Dum genus humanum truculentæ fluuenta necarent,
Et nova mortales multarent æquora cunctos.
Exceptis raris, gignunt qui semina æcli;
Primus viventum perdebam foedera juris,
Imperio patris contemnens subdere colla,
Unde puto dudum versu dixisse poetam;
Abluit in terris quidquid deliquit in undis,
Nam sobolem dapibus nunquam saturabo ciborum,
Ni prius in pulpis plumas nigrescere cernam.
Littera tollatur, post hac sine prole maneo.

2. De Cappa rinaria.

En plures debrians impendo pocula Bacchi,
Viniator expressit quæ flavescentibus uvis,
Pampinus et viridi genuit de palmitæ botris,
Nectare cauponis complens ex vite tabernam.
Sic mea turgescent ad plenum viscera musto:
Et tamen inflatum non vexat crapula corpus,
Quamvis hoc nectar centenis hauserit urnis.
Proles sum terræ gliscens in saltibus altis.
Materiam cuneis sindit sed cultor agrestis,
Pinus evertens altas et robora ferro.

3. De Lucifero.

Somper ego clarum præcedo lumine lumen
Signifer et Phœbi, iustrat qui limpidus orbem,
Per cœlum gradiens obliquo tramite fector:
Eoas partes ad medium [Par., admodum] jubar inde
fineab*t.*

Finibus Indorum cernunt qui lumina primi
O felix olim servata lege Tonantis.
Ileu post hoc cocidi proterva mente superbus,
Ultio quapropter funestum perculit hostem.
Sex igitur comites mecum super æthera scandunt,

A Guarus quos poterit per byblos pandere lector.

4. De Pharo.

Rupibus in celsis qua tundunt cœrula caues
Et salis undantes turgescent æquore fluctus [Par.,
[undantis... ponti];
Machina me summis construxit molibus ampli.
Navigeros calles ut pandam classibus index.
Non maris æquoreos lustrabam remige campos,
Nec ratibus pontum sulcavam tramite flexo,
Et tamen immensis errantes fluctibus actos
Arcibus excelsis signans ad littora duco,
Flammiger imponens torres in turribus altis,
Ignea brumales dum condunt sidera nimbi.

VIII. ÆNIGMATA HENDECASTICIA.

1. De Palma arbore, quæ dactylo secunda frondescit.

Omnipotens rector nata qui cuncta creavit.
Qui dedit in mundo tam victrix nomen habendum.
Nomine nempe meo florescit gloria rerum,
Martyribus nec non dum vincunt prælia mundi
Edita colestis prensant et præmia vita,
Frondigeris tegitur bellantum turma coronis,
Et viridi ramo vicit certamine miles.
In summo capitï densescit vertice vellus,
Ex quo multiplicis torqueatur tegmina pepli
Sic quoque mellifluis escarum pascō saginis,
Nectare per populos tribuens alimenta ciborum.

2. De Monocero sive Unicorni.

Collibus in celsis sævi discrimina Martis,
Quamvis venator frustra latrante moloaso
CGarriat arte feri contorquens spicula ferri,
Nil vereor, magnis sed fretus viribus altos
Belliger impugnans elephantes vulnere sterno,
Ileu fortuna ferox, quæ me sic arte fecit!
Dum trucidò grandes et virgine viuor inermi,
Nam gremium pondens mox pulchra puerpera
[prendit,

Et voti compos celsam deducit ad urbem.
Indidit ex cornu nomen mihi lingua Pelasga.
Sic itidem propria dixerunt voce Latini.

3. De Sole et Luna.

Non nos Saturni genuit spurcissima proles
Jupiter, immensum singunt quem carmina ratum:
Nec fuit in Delo mater Latona creatrix.

DCynthia non dico, nec frater Apollo vocatur.
Sed potius summi genuit regnator Olympi,
Qui nunc in cœlis excelsæ præsidet arcis.
Dividimus mundum communī lege quadratum,
Nocturnos regimus cursus et frena dierum.
Ni soror et frater vaga sæcula jure gubernent,
Ileu chaos immensum fuscaret cuncta latebris,
Atraque nunc Erebì regnarent Tartara nigri.

4. De Scintilla.

Quæ res in terris armatur rubore tanto,
Aut paribus fungi nitatur viribus andax?
Parva mihi prime constant exordia vitæ,
Sed gracilis grandes soleo prosternere letho:
Quod lethum proprii gestant penetralia ventris.
Nam saltus nemorum densos pariterque fructcta,

Piniſerosque ſimul montes cum molibus altos,
Truxque, rapaxque, feroxque, ſub æthere ſpargo.
Et minor existens gracili quam corpore Sciniphs;
Frigida dum genitrix dura generaret ab alvo
Primitus ex utero producens pignora gentis.

IX. ÆNIGMA DODECASTICHION.

De Crabrone.

Aera per sudum nunc binis remigo pennis
Horridus, et grossam deponit murmurā vocis,
Inque eavo densis converſor ſtipite turmis,
Dulcia conficiens propriis aliamentis catervis.
Et tamen humanis borrent hæc pabula buccis.
Sed quicunque cupit, diſrumpens ſeſdera pacis,
Dirus commaculare domum ſub culmine queruſo,
Exemplo ſocias in bellum clamō cobortes;
Dumque catervatim ſtridunt, et ſpicula tridunt,
Agmina diffugunt jaculis exterrita diris.
Inſontes hosti ſic torquent tela nocenti
Pluviā, quæ conſtant teſtris infecta venenis.

XI. ÆNIGMA TRISCAIDECASTICHION.

De Scylla marina.

Ecce molosſorum nomen mihi fata dederuot.
Argolicæ gentis ſic promit lingua loqueliſ,
Ex quo me diræ ſallebant carmina Circes,
Quæ fontis liquida maculabat flumina verbiſ,
Cruraque cum coxiſ, pulpas [Par., ſuras] cum
[poplite bino
Abſtulit, immiſcens crudelis verba virago.
Pignora nunc pavidi referunt ululantia nauſe,
Toniſis dum tridunt classes, et cærula ſindunt
Vauſos verrentes fluctus grassante procella.
Palmula quæ remis ſuccurrit panda per undas :
Audiſtare procul quæ latrant inguina circum.
Sic me pellexit dudum Titania proles,
Ut merito vivam ſalſis in fluctibus exſul.

XII. ÆNIGMA PENTECAIDECASTICHION.

De Elephanto.

Ferratas acies et deno milite turmas,
Bellandi miseros ſiūlūlat quos vana cupidio,
Dum maculare ſtudent armis pia ſeſdera regni,
Salpinx et ſorbet ventosi flatibus auras,
Sævaque clangenti reboant dum classica ſistro,
Cernere non pavidus didici trux murmurā Martis.
Quanquam me turpem naſcendi fecerit auctor
Editus ex alvo dum ſumpsi munera vita :
Ecce tamen morti ſuſceſſit gloria formæ
Lebifer in ſbras dum ſerpit ſlinis apertas.
Bractea non auri fulvis preliosa metallis,
Quamvis gemmarum conſtent ornata lucernis,
Vincere non quibunt phalerarum floribus unquam.
Me ſlecti genibus fessum natura negavit
Poplite ſub curva palpebris tradere ſomnos.
Quin potius vitam compellor degere ſtando.

XIII. ÆNIGMA HECCAIDECASTICHION.

De Nocte.

Florida me genuit nigrantem corpore tellus,
Et nil ſecundum ſterili de viſcere promo :
Quamvis Eumenidum narrantes carmine vates
Tartareaꝝ partu testentur gignere prolem :

A Nulla mihi conſtat certi ſubtantia partus
Sed modo quadratum complector cærula mundum.
Sæcula dum iuſtrat lampas Titania Phœbi
Est inimica mihi, quæ cunctis conſtat amica.
Diri latrones me ſemper amare ſolebant,
Quos gremio teſtos nitor defendere fuſco.
Virgilium conſtat [Par., fateor] charam cecinisse
[ſororem,

Monſtrum horrendum, ingens, cui quoſ ſunt corpore
[plumæ,
Tot vigiles oculi ſubter, mirabile dictu,
Tot linguæ, totidem ora ſonant, tot ſubrigit aures.
Nocte volat celi medio, terraque per umbras,
Ingrediturque ſolo, et caput inter nubila condit.

XIV. ÆNIGMA POLYSTICHION.

De creatura.

Conditor, æternis fulſit qui ſæcla columnis,
Rector regnorum frenans et fulmina lege,
Pendula dum patuli vertuntur culmina mundi,
Me variam fecit primo dum conderet orbem.
Pervigil excubis nunquam dormire juvabit,
Sed tamen extemplo clauduntur lumina ſomno.
Nam Deus ut propria inundum ditione gubernat,
Sic ego complector ſub celi cardine cuncta.
Segnior est nullus, quoniam me larvula terret,
Seſtiger rurus ſtans audacior apro.
Nullus me ſuperat cupiens vexilla triumphi,
Ni Deus æthrali ſummuſ qui regnat in arce.
Prorsus odorato thure fragrantior halans
Olfactum ambrosiae, nec non crescentia glebae.
C Lilia purpureis poſſum connecca roſetiſ
Vincere, ſpirantiſ nardi dulcedine plena :
Nunc olida coeni ſqualentis ſorde putreſco.
Omnia quæque polo ſunt ſubter et axe reguntur
Dum pater arcitenens conſeffit, jure guberno.
Grossas et gracieſ rerum compreendo ſiguras,
Alior en cœlo rimor ſecreta Tonantis,
Et tamen inferior terris tetra Tartara cerno.
Nam ſenior mundo [Par., mundi] præcessi tempora
[prisca ;

Ecce tamen matris horna generabar [Par., genera-
bor] ab alvo.
Pulchrior auratis dum fulget ſibula bulliſ ;
Horridior rhamnis, et ſpretis vñior a'gis.

D Latior en patulis terrarum ſlinibus exſto,
Et tamen in media concludor parte pugilli.
Frigidior brumis, nec non candente pruina,
Cum ſim Vulcani flammis torrentibus ardens.
Dulcior in palato quam lenti nectaris haufiſ
Dirior et rurus quæm glauca absinthia canpi.
Mando dapes mordax lurcorum more Cyclopium,
Cum poſſim jugiter ſine victu vivere felix
Plus pernix aquilis, Zephyri velocior alis,
Nec non accipitre properantior, et tamen horrens
Lumbricus et limax et tarda testudo palustris,
Atque ſimi ſoboles ſordentis cantharus atter
Me, dicto citius, vincunt certamine cursus,
Sic gravior plumbo ſcopulorum pondera vergo ;
Sum levior pluma cedit cui tippula lymphæ.

Nam silici densas fundit quia [Par., quæ] viscere A quadragenus et quaternus constat, hoc est cxxiv.
 [flammæ]
Durior aut ferro, tostis sed mollior extis.
 [Hic Paris. inserit septem versus qui proximi sunt, « Senis
 ecce plagis... » usque ad « ... vibrat atomo. » Gules.]
 Cincinno capitum nam gesto cacumine nullos,
 Ornent qui frontem pompis et tempora setis;
 Cum mibi cæsaries volent de vertice crispæ,
 Plus calamistris se comunt quæ calamistro,
 Pinguior en multo scrofarum exungia glesco,
 Glandiferis iterum referunt dum corpora sagis,
 Atque saginata lætantur carne subulci;
 Sed me dira famæ macie torquebit egenam,
 Pallida dum jugiter dapibus satiabor opimis
 Limpida sum fateor Titaniæ clarior orbe,
 Candidior nivibus dum ningit vellere nimbus;
 Carceris et multo tenebris obscurior atris,
 Atque latebrosis ambit quas Tartarus umbris.
 Ut globus astrorum plasmor teres atque rotunda,
 Sphærula seu pilæ, nec non et forma crystalli;
 Et versa vice protendor seu serica pensa
 Porrecta in gracilem pannum ceu stamna pepli.
 Senis ecce plagis latus qua panditur orbis
 Ulterior multo tendor, mirabile fatu;
 Infra me suprave nihil per saecula constat;
 Ni rerum genitor mundum sermone coercens.
 Grandior in glaucis quam ballena fluctibus atra,
 Et minor exiguo sulcat qui corpora verme
 Aut modico Phœbi radis qui vibrat atomo.
 Centenis pedibus gradior per gramina ruris,
 Et penitus nunquam per terram pergo pedestre,
 Sic mea prudentes superat Sapientia sophos,
 Nec tamen in biblis docuit me littera dives,
 Aut unquam quivi, quid constet syllaba, nosse.
 Scicior æstivo torrentis caumate solis,
 Rore madens iterum plus udo flumine fontis,
 Salsior et multo tumidi quam marmoræ ponti,
 Et gelidis terre lymphis insulsior erro,
 Mult plici specie cunctorum compta colorum,
 Ex quibus ornatur præsentis machina mundi,
 Jurida cum toto nunc sim fraudata colore,
 Auscultate mei credentes famina verbi,
 Pandere quæ poterit gnarus vix ora magister,
 Et tamen incicias non retur frivola lector;
 Sciscitor inflatos, quo fungar nomine, sophos.

(Codex Paris. addit quæ sequuntur. Gules.)

Aurea dum exili Christo filia virgo acu dedicata
 Manu pallida torquet æreo, tum ego calamo
 Crinigeris pingue paginas lacrymis.
 Pauper poeta nescit antra musarum sicuti ego.
 Crux benedicta nitet Christi dedicata cruore.

D. Expositis ænigmatum propositionibus et di-
 gestis metrorum melodia, jam promissus rerum ordo
 efflagitat ut multiformes pedum regulas ex diversis
 orationum partibus propalare non abnuas, eorum
 præsertim quos grammatici sibi usurpare noscuntur.
 — **M.** Generaliter omnium pedum catalogus ter-

A quadrangulus et quaternus constat, hoc est cxxiv.
 Sed ex hac perplexa numeroaltate xxviii pedes se-
 questrantur, quibus metri poematum facundia freti
 funguntur, quique quaternarum mensuram syllaba-
 rum minime transcendunt.

D. Manifestius hoc et clarius patefactum audire
 gratulor. — **M.** De duarum natura syllabarum qua-
 tuor pedes generantur, de tribus syllabis viii pro-
 cedunt, de quatuor vii. Iste sunt specialiter legiimi
 grammaticorum pedes, de quibus centena metrorum
 disciplina pullulaverat.

D. Quot sunt oratorum pedes, qui rhetorice artis
 regula continentur, et prosæ urbanitati mancipan-
 tur? — **M.** Ter triceni et ter bini, quod est nonaginta
 et sex, quos Græca disertitudo synzygas vocitavit.

B Nam de quinque syllabis xxxii pedes formantur, de
 sex syllabis lix synzygæ reciproca varietate na-
 scuntur.

D. Quot sunt accidentia pedum? — **M.** Septem,
 id est, arsis et thesis, numerus syllabarum, tempus,
 resolutio, figura, metrum.

D. Da differentiam inter arsin et thesin. — **M.** Ar-
 sis interpretatur elevatio, thesis positio; sed arsis in
 prima parte nominis seu verbi ponenda est, thesis in secunda. Nam haec particulae propter discretionem
 temporum pedestrium inventæ traduntur; verbi
 gratia *polus*, po arsis est, *lus* thesis. Sic *crocus*,
thronus, *tornus*, *estas*, *estas*, et omnia nomina vel
 verba quæ in pyrrhichio spondæmove subter adnectere
C exemplorum formula compellent, huic regulæ legitime
 mancipantur.

D. Quot sunt divisionum species in pedibus, præ-
 sertim qui ad grammaticos pertinere noscuntur?
 — **M.** Juxta quod præcessorum auctoritas tradi-
 disse memoratur, tria divisionis conditio definitur;
 quorundam namque pedum æqua divisio, quorundam
 dupla, nonnullorum vero sescupla; et primam
 dactylicam, secundam iambicam, tertiam Pæonicam
 nuncupari solere antiquitas sanxit.

D. Illic tripartitam divisionum normulam ubi-
 rius exponi supplico. — **M.** Decem sunt pedes qui
 æquam divisionem sortiuntur, et velut pari tempo-
 rum lance ponderantur, quos arsis et thesis æquali
 discretionis statera gubernat, id est, pyrrhichius,
B spondæus, dactylus, anapæstus, proceleusmaticus,
 dispondæus, diambus, ditrochæus, antispastus, cho-
 riambus.

D. Quot sunt pedes qui divisionis qualitate par-
 tiuntur? — **M.** Sex, id est, iambus, trochæus, mo-
 lossus, tribrachys, ionicus minor, ionicus major, quos
 nunc arsis, nunc thesis discordante temporum tra-
 tina vergunt et inclinant.

D. Quæ est sescupla divisio, et quare dicta est,
 vel quot pedes eidem divisioni serviant? — **M.** Se-
 scupla dicta est quasi semis dupla, quia altera pars
 alteram non duplo vincit, sed medietate dupli; id
 circa æquam divisionem temporis, augmento velut
 monstante hexagio sescupla superans præponde-
 rat, quamvis dupla gemino armata tempore eandem

sescuplam præcellat. Denique ad eamdem pertinent A schola. *Plaga*, si climata cardinalia designat, pyrrhichius est, ut Ambrosius Mediolanensis pontifex hexametro depropnsit dicens :

Dumque colorati rutilat plaga cœrula mundi.

Et Sedulius :

Quatuor inde plagas quadrati colligit orbis.

Si vero *plaga* ultrix vindicta fuerit, ad trochaicam regulam redigitur, ut prædictus vates evangelici metri vaticinio refert :

Qui legit, et plagam trepidat nudare medenti.

Notandum quoque, nomina monosyllaba quædam esse quæ in obliquis casibus, id est, genitivo et ablativo, pyrrhichium gignunt, ut *crux crucis, nux nucis, gress gregis, pes pedis, lar laris, sal salis, mas maris, nis nivis, nex necis, pix picie, pres prescivis, grus gruis, trabs trabis, bos bovis, dux ducis, trux trucis*.

B D. Jam nunc exemplorum formulas ad pyrrhichium pedem pertinentes inhianter satago audire, et præsertim ex principalibus orationum partibus, id est, nominis et verbi regula congestas. — M. Haec sunt nomina quæ multiformi quinque declinationum radice vulgo pullulasse noscuntur, ut *Deus, decus, pius, genus, pecus, bonus, modus, dominus, lupus, lepus, latus, chorus, crocus, torus, thronus, dolus, nemus, novus, acelus, opus, locus, equus, cibus, reus, comes, Ceres, seges, accus, manus. Malus*, si nequam significare videbitur, ex duobus brevibus constat, et erit pyrrhichius, ut est etiam :

Ille malus Calabris errans in saltibus anguis.

Et in Bucolicis :

Ut me malus abstulit error !

Ast vero si *malus* navis fuerit, cui antennarum carbasa et rudentes adnectuntur, ad trochæi regulam redigitur, ex longa et brevi, ut Virgilius libro vÆnidos ait :

Quæs inæxa pedem malo pendebat ab alto.

Nec non etiam *malus*, si arbor fructifera fuerit, quæ medarius vocatur, genere feminino, ad trochæum pertinebit, et in Georgicis :

Et steriles platanæ malos gessere valentes.

Apis, lapis, avis, navis, canis, famis, sitis, chelys, chlamys, catus, polus, globus, homo, leo, caro, Maro, oris, scrobis. Similiter et in r litteram prædictus pes terminatur, sed non una eademque declinatione generalitus, ut *pater, puer, piper, niger, siler, socer, gener, aper, caper, tener, miser, ceter, iter, scaber, sacer, ruber, amor, glomer, jubar, cruor, honor, sator, soror, labor.* Quod si verbum fuerit deponens, la producitur, ut :

Labitur invalidæ deformis gloria flammæ.

Jecur, ebur, ager, timor. Liquor, si nomen tertiae fuerit declinationis, pyrrhichius est, ut Arator :

. . . de rore dapes, de caute liquores.

Et infra :

Aereusque liquor solidis induroit escis.

Nam si *liquor* verbum fuerit tertiae conjugationis vel tertii ordinis, ut Valerio grammatico vocare libuit, trochæus, ut Virgilius in Georgicis :

. . . canis cum montibus humor
Liquitur et Zephyro putris se gleba resolvit.

Rosa, salsa, aqua, morsa, rota, coma, via, loga, guta,

PATROL. LXXXIX.

D. Expositæ sunt igitur strictim summatimque nominum regulæ, quæ primi pedis legibus suffragantur. — M. Verba quoque tam primæ conjugationis quam tertiae correptæ pari conditione concurent, ut *voco, veto, levo, seco, neco, fuso, cavo, lito, voro, nego, amio, frico, plico, dico dicas dicat*, correpta penultima, ut poeta :

*Virgo Maria, tibi Sixtus nova templa dicavi
quod est primæ conjugationis. Ast vero dico dicas dicat, tertiae, ubi penultima producitur :*

Dicitis agricolis nautisque venire fragosam.

Faro, aro, crepo, sono, tono, novo, cibo, cubo, ligo, mico, creo, meo, beo, rigo, lito, labo, leco, rogo, jugo, fugo, labo, nam differt a labo quod est nuto, et laco activum est, labo neutrum, roto, pio, hio, cuius frequentativum vel iterativum est hieto hietas hietat; et inchoativum hisco hiscis hiscit; domo, nato, gravo, probo, jugo, gelo, unde est congelasco, volo; volo tam volantis quam volentis personam demonstrans, ad pyrrhichium pertinere declaratur, ut :

volitans per tempora mundus

Item :

et plura volentem

Dicere deseruit.

Cupo, cado, freno, gemo, sero, gero, tero, sero, sino, ago, meto, peto, tego, colo, bbo, rego, lego, traho, fio, scio, unde excire. Vomo, pluo, spuo, et monuo (sic), juro, meo, creo, beo, queo, fluo, luo, ruo, strio, loquor, precor, sequor, queror, reor, fruor, moror. Verba similia defectiva in hanc regulam copulantur, ut libet, placet, piget, pudet, juvat, decet, liquet, licet.

D. Ergo prædicta verba confusa conjugationis, quæ in o litteram terminantur, semper ad pyrrhichium pertinebunt? — M. Quoties finalis syllaba corripitur, procul dubio pyrrhichius generatur, ut :

Malo manere niger : minus ultima fata verebor.

Ut :

Nec gero magna simul, sed congero multa vicissim.

Et iterum :

Nolo sepulera pati, scio me submergere terræ.

Si vero eadem syllaba producitur, iambus certissime procreatur: ut Virgilius :

*Ascrœumque cano Romana per oppida carmen.
scanditur enim : Ascri, umque ca, ne Ro, mna-per,
oppida, carmen.*

D. Potestne pyrrhicius aut iambus hexametro heroico inseri, dum exempla hexametris versibus protulisti? — M. Si predicta conjugationum verba sine contextu partium orationis, et absque metrum versificatione proferuntur, pyrrhichii aut iambi regulis mancipantur. Quod si in dactylico carmine scandendi ratio et cœsurarum divisio per cola et commata sequestrare compulerit, spondæci duntaxat aut dactyli legibus subjungantur, quod milites exemplorum formalis sine imposturæ et falsitatis frivolo prolatis facili me comprobari potest.

D. Tam multiplex nominum et verborum conjugatio, quæ ad pyrrhichium pertinere dignoscitur, quo accentu vel prosodia pronuntiatur? — M. In disyllabis ubi ambæ breves fuerint, penultima cum acuto accentu proferuntur.

EXPLICIT DE PYRRHICIO.

Incipit de spondæo.

D. Nunc spondæci regulas ex diversis orationum partibus exempli gratia congestas promitto. — M. Haec sunt secundi pedis exempla a nominibus venientia; ut *felix*, *pernix*, *perdex*, *index*, *illex*, *cortex*, *temex*, *cornix*, *bombix*, *cervix*, *audax*, *forsex*, *forceps*, *an-cepse*, *auceps*, *princeps*, *præceps*, *virtus*, *tellus*, *celas*, *cerdas*, *pumex*, *judex*, *rumex*, *vertex*, *caudex*, *codex*, *mordax*, *fornax*, *fullax*, *pollex*, *murex*, *illex*, *curex*, id est, *herba asperrima*, ut Virgilius:

. . . et carice postus acuta;

nam carica fructus de sicutinea nuncupatur, unde *massas caricarum conficiunt de recentibus siccis*. Unde inconvenienter a quibusdam famosus ille eremita Syrorum et Saracenorū confinio strictis parcimonie legibus vitam solitariam degens, exhausta membrorum vitalia et marcida præcordiorū illa quinque caricibus contra rerum naturam sustentasse et aliisque describitur, cum humanae sit naturæ caricas quæ post grossos matuescunt nutritri, brutorum vero bubulorum et tragelaphorum simulque ibicum caricibus educari et vesci. *Simplex*, *duplex*, *triplex*, *vervex*, *fornix*, *radix*, *matrix*, *lodix*, *victrix*, *natrix*, *vivax*, *verax*, *pellax*, *edax*, *radix*, *mendax*, *imbrex*, quæ ab arcendis imbribus dicitur; *auspex*, id est, qui avium auguria intendit, *auceps* vero qui aucupiuni exercet, *complex*, *duplex*, *triplex*, *eliz*; *elices* dicuntur sulci majores ad siccandos agros ducti; *velox*, *atrox*, *Pollux*, *conjux*, quod nomen in nominativo et vocativo cum additamento u litteræ libro vi de nomine recolo disseruisse, licet in obliquis casibus penitus deficiat. Veniunt etiam a monosyllabis cum in nominativo et accusativo plurali flectuntur, ut *flos flores*, *mos mores*, *res rores*, *pons pontes*, *sons fontes*, *rex reges*, *lex leges*, *lanx lances*, *glans glandes*, *plus plures*, *mus mures*, *cors cortes*, *cos cotes*, *sors sortes*, *dos doles*, *ars aries*, *par partes*, *calx calces*, *merx merces*, *sol soles*, cum ad dies pertinebit, ut:

Quadragesima illi fuerunt ex ordine soles;
vox voces, nox noctes, lis lites, dis dites, glis glires,
puls pultes.

D. Da conjugationum exempla. — M. Prima et

A secunda conjugatio. In secunda persona et tertia plura concordant, ut *libo libas libant*, *sedo sedas sedant*, *studo sudas sudant*. Item *caneo canes canent*, *polleo polles pollut*, *frondeo frondes frondent*. In quarta autem conjugatione, secunda tantum persona, ut *hinnio hinnis*, *tinnio tinnis*, *grunnio grunni*, *grundio grundis*, *trinnio trinnis*, *grincio grincis*. Sunt etiam verba secundæ conjugationis, quæ indicativo modo tempore præterito perfecto, prima persona spondæcum gignunt. Similiter et imperativo modo tempore præsenti secunda persona numero singulari, ut *jubeo jussi jube*, *fulgeo fulsi fulge*, *rideo risi ride*, *mulgeo mulsi mulge*. Sunt alia ejusdem conjugationis quæ in præterito perfecto concordant, sed imperativo prædicta persona iambum, non spondæum, eliciunt, ut *faveo favi fare*, ut:

Christe, fave votis.

moveo movi move, *maneo mansi mane*, *pareo pavi*
pave, ut:

Eliam corvi quoniam pavere ministri.

Et longe inferius :

agmen pavit interme.

Sedeo sedi sede, video vidi vide, et cætera similia. A tertia quoque conjugatione cum in præteritu perfectum prima persona vergit, spondæus figuratur, ut *scribo scripsi*, *scalpo scalpsi*, *sculpo sculpsi*, *repo repai*, *mergo mersi*, *serpo serpsi*, *cudo cudi*, *rumpo rupi*, *cedo cessi*, *sepio scpsi*, *plundo plausi*, *farcio farsi*, *haurio hausi*, *sarcio sarcxi*, *flecto fleti*, *rego rex*, *veho rex*, *figo fixi*, *viro vixi*, *meio minxi*, *tingo tinxi*, *cingo cinxi*, *sugo suxi*, *uro ussi*, *trudo trusi*, *coquo coxi*, *duco duxi*. Sumuntur etiam ejusdem pedis exempla ab adverbio qualitatis et quantitatis, ut *sancle*, *caste*, *docte*, *care*, *late*, *longe*. Si autem haec nomina fuerint vocativi casus, ad trochaicum rediguntur, non ad spondæum. Plurima quoque participia tempore præsenti spondæci legibus non refranguntur sed suffragantur, ut *dicens*, *ducens*, *rives*, *turgens*, *trudens*, *sternens*, *sterbens*, *scandens*.

D. Partes orationum quæ spondæo subduntur quo accentu proferendæ sunt? — M. Omnes quidem tam positione quam natura longæ regulariter acciduntur.

Incipit de iamb.

D. Iambici pedis exempla primitus a nomine venientia congerere non pigrat. — M. Nomina, quæ iambicis legibus concurrunt, hæc esse noscuntur, ut *silex*, *senex*, *cutilix* [F. *salix*], *calex*, *apex*, *latez*, *tenaz*, *rapax*, *sugax*, *sagax*, *procax*, *minax*, *edax*, *emax*, *varix*, unde varicosus dicitur qui varicibus, id est tortuosis venarum anfractibus in poplite et suris pulparum deformatur; *trilex*, *triplex*, *salex*, *culex*, ut Virgilium distichon fecisse commentaria declarant:

Parve culex pecudum custos tibi tale mereenti
Funeris officum vitæ pro munere reddit.
Scanditur ita: *parve cu*, *lex pecu*, *dum cus*, *tos tibi*,
taleme, *renti*; et hic versus bucolicus vocatur:
serox, *verax*, *sequax*, *loquax*, *procax*, *parens*, *frequens*,
recens, *cliens*, *fides*, *dies*, *satus*; *palus paludis* si ter-
tiae declinationis fuerit, ad iambum pertinere hand dubium est, ut Virgilius, libro vi:

geminis ubi pondere cymba

Sotilis, et multam accepit rumosa paludein.

Ast vero, si secunda declinatione genitivus in i terminabitur, trochaicis legibus rite mancipabitur, ut ille *versificus*, septimo divinæ legis libro de pellicie fraudulenta Samsonis, quæ subdola pellicatus persuasione synagogæ typum prælulit, eleganter cœlinis memoratur, dicens :

Suspensa noctis dextra palisque reflectens.

Et infra :

Exsiliens rejicit palos crinemque renodat.

Quædam etiam verba tam primæ quam secundæ conjugationis iambo convenient in secunda persona numero singulari, indicativo et imperativo modo, ut *amas amia, putas puta, paras para, aras ara, secas seca, necas neca, vocas voca, locas loca*. Item de secunda conjugatione tantumdem reperiuntur, ut *doxes doco, mores move, viges vige, riges rige, pates pate, unde inchoativa forma palesce, tenes tene, times time, cares rare, caues care, studes stude, manes mane, lates late*. Sed accepta loquelari positione a corrumpitur, ut *lateo latas latet, delitesco delitescet delitescit*, et præterito perfecto *delixit non delatuit dicimus*, ut poeta :

soli nube coruscus

Delituit.

A tertia quoque conjugatione infinitivo modo tempore præsentí tam verbi passivi quam deponentiū iambum formari censeo, ut *geri, teri, seri, tegi, legi, regi, trahi, vehi, mori*. A prædictis quoque monosyllabis, quas in pyrrhichio explanandarum rerum gratia prætulimus, cum dativo singulari aut nominativo plurali declinantur, iambicos pedes derivari certissima metrorum ratio declarat, ut *crux cruci cruce, aspilante Prospero* :

Nec crucis asperitas potuit terrere volentem.

*Fax faci facies, trux truci truces, nux nuci nuces, dux duci duces. Sic grucs, sues et cætera similia. Sumuntur etiam iambici pedes a participiis illorum duntaxat verborum quæ in pyrrhichio superioris digessimus, ut *rigans, litans, sicut poeta probat* :*

stellisque litant quæ luce fugantur.

Scanditur : *lisque li, dactylus; secans, necans, negans, veraus, volans, curvans, lavans, ligans, micans*. Veniunt nihilominus a secunda conjugatione, quando tribrachys in iambum transmutatur, id est, cum significationes verbi activi et neutralis in participia D presentis temporis convertuntur, *doceo docens, careo carens, rigo rigens, faveo favens, sileo silens, caleo culens, rubeo rubens*, ut *Juvencus* :

Si ruber astrisero procedit vesper Olympo.

Et Virgilius :

... vento semper rubet auræ Phœbe.

Nec a tertia conjugatione correpta participia venientia iambum gigni arbitror; a quarta autem nusquam reperi ut *puta gerō gerens, gemō gemens, terō terens, serō serens, ruō ruens, struō struens, alo alens, colō colens, emō emens, legō legens, premō premeus, canō canens*. Omnia igitur nomina seu verba vel participia prædicta ad iambum pertinentia acuto accentu pronuntiari legitima grammaticorum suadet regula.

A

De trochæo.

D. Da exempla ad trochaicam legem competentia, — M. Nomina primitus quæ trochæo congruere videntur, hæc sunt, *almus, sanctus, nymphæ, lymphæ, abba, offa, occa, supra, id est, defructum, ostrum, rostrum, rastrum, sceptrum, scalprum, a quo diminutive scalpellum; labrum, unde labellum, bulla, bucca, gibbus, cippus, burrus, barrus, floccus, soccus, mucrus, luscus, fuscus, tuscus*. Verum hæc sufficient de positione longis, quæ passim in publico et in propatulo sita a metricis facilissime deprehenduntur. Nunc illa quæ naturaliter productione gaudent, et quæ poetica exemplorum astipulatione plurimum indigent breviter adnectam, ut *musa, meta, seta, creta, theta, seta, spina, Roma, runia, rima, lima, bruma, fama, mirus, dirus, funus, munus, sumus, prunus, pirus, pinus, taxus, malus, flavus, canus, sanus, fatus, nanus, id est, pumilio, crinis, finis, funis, clunis, unde clunaculum dicitur. Sic Julius Solinus in Collectanea rerum memorabilium : « Et lassorum (inquit) capita clunibus per vices sustinent. » Nudus, udus, ludus, mutus, nutus, tutus, fatus, lotus, totus, motus, notus, nodus, nitus, risus, visus, fretus, spretus, cretus, fulmen, jamen, stamen, id est, sacerdos defubri, numen, lumen, rumen, plemen, limen, crimen, vimen, granum, stamen. Unde Linanus de Orpheo ait :*

*Nunc plena posuerit colos et stamina Parcas
Multaque delatis hæserunt sæcula filii.*

A pronominiibus quoque trochaici pedes formantur positione longis, ut *ille, iste, ipse, noster, vester, quisquam, quisnam, isdem*. Veniunt et a verborum significationibus, quæ positionum legibus producentur, ut *prendo, scando, neco, pecco, cerro, pingo, ningo, mingo, fingo, pinso, hisco, quasso, lasso, taxo, taxo, sasso, quod anomaliū est, sperno, testo, vexo, mando, pando, linquo, vincò, subdo, abdo, condò, pango, cingo, tingo, pungo, quod pupugi præterito dicitur.*

D. Quæ sunt verba, quæ naturæ regulis produci majorum auctoritas decrevit? — M. Absquo scrupulorum obstaculo hæc esse creduntur : *rado, fumo, dico, duco, giro, promo, prodo, cudo, lego, legas, at vero lego legis corripitur, subdo, sedo, udo, cogo, adeo, trudo, ut in Georgicis :*

Truditur e sicco radix oleagina ligno.

Credo, nolo, malo, ut :

Malo manere niger, minus ultima fata verbora.

Pono, laudo, laedo, oro, clamo, duro, edo, fido, libo, privo, vivo, quaro quæsiri, nam queror quæstus sum pyrrhichius est, ludo, sumo, suo, plaudo, demo, dego. Huic regulæ concordant etiam passiva communia et deponentia tam positione quam natura longa, ut promor, prodor, scrutor, vador, prædor, latior, bacchor, nascor, ructor, tutor, renor, fungor. Nitor, si verbum deponens est, trochæus erit, ut :

... aliquos nitor contingere ramos.

Et infra :

Nittitur aversi vel si um tangere Christi.

Quod si nitor nomen fuerit, pyrrhichius erit, ut idem poeta :

Quis fuit ille nitor Maiae?

Et Virgilius, libro qui *Pædagogus* prætitulatur :
Reddetur titulus purpureusque nitor.

Sed hic versus non ita scandendus est ut heroicus, quia colophon in medio et fine retinetur. *Labor*, *lignor*, *vescor*, *causor*, *trictor*, *testor*, *mercor*, *rimor*, *piscor*, *metor*, *grator*, *ringor*, *miror*, *frustror*, *grassor*. Participia similiter præteriti temporis interdum trochaico pedi congruunt, ut *dictus*, *lectus*, *captus*, *raptus*, *scriplus*, *tensus*, *mersus*, *flexus*, *vexus*, *nexus*. Nam præsentia et futura significationum participia ad trochaicum pertinentia, ni fallor, non reperi.

D. Trochaici pedes quo tenore quibusve accentibus pronuntiandi sunt? seu arsis et thesis qua divisionum formula dirimuntur, et quibus temporum lancibus trutinantur? — M. Si trochaës existiter, acuto accentu proferuntur, ut *lappa*, *mappa*, *napta*, *cirrus*, *birrus*, *burrus*, *barris*, *poples*, *cerpes*. Si vero natura liuera producitur, circumflexo accentu prænuntiari lex metrica sauit. Arsis vero recipit tempora duo, et thesis unum, dicit *fanum*, *frenum*, *gramum*, *bubo*, *buso*, *tusus*, *tubus*, *limes*, *stipes*, *remes*.

De tribracho.

D. Expositis disyllaborum pedum regulis, jam nunc pedester depositit ut trisyllabos pedes juxta pollicitationem prologi patefacias. — M. Ili sunt tribrachi, ex tribus brevibus Graece sic nuncupati, primæ declinationis : *anima*, *aquila*, *pedica*, *palea*, *tonina*, *macula*, *fanula*, *patera*, *hedera*, *ulula*, *galea*, *lacryma*, *Asia*, *Libya*. Item de secunda declinatione iani masculina quam neutralia nomina ad tribrachum pertinentia : *dominus*, *radius*, *catus*, *capulus*, *querulus*, *licinus*, *puteus*, *pavidus*, *patulus*, *Zephyrus*, *socius*, *medius*, *medicus*, *numerus*, *rutilus*, *placidus*, *titulus*, *loculus*, *modulus*, *modicus*, *bibulus*, *gerulus*, *gemitus*, *frenitus*, *humerus*, *platanus*, *tumidus*, *thalamus*, *fluvius*, *uterus*, *oculus*, *cumulus*, *solidus*, *stolidus*, *stupidus*, *rigidus*, *calidus*, *validus*, *varius*, *monitus*, *sonitus*, *gelidus*, *trepidus*, *timidus*, *laqueus*, *tremulus*, *vetulus*, *olidus*, *cuneus*, *pelagus*, *geminus*, *cupidus*, *nitidus*, *digitus*. Item neutra ejusdem declinationis ejusdemque pedis, ut *meritum*, *preium*, *grenium*, *stabulum*, *studium*, *barathrum*, *proprium*, *lotium*, *jugulum*, *jaculum*, *spolium*, *birium*, *trivium*, *spatium*, *corium*, *ritium*, *speculum*. Sic tertiae quoque *facilis*, *gracilis*, *viridis*, *facinus*, *tenuis*.

Verba siuilliter ex triplici conjugatione deducta tribracho convenient. A prima hæc sunt, ut : *numero*, *rogito*, *maculo*, *propero*, *dubito*, *habito*, *vacuo*, *temero*, *ululo*, *socio*, *gemono*, *saturo*, *satio*, *tolero*, *tenuo*, *onero*, *brevio*, *resero*, *violo*, *revoro*, *timeo*, *cumulo*, *glomero*, *radio*, *rutilo*, *titulo*, *titubo*, *solido*, *vario*, *trepido*, *jugulo*, *spolio*, *vitio*, *numero*, *rogito*, *maculo*, *propero*, *memoro*, *vigilo*, *supero*, *ellico*, quod est *nuntio*, *rcmeo*, *stimulo*, *similo*, *simulo*, *lapido*, *crepito*, *rotito*, *crucio*, *itero*, *glacio*, *macero*, *lacero*, *lanio*, *genero*, *agito*. Item de secunda conjugatione, *jubeo*, *doceo*, *soleo*, *stdeo*, *stupo*, *video*, *rigeo*, *tepeo*, *noceo*, *tubo*, *rubeo*, *taceo*, *habeo*, *vigeo*, *egeo*, *calen*, *dolco*, *oleo*, ut poeta :

A . . . atque oido consuetum vivere cœno.
Careo, *jaceo*, *caveo*, *maneo*, *tumeo*, *teneo*, *valeo*, *ni-teo*, *lateo*, *paleo*, *cico*, *vovo*, *vireo*, *moneo*, *pavo*, *so-veo*, *moveo*. Item de tertia : *fadio*, *quatio*, *redimo*, *venio*, *facio*, *rapio*, *capio*, *fugio*, *cupio*, *metuo*, *tribuo*, *statuo*, *polio*, *jacio*, *ferio*, *nequeo*. Item verba passiva, communia, et deponentia, quæ finali r littera in prima persona terminantur, tribracho convenient, *nameror*, *temeror*, *operor*, *imitor*, *veneror*, *dominor*, *modulor*, *famulor*, *jaculor*, *stabulor*, *comitor*, *stipulor*, *medicor*, et *medeor* tam primæ quam secundæ conjugationis poetæ declarant. Sedulius :

Nec tibi parva salus, Domino medicante, Maria

Item Prosper :

Inque putres fibras descendat cura medentis.

B *Populor*, *jaculor*, *epulor*, *comitor*, *spatior*, *speculator*, *moderor*, *medicor*, *mereor*, *saleor*, *vereor*, *tueor*, *gradior*, *patior*, *potior*, *moriор*. A pronominibus vero vel participiis cuiuslibet temporis tribrachum haud unquam derivatum reminiscor, quamvis in cæteris orationum partibus crebro poematis insertum recordetur, ut *igitur*, et *quoniam*, *etenim*, et his similia.

D. Prædicta sermonum exempla quo accentu profertur? — M. Omnia propemodum accuntur; et quia antepenultima accentu notatur, idcirco, ut arbitror, duo tempora in tribracho ad arsin et unum ad thesin pertinebunt.

De molosso.

D. Da rationem nominum et verborum ad molossum pedem pertinentem. M. Nomina primitus stricte et summatim digerere nitor, tam singulari quam plurali numero congesto, ut *majestas*, *libertas*, *temporas*, *pauperias*, *ubertas*, *sermones*, *mangones*, *lenones*, *prædones*, *musmones*, *caupones*, *perones*, *sutores*, *præcones*, *lurcones*, *doctores*, *lectores*, *tortores*, *cra-brones*, *rumores*. Ut Prosper :

Non faciles pateant sœvis rumoribus aures.

C *Romani*, *humani*, *divini*, *formosi*, *frontosi*, *selosi*, *mu-scosi*, *dumosi*, *obsceni*, *cancelli*, *rostrati*, *nervosi*, *herboi*, *hirsuti*, *rugosi*. Nascitur etiam molossus a verborum generibus tempore præterito perfecto, ut *dixisti*, *vezisti*, *prompsisti*, *sepsisti*, *repisti*, *sculpsisti*, *sculpsisti*, *serpsisti*, et cætera. A participiis quoque tam presentis temporis quam futuri oriri molossus dignoscitur, ut *dicentes dicturi*, *viventes victuri*, *mer-*

D *gentes mersuri*, *scindentes scissuri*, *prandentes pransuri*, *pingentes picturi*, *tondentes tonsuri*. Ille ergo pes duplam divisionis normam partitur, et acuto accentu pronuntiatur, et quia penultima acuitur, arsin habere reor tempora et thesin quatuor.

De anapæsto.

D. Quæ sunt exempla anapæsticis regulis mancipata ac subjecta? — M. Hæc sunt nomina anapæsto suffragantia et concordi ratione respondentia, ut *pote*, *deitas*, *petas*, *bonitas*, *novitas*, *brevitas*, *levitas*, *gra-vitas*, *probitas*, *seritas*, *species*, *santes*, *macies*, *glacies*, *rabies*, *scabies*, *series*, *facies*, *acies*, et reliqua similia. Verum hæc paucula exemplis anapæsticis congruentia sufficiant, quia de prædictis nominibus, quæ in tribracho concessimus, anapæstus legitime genera-

*ter, tam genitivo, dativo, et ablativo singulare, quam nominativo, accusativo, vocativo, et ablativo plurali, si masculina seu feminina fuerint primae et secundae declinationis, ut *anima, aquila, pedica, hedera*; item *dominus, radius, catulus*. Neutralia autem illa in singulari quidem numero per eosdem casus anapæsto concordant, sed in plurali exceptis dativo et ablativo discordant. At vero quarta declinatio casibus discrepat, ut *sonitus, fremitus, gemitus, rugitus, reditus, ruditus*. Verba autem tam primæ conjugationis quam tertiae, quæ in tribracho proposuimus, quando ad significaciones participiorum rediguntur, solutione ultimæ syllabæ in *ans* aut in *ens*, anapæsti legibus rite famulabuntur, ut *numerans, rogitans, maculans, properans, dubitans*. Hæc vero de tertia: *veniens, ut: pulchro veniens in corpore virtus; faciens, rapiens, capiens, fugiens, metuens, ut in Georgicis:**

Hoc metuens cœli menses et sidera serva.

Porro verba secundæ conjugationis, quæ in tribracho prædiximus participiorum significacionibus subnexa, nequaquam anapæsto, sed iambo manipari censeo, quandoquidem, statu trisyllaborum pedum amissio, ad regulam disyllaborum rediguntur, ut *jubeo jubens, doceo docens, caleo calens, madoe madens, ol: o olens*.

D. Anapæstus qua divisionis formula partitur et quo accentu profertur? — M. Eidem anapæsto æqua divisio competit, quia totidem tempora arsis sibi usurpat, quot in thesi continentur. Acutus vero accentus in antepenultima ponendus est, dum penultima naturaliter corripitur.

De dactylo.

D. Dactylus unde vocabulum nominis proprietate sortitus est? — M. Auctoritas Græcæ interpretationis dactylum digitum nuncupavit, qui tribus articulis formatur, sic isdem pes ternis syllabis continetur.

D. Dicio dactylici pedis exempla ad eundem regulariter congruentia. — M. Nomina primitus breviter ponenda sunt, ut *fibula, fabula, alea*; unde aliter, *calculus, et tessera ludens per aleam*. *Area, ardea, simia, vernula, garrula, lippula, tessera, fistula, castula, calculus, luridus, squalidus, horridus, frigidus, humidus, aridus, carbasus, Caucasus, Mænalus, frivolum, cernuus, culleus, carulos, annulus, ut illud epithalamii:*

Annulus e digitis tollatur mollibus asper.

Quædam ex his principalia sunt, et primæ positionis, ut *Allia, tessera, Caucasus*. Quædam epitheta, quæ nominibus copulantur, ut *garrulus, squalidus, luridus*. Item *populus*, si ad arborem pertinet, dactus est, ut :

Populus Aleidae gratissimo, vitis Iacebo.

Et quarto libro Georgicorum :

Qualis populea mœrens Philomela sub umbra.

Si *populus* plebs est, tribrachys erit, ut :

Mores et studia et populos et prælia dicam.

Item neutra, ut *vinculum, simpulum, serpulum, symbolum, cymbalum, tympanum, sarculum, nobulum, lillum, spiculum, crustulum, Tusculum, plusculum,*

A clanculum, ferculum, succinum. Unde Junius Juvenalis Satyricus, libro tertio :

En cui tu viridem umbellam, cui succina mittis.

De quo Plinius Secundus physicas rerum historias sagaciter explanans libro trigesimo sic ait : « *Transpadanorum agrestibus feminis monilium vix succina gestantibus.* » Et infra : *Succinis (inquit) inciduntur, cæterum attritu digitorum accepta anima caloris trahunt in se paleas ac folia arida, ut magnes ferrum, » et reliqua.*

Solet etiam dactylus a nominibus figuræ compositæ provenire, quando a verborum significacionibus *gero* et *fero* componuntur, ut *setiger, squamiger, turriger, nariger, flammiger, belliger, floriger, fumifer, somnifer, pinniger, aliiger, ferriger, furcifer, salifer, corniger, crinifer, armiger, pomifer, astrifer, ostrifer, umbrifer, grandifer, buxifer, spumifer, lotifer, lanifer, ut :*

Lanigeræ pecules et equorum bellica proles.

D. Quadrifaria conjugationum discriminæ possuntne dactylico pedi regulariter congruerent? — M. Omnis quidem conjugationum quadripertita qualitas competenter dactylo mancipatur, ut *verbere, strangulo, postulo, castigo, mastico, bassio, pastino, milito, exsalo, pectino, navigo*. Ut :

Gens inimica mihi Tyrrheum navigat sequor.

Commeo, recreo, remigo, preparo, advolo, computo, dedico, confrico. Virgilii :

Et pede prosabit terram, fricat arbore costas.

D. Da secundæ conjugationis exempla quæ dactyle suppeditant. — M. *Mordeo, torqueo, hæreo, debeo, misereo, arceo, splendeo, turgeo, luceo, algeo, palleo, urgeo, censeo, horreo, torpeo, polleo, torreo, squeleo, floreo, caneo. Ut in Georgicis :*

..... et glaucs canentia fronde salicta.

Mulgeo, luceo, fulgeo, rideo, impleo, repleo, tondeo, spondeo, terreo, arceo.

D. Da tertiae conjugationis formulas. — M. Hæc sunt a tertia conjugatione verba venientia, ut *desero, dissero, assero, insero, consero, degero, ingero, suggero, aggero, astruo, destruo, instruo, alluo, confuo, induo, exuo, imbuo, diruo, eruo, obruo, contero, protero, impeto, competo, ingemo, perstrepo, excolo, describo, dirigo, conveho, adveho, contraho, retraho.*

D. Da quartæ. — M. *Fulcio, sarcio, sario, audio, punio, mugio, sopio, sancio, prurio, garrio, finio, servio, munio, exco, hinnio, mollio, sepio, accio, servir, ambio, tinnio, bullio, gestio, nutrio, restio, dormio, condio, hauro, vincio, sentio. Item in r terminata, criminor, demoror, suspicor, auspicor, cornicor, omuslor, arbitror, prælior, ordior, oculor, nudinor, glorior, gratulor, munenor, molior, machinor, præstolor, partior, sortior, largior, blandior, mentor. Sic passiva sopior, sepior, fulcier, accior, ambior, et reliquo.*

Participia dactylo congruentia uspiam reperi nequivaram, excepto præterito tempore, ut *deditus, editus, traditus, inditus, additus*. Nam tempus participi præteritum triplicem continet regulam, in *tus* ut *scriptus, sopus, fultus, accitus, septus*; aut in *sus*, *occisus, visus, mersus, tensus, sparsus, missus*; aut in *xus, crucifixus, complexus adnexus*. *Fulcia veteri parti-*

cipia qualibet significacione venientia, si penultima naturaliter producuntur, circumflexo accentu profertur, ut *scripturus*, *lecturus*. Si autem positione longa fuerit, acuuntur, ut *audiendus*, *saciendus*; et neutrum dactylo suffragabitur. Nam æquis divisionum legibus dirimuntur arsis et thesis tempore bino et bino.

De amphibracho.

D. Quare vocatus est amphibrachys? — M. Quod ex utraque parte brevibus ambiatur syllabis, sicut amphitapse genus vestimenti utrinque villosum et hirsutum dicitur, et amphitheatrum ubi alrinsecus scenicorum ludibriæ histriorumque ridiculosa commenta exercentur, et praesidente agonotheta theatralis pancratiariorum pompa in scammate palæstrico peraguntur. Ergo ἄμφι utrinque, βραχὺς brevis interpretatum dicitur.

D. Da exempla ad amphibrachym pertinentia. — M. Ilæc sunt nomina primæ declinationis, eamdem pedis regulam astipulantia, ut *corona*, *carina*, *lacerna*, *acerva*, *acerra*, *arena*, *arista*, *papilla*, *mamilla*, *capella*, *catena*, *popina*, *culina*, *amurca*, *tabella*, *qurela*, *lucula*, *marisca*, *rubeta*, *pharetra*, *cavuca*, *sagitta*, *loquela*, *medulla*, *medella*, *taberna*, *caverna*, *caterva*, *atebra*, *terebra*. Ideiæ masculina: *camelus*, *caninus*, *caninus*, *egonus*, *opimus*, *alumnus*, *eburnus*, *cothurnus*, *togatus*, *anhelus*, *lidelus*, *amicus*, *iniquus*, *propinquus*, *profanus*, *ocellus*, *avitus*, *subulcus*, *bubulcus*, *cinadus*, *Quirinus*, *tumulus*, *tyrannus*, *severus*, *honestus*, *triumphus*, *cachinnus*, *capillus*, *lapillus*, *Latinus*, *amarus*, *sunenus*, *agellus*, *assellus*, *magister*, *minister*, *equester*, *pedester*, *sequester*, *sinister*. Item neutralia: *macellum*, *metallum*, *cylindrum*, *aratrum*, *sacellum*, *trumperum*, *talentum*, *fritillum*, *lupercal*, *tribunal*, *quadranital*, *minatal*. Unde Juvenalis libro xiv:

hesternum medio sorvare minatal;

Septembri.
canistrum.

D. Da verborum quoque exempla conjugationum qualitatibus collecta, quas Græci synzygias vocant; congerere queso, ne pigateat. — M. *Saluto*, *sagitto*, *sagino*, ut *poeta*,

Non parvam sumo saginam.

Et infra:

Desuper ex alto virides expecta saginas.

Orosius in prosa historica: « Informe (inquit) prodigium Græciæ luminibus saginabant, id est Creticum Minotaurum. Sic honoro, coloro, labore, adoro, requiro, anhelo, resculo, corusco, cachinno, inesco, inundo, redundo, capesso, lacesco, quiesco, cruento, secundo, propago, recuse, gelasco, recondo, saburro. Ut Solinus de gruibus ait: « Sublatisque lapilulis ad moderatam gravitatem saburrantur. » Virgiliius:

ss-pe lapilos

Ut cymbæ instabiles fluctu jactante suburram
Tollunt.

Kalijs, ut:

noctemque diemque fatigant.

Oritur etiam idem pes a verbis primæ conjugationis, quæ in pyrrhichio jam concessimus, his personis: *vocamus* *vocalis* *vocabam* *vocabat*, *retinamus* *retalis* *re-*

tabam *retabat*, *litamus* *litatis* *litabam* *litabat*. Unde Persius Flaccus:

admoveam templis et farre litabo.

A passivo *litamur*, *litantur*, *litabar*, et futurum *litabor*; Prosper:

Et de virtutum munere sacra litat.

Virgiliius:

Sanguine quærendi redditus animaque litandum.

Secunda itidem conjugatio iisdem linearum trimitibus amphibracho concurrit, ab ea duntaxat sermone nūni serie quæ in tribracho superius coacervavimus, ut *docemus*, *docebis*, *docebam*, *docebat*. A passivo *do- cemur*, *docentur*, *docebas*, et futuro *docebor*. Sic *ſe- veo*, *voveo*, *jubeo*, *moveo*, *moneo* declinantur. Incognitiva similiter verba tertiae conjugationis a radicibus *secundæ* conjugationis pullulantia amphibrachym rite generabunt, ut *rigeo*, *rigesco*, *tepeo*, *tepesco*, *stu- peo*, *stupesco*, *tabeo*, *tabesco*, *madeo*, *madesco*, *rubeo*, *rubesco*, *caleo*, *calesco*, *tumeo*, *tumesco*, *nito*, *nitesco*, *aceo*, *acesco*, *vireo*, *viresco*.

D. Potestne amphibrachys a participiorum significacionibus oriundus his regularum sanctionibus subjugari? — M. Præteritum et futurum participi temporis non reor refragari, ut *amatus* *amandus*, *litatus* *litandus*, *necatus* *necandus*, *cavatus* *cavandus*; sic *do- cendus*, *morendus*, *soendus*; sic *legendus*, *terendus*, *gerundus*, *serendus*.

D. Amphibrachys quo accentu pronuntiatur? — M. Si penultima positione longa fuerit, acuitur, ut *marisca*, *noverca*, *madasca*, *ladasca*. Quod si naturaliter penultima producitur, circumflexo accentu profertur, ut *carina*, *catena*, *camera*, *rubeta*.

D. Qua divisionis formula famulatur? — M. Cum predictis pedibus non servat parem divisionis regularis, sed triplum conditionis incrementum contra simplicem temporis detrimentum repugnat, dum arsis continet unum, et thesis tres.

De amphimacro.

D. Lueulentum exemplar et evidens indicium amphimacroque conveniens profer. — M. *Almitas*, *tri- nitas*, *unitas*, *charitas*, *castitas*, *veritas*, *orbitas*, *sancti- tas*, *dignitas*, *claritas*, *qualitas*, *quantitas*, *densitas*, *leni- tas*, *cæcitas*, *siccitas*, *civitas*, *vilitas*, *largitas*, *vastitas*, *suavitas*, *torvitas*. Solinus in *Collectanea rerum memorabilium*, de panthera: « Nec terreri (inquit) nisi sola oris torvitate. » *Equitas*, *salitas*, *sanitas*, *firmitas*, *vanitas*, *paucitas*, *raritas*. Eodem modo in plurimi numero inveniuntur, ut *margines*, *cardines*, *furfures*, *omites*, *cespides*, *cuspides*, *termites*, *stipites*, *poplices*, *remites*, *murices*, *sandices*, et similia. Ita quoque singulæ pontifex, artifex, carnisœx, aurifex, extipex qui et aruspex, opifex vero anapasto competit. A verbis autem exempla amphimacro competencia prima persona invenire nequivi, nisi forte finalis syllaba authenticis illustrum poetarum exemplis reperiatur produci. Virgiliius:

Horrendum et dictu video miserabile monstrum.

Et alibi.

Teucrosque penates
Commendo sociis,

Sed hoc auctoritate potius quam ratione valet. Nam A in cæteris personarum declinationibus amphimacrus erekro insertus adnotatur, ut *conglobas conglobant*, *ambulas ambulant*, *cursitas cursitant*, *somnias somniant*, *basias basiant*. Ut Ovidius :

Dulce quiescenti basia blanda dabas.

Expias expiant. Oritur et a tertia conjugatione producta in tertia persona plurali, ut *farciant*, *sarciant*, *tinniunt*, *hinniunt*, *sopiunt*, *sepiunt*, *sanciunt*, *bulliunt*, *accident*. A participiis nihilominus tempore præsenti signitur, ut *territans*, *basians*, *amplians*, *expians*, *imbuens*, *induens*, *exuens*, *ambiens*, *garriens*, *pruriens*.

D. Amphimacrus unde vocabulum sumpsit? — M. Quod ab utraque parte longis syllabis circumclusa brevis cingitur, nam *paxp̄ longa*, et *macrologia longa* sententia dicitur.

D. Qua divisionis specie idem pes sequestratur? — M. Amphimacrum sescupla divisione partimur, quia arsis et thesis bina et trina temporum intercedente dirimuntur.

De bacchio.

B. Dicito exempla ad pedestrem bacchii regulam pertinentia. — M. *Voluntas*, *voluptas*, *facultas*, *potes-tas*, *honestas*, *juventus*, *seneccus*, et propemodum omnia nomina primæ vel secundæ conjugationis, que ad amphibrachy superius accumulantes ceteratim congressimus, hæc eadem versa vice bacchium reformabunt in cæteris casibus, excepto nominativo, accusativo et vocativo singulari, et genitivo plurali, ut *popinæ*, *culinæ*, *rubetæ*, *popinas*, *culinas*, *rubetas*, *popinis*, *culinis*, *rubetis*. Sic masculina : *cothurni*, *triumphi*, *tyranni*, et *re'qua*. Eodem modo bacchio concurrunt quæ sequuntur, ut *Kalendæ*, *cathedræ*, *cicutæ*, *cicadæ*, *tiaræ*, *tabellæ*, *polentæ*, *patellæ*, *olive*, *lagenæ*, *fenestræ*, *anginae*, *Sibyllæ*, *supinæ*, *columbae*, *palumbæ*, *columnæ*, *podagræ*, *Minerræ*, *molestæ*, *furinae*. Sic et masculina, ut *benigni*, *mali-gni*, *saligni*. Virgilius :

salignas

Umbonum crates.

papyri, *phaselli*, *lacerti*, *cruenti*, *suelli*, *miselli*, *tribuni*, *gulosi*, *pusilli*, *pupilli*, *lupini*, *mariti*, *silari*, *juvenci*, *caballi*, *coculli*. Sic et neutra, ut *theatri*, *sepulcri*, *flagelli*, *labelli*, *tigilli*, *fritilli*, *sacelli*, *macelli*. Hæc in genitivo quidem singulari prædictis respondent; sed nominativo, accusativo, vocativo plurali discrepant, quia in his casibus denuo ad amphibrachy redire noscuntur.

D. Bacchius unde appellatus est? — M. A Baccho, qui et Dionysius vocabatur, ipse et Liber Pater, unde sacra quæ Libero a bacchantibus litabantur, Liberalia et Bacchanalia nec non et Orgia nuncupari veterum antiquitas veræ religionis expers decreverat. De quibus Virgilius :

qualis commotis excita sacris
Thuius, ubi auditu stimulauit trieterica Baccho
Orgia.

Idem libro vi :

Hæc chorū simulans Evanthis Orgia;
quæ Græce Nychthelia vocantur, id est, nocturna.
Unde Virgilius :

nocturnusque vocat clamore Citheron.
Nycicoræ: nocturnus corvus dicitur. Illic ergo pes in sescupla divisione est.

De palimbacchio.

D. Ob quænam rem antibacchius vel palimbacchius dictus est? — M. Antibacchius contrarius bacchio, sicut antitheta contraposita, et Antichristus contrarius Christo; palimbacchius vero iterum bacchius reciprocis vicibus syllaba immutata vocari dignoscitur.

D. Da exempla a nominibus venientia et palimbacchio competentia. — M. *Natura*, *fortuna*, *pressura*, *torsura*, *baccauda*, *Aurora*, ut :

Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.

Captura, *feitura*, *matura*, *rasura*, *strictura*, *basterna*, *persona*, *fixura*, *pictura*, *factura*, *scriptura*, *censura*, *catura*, *farrago*, *Carthago*, *sartago*, *aerugo*, *salsugo*, *ser-rugo*, *lanugo*, *prurigo*, *uligo*, *caligo*, *formido*, *fiscella*, *tessella*, *umbella*, *lanterna*, *regina*, *Europa*, *urina*, *formica*, *testudo*, *aulænum*, *portentum*, *sarmentum*, *elec-trum*, *antiquus*, *argutus*, *cristatus* quod tamen participium est sine origine verbi, ut :

cristatus Achilles,

id est crista et cono galeatus, *ritatus*, *versulus*, *cornutus*, *merrosus*, *frontosus*, *squamosus*, *exosus*, *barbatus*, *larvatus*, *cerritus*. Unde Hieronymus : « Floccipendentes (inquit) imagines umbrasque larvarum, quarum natura esse dicitar terrere parvulos, et ir angulis garrire tenebrosis. » Sic *pauillus*, *tantillus*, *taxillus*, *cultellus*; quorum primitiva sunt *Paulus*, *palus*, *talus*, *tantus*, *cultur*.

C. D. Da verborum regulas quæ palimbacchii legibus pariter adminiculentur. — M. *Conclamo*, *de-quamo*, *reclamo*, *jejuno*, *insulto*, *exsulto*, *obsecro*, *ad-juro*, *conrado*, *conjuro*, *perjuro*, ut :

Et conjurati veniunt ad classica venti.

Commendo, desudo, defendo, extendo, impingo, de-promo, exanto, id est, exaurio; nam rota putei exhaustoria antlia vocatur; consterno, emundo, invengo, desterno, convecto, compello, detrudo, compungo, contundo, impendo, ulciscor, perecontor, contemptor, irascor, perfungor, amplector, nanciscor, indignor, infirmor, commentor. Ita inchoativa *squalesco*, *algesco*, *haresco*, *frondesco*, *fulgesco*, *ignesco*, *turgesco*, *ra-resco*, *torresco*, *torpesco*, *canesco*, *floresco*, *lentesco*, quod Valerius a prima conjugatione ortum testatur, D quod *lento lentas lentat*, quod raro contingit, ut *ama-sco*, *lavasco*, *gelasco*.

Sed hæc de prima et tertia conjugatione particulatum deponimus, quandoquidem de secunda conjugatione in prima persona indicativi modi antibacchius haud facile reperiri potest, quamvis in cæteris modorum et temporum declinationibus asciscatur. Nam a verbis quartæ conjugationis quæ in dactylo superius neximus, palimbacchius infinitivo modo oriundus exstat; ut *sopire*, *sancire*, *accire*, *bullire*, *hinnire*, *farcire*, *sarcire*, *haurire*, *gestire*, *sepire*, *ambi-re*, et cætera. Participia quoque futuri temporis prædicti pedis famulatum mihi repudiant, ut *rec-turus*, *mersurus*, *sumpturus*, *missurus*, *lecturus*, *acturus*, *vixurus*. Sic et passiva significative, ut *mergen-*

dus, sumendus, mitterendus. At vero regendus, legendus, agendus, vivendas, amphibracho mancipantur. Quodam participia præteriti temporis palimbacchio supeditant, ut compactus, infectus, mactatus, gestatus, detrusus, retortus, perpessus, depressus, adnexus, complexus, defixus, contritus, consultus. Sed attritus et consultus et nomina sunt et participia; ubi autem regula participiorum fungantur, Virgilius declarat dicens:

et sulco attritus splendescere vomer.

Et rursus idem:

Iacoutæ abeunt sedemque odore Sibyllæ. Nomen vero est ubi dicitur: « Ex totius senatus-consultu decretum est. » Et Plinius Physicus: « Ceterum (inquit) attritu digitorum accepta caloris anima, » et reliqua.

*D. Quo accentu palimbacchius pronuntiatur? — M. Si penultima positione producitur, acutum accentum habebit, ut *devevus, congestus*. Si vero naturaliarum decreto proteletur, circumflexa prosodia describitur, ut *induus, excusus, imbutus, obrutus, expulsus, complosus, corrosus*.*

De procelesmatico.

*D. Enucleatis igitur trisyllaborum pedum regulis, operæ pretium reor ut tetrasyllabos pedes, sicut præfationis ordo spopondit, examussim digeras. — M. Exemplum pedum sequentium cursim et particulationem propalanda censeo; siquidem de disyllabis pedibus, quorum exemplar aliquantula explanatione utcumque digessimus, prædicti tetrasyllabi pedes resupinis et reciprocis varietatum vicibus componuntur. Denique hæc sunt nomina ad procelesmaticum pertinentia, qui pro geminata pyrrhichii vicissitudine singulariter positus duplicatum revolutionis officium et recapitulationis seriem continent, *crocotula, aniacula, miseria, memoria, Italia, quamvis per ecstasiam producatur, apicula, canicula, avicula, fidicula, cuticula, crucicula, benevolæ, malevolæ, lapideus, equuleus, aculeus, itinera, facinora, pelagicus, puerulus, manipulus*, quod nomen in dactylico hexametro integrum non congruit, idcirco sapissime a poetis per syncopam vocalis & exploditur. Sedulius:*

Portantes nos:ro Christo veniente maniplos.

Virgilius:

*non ore soluto
Immundi memine:re sues jactare maniplos;
geniculum, latibulum, patibulum. Solet etiam interdum procelesmaticus a tertia declinatione per obliquis casus dativo et ablativo progigni, ut *nemoribus, eperibus, oneribus, lateribus, comitibus, segetibus, ciueribus, sceleribus, pecoribus, leporibus, generibus, gracilibus, facilibus, agilibus, teretibus, veteribus, proceribus*. Genera verborum concordi suffragio procelesmatici regulis obsecundare noscuntur; ut *miseror, optulor, arieto, humilio, aperio, operio, reperio, sepelio*. Unde Prosper elegiaco versu non desonam protulit syllabarum regulam dicens:*

Fitque novus vita.

Subjunctivus quoque tempore præterito perfecto procelesmatico suffragatur, a secunda duntaxat vel

A tertia conjugatione, ut docuerim, timuerim, vigerim, habuerim, stupuerim. Ut :

Sicca peregrinas stupuerunt marmora plantas. Scanditur nas stupu, dactylus; patuerim, latuerim, statuerim, ut :

Nam statuit genitor rerum; rapuerim, tribuerim, metuerim, nequierim. Nam & in penultimo subjunctivi modi tempore perfecto præterito semper corripitur, ut Prisciani auctoritas approbat.

*D. Da divisionis et partitionis qualitate. — M. *Æqua discretionis formula procelesmaticus discriminatur. Idcirco arsis et thesis æqua syllabarum trutina et æquiparante temporum exagio pariter ponderabuntur, hoc est bino et bino.**

D. Quo tenore procelesmaticus profertur. — B M. Indisrupta et inconvulsa firmitatis censura semper acuitur.

De dispondæo.

D. Quæ suut nomina ad dispondæum rite congruentia? — M. Servatores, præceptores, bellatores, oratores, pastorales, æternales, immortales, inælices, scrutatores, dictatores, mercatores, piscatores, regnatores, curatores, luctatores, rimatores, auditores, nutritiores, venatores, vespellones, id est, fossarii qui corpora humanæ; unde Orosius: « Per vespellones (inquit) in Tiberim tractum est. » Verba quoque tam præteriti quam futuri temporis his regulis opitulanter, ut mulcaverunt, sulcaverunt, stipaverunt, sudaverunt, illeserunt, perrexerunt. Item futuri, conquassabunt, humectabunt, exanilabunt, resultabunt, et reli-

C qua. Sunt itidentidem nomina verbalia in trix designantia feminina, sicut masculina in tor terminantur; sed feminina dispondæo mancipantur, masculina vero correptione ultimæ syllabæ epitriti quarti subjectioonis jugum ferre non recusant; ut indagator indagatrix, collaudator collaudatrix, declamator declamatrix, suffragator suffragatrix, exaltator exaltatrix, commendator commendatrix, commentator commentatorrix, quod oritur a verbo commentator commentariis commentatur; unde et commentum et commentarium. Inflammatrix, insultatrix, dispensatrix, assentatrix. Unde Prosper, cum de crimine adulacionis loqueretur, subjunxit dicens:

Lingua assentatrix vitium peccantis acervat.

Oritur etiam a participiorum significationibus prædicti pedis regula, ut contorquentes, impingentes, suffragantes, allegantes, retrudentes, jejunantes, exsudantes, emungentes, secundantes. Ita futuri, truncaturi, sulcati, surrecturi, porrecturi, submersuri, possessuri, concessuri.

D. Da rationem accentus. — M. Dispondæus semper acuto accentu profertur, dum arsis et thesis æquali temporum discrimine dirimuntur, hoc est bis quaterno.

De diambœ.

D. Quæ sunt nominum exempla ad diiambum pertinentia? — M. Hæc actutum prompta depromere non me pertinet pigebit, utpote paternitas, enormitas, iniqüitas, propinquitas, fidelitas, profunditas, severitas, ferocitas, atrocitas, acerbitas, Latinitas, procacitus

bemignitas, cupiditas, inanitas. Verum haec nomina A tertii ordinis in singulari numero secundum regulam casualis formæ pentaptota esse noscuntur, plurali triptota. Item *imagines, origines, hirundines, harundines, propagines, voragini*. Verba similiter tempore præterito plus quam perfecto his legibus subduntur, ut *amaverant, ligaverant, necaverant, putaverant, litaverant, rigaverant, negaverant*, et cætera.

D. Quæ prosodia tenoris in diiambo statuitur? — M. Nomina seu verba diiambo mancipata acuuntur quidem ut dispondæus, sed in hoc discrepare cœnuntur, quod dispondæus in penultima, diiambus vero in antepenultima acutum habebit accentum, et cætera gravabuntur.

De ditrochæo.

D. Da formulas exemplorum quibus ditrochæi regula competenter clarescat. — M. *Cartilago, cantilena, cristiudo, altitudo, gippitudo, lippitudo, longitudo, latitudo, fortitudo, magnitudo, crassitudo, spissitudo, aggritudo, pulchritudo, turpitudo, fortitudo, rectitudo*. Ille omnia pentaptota. Excipitur *cantilena* quod triplutum nomen est. Item de secunda declinatione, ut *publicanus, Tusculanus, passerinus, anserinus, oppidanus, rusticanus, Claudianus, Adrianus, masculinus, femininus, Gaditanus, Gallicanus, Formicinus, Maximinus, bombycinus*, derivatum nomen epitheton a *bombycibus*, id est vermis quos seres vulgo nunquam vespant, unde serica vestis lestis filorum staminibus contextitur; *tudibundus, iracundus, fraudulentus, pom-pulentus, corpulentus, vinolentus, merulentus, principatus, paludatus*, id est paludamento indutus, sicut *togatus* toga vestitus dicitur. In verborum quoque modis et personarum declinationibus ditrochæus reperiatur, ut *castigamus, lectitamus, irrogamus, subrogamus, clamitamus, fascinamus, pastinamus, ruminamus, ut*:

Ille sub nigra pallentes ruminat herbas :
expiamus, sauciamus, confricamus, strangulamus, sciocitamus, machinamus, prestolanius. Sic infinitivo modo *fascinare, pastinare, remigrare*. Excipiuntur passiva et deponentia ejusdem modi, ut *sciscitari, machinari, strangulari*, quæ in regulam epitriti secundi transire noscuntur. Interdum trochaicæ legis formula a participiorum significationibus oriunda conflat, ut *verberandus, masticandus, calculandus, calcitrandus, dedicandus, ventilandus, vellicandus*. Sic a tertia vel quarta, ut *imbuendus, obruendus, exprimendus, sopiendus, sarcinendus, sepiendus, sancendus, fulciendus*.

D. Da regulam divisionis. — M. Æqua ditrochæus lance libratur, dum arsis et thesis bis ternis temporum triticiis æquiparantur.

D. Quali accentu ditrochæus figuratur? — M. Si penultima positione producitur, acuto accentu prænotabitur, ut *aggregandus, digerendus, basiandus*. Ast vero si naturaliier penultima longa fuerit, sine ambiguo circumflectitur, ut *passerinus, vulturinus, anserinus*, et cætera derivativa, quæ superius de primiis congessimus.

De antespasto.

D. Antespasti quæso proferantur exempla. — M. *Arenosus, lacertosus, querelosus, lapillosus, latebro-sus, cavernosus, tenebrosus, coronatus, capillatus vel capillosus*; sic *venenosus, papillatus, paludatus, il-est, paludamento togatus, catenatus, pharetratus, pa-lumbinus, columbinus*.

D. Haec nomina seu participia cui formæ casuali aptabuntur? — M. Omnia pentaptota esse veterum auctoritas declarat.

D. Da exempla de personis verborum antespasto congruentia. — M. *Amabam amabatis, amaremus amaretis, litabamus litabatis, litarem litaretis, necabamus necabatis, necaremus necaretis; sic negabamus negabatis, favebamus favebatis, emebamus emebatis, serebamus serebatis, agebamus agebatis*. Ita in cæteris modorum temporibus et personarum declinationibus ejusdem pedis formula crebro reperitur inserta, quam singillatim evolvere et universaliter enudare tædet. Nam aliter in participiorum declinationibus antespastus indagatur, tempore quidem præsentis a forma inchoativa per genitivum singularem, ut *nitescens nitescentis, rubescens rubescens, virescens virescentis, madescens madescens, rigescens rigescens*. Sic tempore præterito et futuro per genitivum pluralem, *amati amatorum, nebuli necatorum, litati litatorum, amandi amandorum, necandi necandorum, litandi litandorum; sic docendorum, legendorum, regendorum, gerendorum*.

C D. Antespastus quo accentu profertur? — M. Interdum acutus, ut *tepescentis, tabescentis, acescentis*. Nonnunquam vero circumflectitur, ut *paludatus, palumbinus, columbinus*. Harum autem rerum ratio utrum acuto an circumflexo pronuntietur, accentus positio vel natura luce clarius manifestant. Ille pro æqua divisionis specie sequestratur, dum arsis et thesis paribus temporum legibus concordant, id est ternis et ternis.

De choriambō.

D. Choriambus unde vocabulum sortitus est? — M. Quia ex choro et iambo simila pedum structura in duplum geminatus constat; choriæus quippe trochæus cognomento nuncupatur.

D. Exempla choriambō congruentia congerere, quæso, non recuses. — M. *Omnipotens, ignipotens, pinnipotens, armipotens, arcilens, cæsaries, canities, progenies, esuries, planities, luxuries*, ut in Georgicis :

Luxuriem segetum tenera depascit in herba :
temperies, segnities, calvities, ingluvies, illuvies, sinceritas, posteritas, ut illud :

Et sit prisorum nescia posteritas ;
eruditias, sedulias, ebrietas, sobrietas, simplicitas, duplicitas, impietas, nobilitas, utilitas, calliditas, asperitas, virginitas. Ut Prosper in Epigrammatibus :

Nec crucis asperitas potuit terrere volentem.
 Ex his quæ tertiae declinationis sunt pentaptota certissime fiunt: quæ autem quintæ fuerint, ad tetraplatam formulam rediguntur. Item nomina feminini

generis singulari numero carentia ad choriambum pertinentia, ut *exuviae*, *deliciae*, *divitiae*, *inferiae*, *blan-*
ditiae, *primitiae*, *insidiae*, *essequiae*, *reliquiae*, *excubiae*,
hæc tetraptota sunt. Sed et nomina primæ et se-
cundæ, quæ ad pœnæ primi regulas subterinserere
explanandarum rerum necessitate constricti conabimur, choriambō rite mancipabuntur per cæteros ca-
sus utriusque numeri, exceptis nominativo, accusati-
tivo et vocativo singularibus, et genitivo plurali, si
masculina vel feminina fuerint (neutra vero in qui-
busdam casibus discrepant), ut *justitia*, *lætitia*, *spur-*
citia, *mæstitia*, *tristitia*, *munditia*; item *purpleus*,
cæruleus, *discipulus*, *egregius*, *legimus*; item *auxi-*
lium, *avgurium*, *dissidium*, *concilium*. Oritur etiam
chorianbus a prædictis nominibus quæ superius
edidimus cum de dactylo niteremur communisci, il-
līus duntaxat qui ex *gero* vel *fero* componuntur per
obliquos casus, ut paulo ante promulgamus, ut *seti-*
ger setigeri, *ros roris*, *squamiger squamigeri*; sic *lan-*
ger, *corniger*, *lucifer*, *umbrafer*, *furcifer*.

D. Hunc pedem quibus divisionum speciebus par-
timur? — M. Aequis temporum discerniculis.

D. Da exemplar a verborum personis diremptum.
— M. Secunda persona singularis numeri, et tertia
pluralis, legitime declarat, ut *conglomeras conglomer-*
rant, *ingeminas ingeminant*, *præstitulas præstitulant*,
acceleras accelerant, *commemoras commemorant*. Sic
participia instantis temporis *conglomerans*, *ingemu-*
nans, *præstitulans*, et cætera.

De ionico minori.

D. Quæ nomina seu verba ionico minori competunt?
— M. Ionico minori bujuscemodi pauxillula suffi-
cient exempla, ut *rapientes*, *populares*, *seniores*, *fu-*
ribundi, *rubicundi*, *verecundi*, *moribundi*, *rudibundi*,
id est rudentes et boantes, nam *ruditus* proprie ase-
lorum asinorum est, ut *poeta*.

Linguaque rudenti edidit pecuale loquelas.

Et quia apta se vocis occasio præbuit, non modo
propter structuram pedum et rationem metrorum,
verum etiam ob differentiam vocum et discretionem
sonorum, non absurdum arbitror quadripedum et
volucrum et reptilium voces cum generalitate plurali-
tatis et specialitate singularitatis subtiliter dirimere,
siquidem vocis qualitatem quadripertitam esse tam
philosophorum quam grammaticorum auctoritas pro-
palavit: articulatam, inarticulatam, literatam et illi-
teratam; quamvis alii duas esse vocis species at-
tentur, hoc est articulatam et confusam; nam arti-
culata hominum tantummodo est dicta quod articulo
scribenti comprehendi possit; confusa est quæ
scribi non potest.

D. Pande exempla vocis confusæ de diversis re-
rum naturis congesta. — M. Haec sunt species vocis
confusæ, ut majorum auctoritas tradidit. Nam apes
ambizant vel bombizant, aquilæ clangunt, anseres
crinciant vel trinsiunt, aves minuriunt vel vernant
vel vernicant, accipitres pipant vel pipilant, anatos
tereissant, arietes trissitant vel blaterant, asini
oncant vel ruidunt, apri trendunt, arna crepant,

Aes tinnit, amphora profusa bilibit, boves mugunt
vel reboant, cornices butant, cycni desistant, cicadæ
fretinniunt, eiconiae gratulant vel glottorant vel cri-
talant, corvi crocitant vel croceant, capræ muc-
ciunt, canes baubantur vel latrant vel gannunt,
catuli glattilant, cervi rugiunt, citharae sonant, ca-
nis venatica cusnit, elephanti barriunt vel stridunt,
equi hinniunt, feræ muissant, grues gruddant vel
gruunt vel grugulant, gallinæ cacillant, galli cantant
vel cucurriunt, galvæ fringilliunt, graculi griciunt,
hirundines trutissant vel trissant, hyenee hirriunt,
haedi balant vel belant. Jupiter tonat (ut fabulæ fin-
gunt), infantes vagiunt, leones fremunt, lynxes hir-
cant, lepores vagitant, lupi ululant, litora murmu-
rant, milvi lugunt vel vigilant vel luriunt, meruli
zinzitant, mustelæ dindrant, mures mintrunt vel
muniunt, noctuae cucubiunt, olores drenstant, oves
balant, onagri vagillant, palumbes raucitant, pas-
seres titiant, parri tinnipant, payi paululant, perdices
cacabant, pulli et pueri pipant, pantheræ chauriunt,
pardi felunt, porcelli grunniunt, porci grundunt,
ranæ coaxant, sturni parsitant, sorices denticanit,
serpentes sibilant, silvæ strepunt, turdi socitant vel
facciant, tigrides raccant, tubæ clangiunt, tauri
mugunt, vultures pionpant, venti flant, vel tre-
munt vel sibilant, ursi urgant vel sæviunt, vulpes
ejulant, verres quirant. Item homines loquuntur,
rustici jubilant, et reliqua similia. Haec genera vo-
cum non ad ionicum pertinebunt, sed discretionis
gratia prolata sunt.

C. Da verborum exempla ionico minori subdit. —
M. Sumuntur a verbis priuæ conjugationis, quæ in
tribracho edidimus, tempore futuro, ut *numerabunt*,
rogitabunt, *glomerabunt*, *sociabunt*, *tenerabunt*, *ma-*
culabunt, *dubitabunt*. Sic et infinitivo tempore præ-
senti a passivo, *numerari*, *rogitari*, *g'omerari*, *sociari*,
Venient a tertia conjugatione tempore præterito
imperfecto, *veniebant*, *capiebant*, *rapiebant*, *policie-*
bant, *metuebant*, *tribuebant*. Ita quoque a participiis
tempore præsenti, ut *numerantes*, *glomerantes*, *ti-
lantes*, *polientes*, *statuentes*, *jaculantes*, *modulantes*,
spiantes, *speculantes*, et reliqua.

D. Ionicus minor cui divisioni famulatur? — M.
Ad duplam divisionis regulam pertinet.

D. Dic ergo utrumq[ue] arsis aut thesis in temporum
distributione palpiam victoria promeretur, — M.
Thesis procul dubio quatuor temporum curricula
gubernat, et arsis duorum.

D. Unde hoc evenit? — M. Quia ultima acuitur et
antepenultima gravatur, ut *populantes*, *maculantes*,
glomerantes, *numerantes*, *venerantes*, et omnia prope
modum verba priuæ conjugationis quæ in tribracho
concessimus, cum ad participiorum significatiopes
derivantur, iouici minoris legibus subduuntur.

De ionico majori.

D. Da regulas ionico majori rite congruentes. — M.
Clementia, sententia, concordia, discordia, prudentia,
recordia, resania, dementia, Germania, Saxonie, con-
tentio, conventio, possessio, confessio, insania, infamia,

confactio, defectio, refectio, protectio, virguncula, fornacula, cunabula, paupercula, matertera, matercula, mascula, cervicula, vulpecula, veprecula, nubecula, mercedula, fcedula. In his quinque nominibus e producitur, ut Priscianus, libro III, commentabatur. Ex his primae declinationis nomina triptota sunt in singulari, tetraptota in plurali. Quemadmodum de tertia declinatione ad regulam ionici majoris decerpsumus, in singulari numero pentaptota sunt, in plurali triptota. Item masculina vel communia triptota utroque numero, ut *mirabilis, iaudabilis, affabilis, effabilis*. Virgilius :

Nec visu facilis nec dictu effabilis,
spectabilis, tripabilis. Sedulius :

Quod simplex triplicet, quodque est triplabile simplex; *rumesculus, rumesculus*, quod est rumor diminutivum, *fraterculus, laterculus*; nam *paterculus* paeon secundus esse dignoscitur, *majusculus, complusculus, latrunculus, furunculus, carbunculus, lenunculus, antihenicus, paucillus, tirunculus, ranunculus, arnotinus, hornotinus*, quorum primitiva sunt *major, plus, latro, sur, carbo, leno, paulus, tiro, rana, arnus, horno*. Nam diminutiva diminutiorum inventiuntur, ut *paulus paululus, pauxillus pauxillulus*; ita *agnus agniculus agnicellus agnicellulus*; sic mons, et reliqua. Haec pentaptota sunt singulariter, et tetraptota pluraliter. Item neutra, ut *fastidium, ludibrium*; Virgilius :

rapidis ludibria ventis;
plumarium, aerarium, proscenium; Virgilius :
ineunt proscea ludi;
collarium, plantarium, palmarium, quod in palma C
est, id est in laude victoriae, convivium, collodium,
corpusculum, turpisculum, spiraculum, solatium, caenaculum, venabulum, spectaculum, mastigium, miraculum, connubium. Haec neutralia in utroque numero triptota sunt.

D. Da regulas verborum quae huic pedi minime refragentur. — M. Elimino, *ingurgito, procrastino, eradicō, insignio, lascivio, exhaario, emollio, obsterico*, ut in Exodo : « Ut quando obstetricabitis Hebreas; » *enuntio, annuntio, congaudeo, enucleo, assento, consentio, irrelatio, præsagio, ineanio, custodio, discrimino, determino, fastidio, contorqueo, resplendeo, arrideo.* Ita futurum tempus ejusdem modi indicatiyi binas admittit personas, *gaudebimus gaudebitis, mulcabitus sis, sculcabitus sis, truncabitus sis, lentabitus sis.* Virgilius :

Ante Trinacria lentandus remos in unda;
quassabimus sis. Sic de tertia correpta sed tempore presenti, *compescimus compescitis, infindimus infunditis, anneximus annexitis, rescindimus rescinditis, depeccimus depeccitis.* Ut in Georgicis :

Tellusque ut foliis depeccant tenuia Seres.
Ita infinitivo modo *compescere, infindere, annexere, rescindere, depeccere, excludere, detrudere, corraderre, corrodere, illidere, depromere, colludere, emergere, lentescere, canescere, haerescere*, ut in epithalamio :

Mellea tunc roseis haerescunt labia labris.

D. Arsis et thesis quomodo vel qualiter syllabrum tempora in ionico majore partuantur? — M. Ar-

A sis octies semis continet, et thesis quater semis, id est duplum temporis augmentum arsis usurpat, et simplum thesis gubernat quia sunt quatuor contra duo.

D. Da regulam accentuum. — M. Ionicus major in omnibus orationum partibus acuto accentu in antepenultima titulabitur; idcirco arsis, ut diximus, geminato triumphorum tropo coronabitur.

De paone primo.

D. Restant epiriti et paones, quorum exemplar nondum commentando propalaveras. — M. Formulas paonis primi pedentem expediens nullatenus comperendinabo, cujus exempla summatim congregare nitar, ut *ecclesia, justitia, laetitia, duritia, luxuria, spurcitia, navicula, clavicula, lenticula, particula, dulcicula, assecula, coticula, graticula, Ausonia, Arcadia, harmonia, ambrosia.* Fidiculam vero reor ad procelesmaticum pertinere; cujus primitiu est *fidis*, ut

fretus eithara fidibusque canoris;
sic *coticulam*. Omnia ista diminutiva tam penultimam quam antepenultimam corripiunt, quamvis *coticula* antepenultimam producat. Juvenalis in Satyris dicens :

Cum bibet æstivum contracta cuticula solem;
quod eum facere metri necessitas compulit; quatuor enim habens dictio breves in heroico poni non aliter poterat, licet Virgilius in hujuscemodi nominibus, id est, quatuor breves habentibus, soleat procelesmaticos ponere, ut :

et :	Labat ariete crebro;
et :	Depectunt tenua Seres;
et :	Genus labant.

Item masculina ad paonem primum pertinentia, ut *ponticus, ponticulus, panniculus a panno, panicula a pano*, quamvis diminutivum a primitivo discrepat; *soniculus, mariculus, igniculus, testiculus, funiculus, criniculus, pisciculus, curriculus et hoc curriculum neutraliter dicitur, versiculus, flucticulus, articulus, ridiculus, anticulus, vermiculus, agniculus, fasciculus, ensiculus, cuniculus, ventriculus.* Juvenalis in :

Infra ventriculum tenui distauta rima.

Nascuntur vero haec diminutiva aut de monosyllabis ut pons *ponticus*, aut de disyllabis, ut *ensis ensiculus, dulcis dulciculus.* Item mobilla, *purpureus, caruleus, marmoreus, æquoreus, funereus, Herculeus*, ut Juvenalis :

Audiet Herculeo stridentem gurgite solem,
tartareus, carbassus, pampineus, puniceus, ut Virgilius.

Tota

Puniceo stabis suras evincta colhurno,
sanguineus, sidereus, corporeus, semineus, virginicus, populeus, ætherius, Elysius, Gorgonens. Virgilius :

Ex in Gorgoneis Allecto insecta venenis;
egregius, exiguis, præcipuus, assiduus, irriguus, rorifus, horvonus, raucionus, grandisonus, ut poeta :
Grandisonis pompare molliis tragicoque batus
Ridiculove Geta :

quem versum imperiti et metricæ artis ignari obtun-
saque mentis acrimonia freti satis turpiter interpre-
tentur, *vegeta*, quasi sub una orationis asserentes
parte, et pendeat sensus de prælato nomine neutra-
li, id est, *figmenta*; quod nec scandendi ratio, nec syl-
labarum regula consentit; siquidem *ve* conjunctio est
disjunctiva, *Geta* vero principale et primitivum est;
unde Terentius Afer in *Phormione* sic ait:

Amicus summus meus et popularis *Geta*
Heri ad me venit;

et infra :

Geta, provinciam cepisti duram.

Quid si *vegeta* neutrale nomen esset accusativo plu-
rali, heroicæ versificationis regula vacillaret, quia
semper neutra in plurali corripiunt *a* in nominativo,
accusativo et vocativo, ut :

Arma virumque cano

et :

Arma Amyclæumque canem Cressamque pharetram.
Ergo non est *vegeta* accusativus pluralis, sed *Geta*
ablativus singularis, qui semper in prima declina-
tione *a* producit in omnibus generibus, ut *proreta*,
ngonotheta, *lanista*, *archinirata*, *pirata*, *satrapa*, *ra-
bula*, *athleta*, *psalmista*, *exorcista*, *Baptista*, *Agrippa*.

Item feminina, *sica*, *amica*, *pica*, *rima*, *lima*, *mima*,
ruga, *bibliotheca*, *umbella*, *libella*, *serula*, *columella*,
tympanistria, ut : « In medio juvencularum tympanis-
triarum; » communia; ut *adrena*, *verna*, unde *verna-
culus*, quod melius per *v* quam per digamma scribi
vetrum auctoritas orthographorum testatur, quia
ver undo *vernus* derivativum ducitur, per *v* constat.
Verum hæc nomina non ad pœnonem primum perti-
nentia protulimus, sed ad ostendendam primæ declina-
tionis in ablativo finalitatem, ubi semper *a* produci-
tur, ut *Geta*. Scanditur autem ita : *ridicu*, *lo* ve *Ge*,
ta seu, *qualibet*, *arte ca*, *nendi*. Alioquin *ta seu* non
esset spondæus sed iambus, quod heroici hexametri
regula abnuit. Item neutra pœonis primi, ut *concilium*
augurium, *supplicium*, *discidium*, *principium*, *servi-
tium*, *vestibulum*, *thuribulum*, *conjugium*, *auxilium*,
eloquium, *colloquium*, *consilium*, *peniculum*, id est,
spongia; unde poeta cum de patibulo Salvatoris poe-
matic pangeret, ait :

Peniculo infusum calamo porrexit acetum;
ingenium, *judicium*, *arbitrium*, *imperium*, *solstitium*,
hospitium. Item *cœlicola*, *agricola*, *Christicola*, *rurico-
la*, *Phœbigena*, *Trojugena*, *Graugena*, *folligena*, *nubi-
gena*, hoc est *Centaurus*, ut *Lucanus* :

Ixionidas Centauros
Fata Pelithroniæ nubes effundet in arvis.

D. Da regulas verborum. — M. *Sanctifico*, *ædifico*,
vivifico, *clarifico*, *glorifico*, *magnifico*, *mellifico*, *mirifico*,
tæticico; *testificor*, *ludificor*, *polliceor*, *confiteor*, *auxi-
lior*, *progredior*, *astipulor*, *appretior*, *intueor*, *contueor*,
irradio, *discurcio*, *invigilo*, *conglomerio*, *inficio*, *perficio*,
efficio, *afficio*, *sufficio*, *officio*, *conficio*, *cio*, *interimo*,
comperio, *adrenio*, *intenio*, *deripio*, *eripio*, *invideo*,
admoneo, *contineo*, *commoneo*, *edoceo*, *consugio*, *effugio*,
ingemino, *dilapido*, *dispolio*, *evacuo*, *annumero*, *exan-
pero*, *assimulo*, *commemoro*, *exaco*, *retribuo*, *consti-
tuo*, *instituo*, *restituo*, *concupio*, *desipio*, *excorio*, *se-*

A *bricito*, *effodio*, *delacero*, *detanio*, *esurio*, *mellifco* ;
ita Virgilius in tetricis theatalibus :

Sic vos non vobis mellificatis apes;
degenero, *abbrevio*, *suppedito*, *quadripedo*. Virgilius :
Quadrupedante putrem cursu quatit ungula campum.

D. Quo pacto quave ratione dividitur pœon primus ?
— M. Sescupla divisione dirimitur, dum caret æqua.
divisionis regula et dupla et tripla.

D. Quot tempora moderatur arsis aut thesis ? —
M. Arsis trium temporum dominatur, thesis duorum,
quia antepenultima acuto profertur accentu.

De pœone secundo.

D. Da nomina ad pœonem secundum pertinentia.
— M. *Potentia*, *frequentia*, *colonia*, *crepacula*, *nova-
cula*, *sororcula*, *diecula*, *domuncula*, *laguncula*, *pueb-
lula*, *bonoria*, *puerpera*, *pecuscula*. Ut Juvencus :

Foveam si forte pecuscula vestra

Incidet;

item *lepusculus*, *pedunculus*, *homunculus*, vel *homun-
cio*, vel *homullulus*, aut *homullus*, ut Cicero : « Ho-
mullus ex argilla et luto factus. » *Homullus* ad an-
aphibrachum pertinet. Solet etiam pœon secundus a
superlativis gradibus derivari ubi geminantur *r* vel *t*
litteræ, ut *acer accerrimus*, *vetus veterrimus*. Virgilius :

Veterrima laurus,

Religione patrum multos servata per annos :

quamvis analogia exigat ut epitheta in *r* terminantia
superlativum geminata *r* littera promantur, ut *te-
terrimus*, *creber creberrimus*; unde antiquissimi
non *vetus* sed *veter*, ut Ennius :

Cum veter occubuit Priamus sub Marte Pelasgo ;
niger nigerrimus, *miser miserrimus*, *celer celerrimus*,
piger pigerrimus, *tener tenerrimus*, ut in Basilio cau-
tum est :

Quasi vermiculus ligni tenerrimus.

Nam *pauper pauperrimus*, et *pulcher pulcherrimus* ioni-
co majori mampicantur. Excipiuntur anomala *sinistimus*
et *dextrimus* quorum primitiva sunt *sinister* et *dexter*.
Unde Sallustius historiographus in Jugurthino :
« Sylla (inquit) cum equitatu apud dextimos, in si-
nistra parte Mallius cum fundatoribus. » Nam secun-
dum analogiam *sinisterrimus*, et *dexterinus* diceretur.
Item *facillimus*, *gracillimus*, *humillimus*, *simillimus*,
agillimus. Neutralia quoque in hanc regulam redigun-
tur, ut *opusculum*, *majuscum*, *holuscum*, *crepus-
culum*, *pecusculum* (cujus plurale jam *protulimum*)
piaculum, *periculum*, *silentium*. Nec non etiam in ver-
borum modis et personis ac temporum declinationi-
bus idem pœon reperitur insertus a prima conjuga-
tione, quæ in pyrrhichio digessimus ; vel secunda,
quæ in tribracho tempore futuro, ut *amabimus ama-
bitis*, *beabimus beabitis*, *meabimus meabitis*, *creabimus
creabitis*, *cavabimus cavabitis*, *secabimus secabitis*. A se-
cunda de activis et neutralibus, ut *docebimus docebi-
tis*, *stupebimus stupebitis*, *sovebimus sovebitis*, *ciebimus
ciebitis*, *rigebimus rigebitis*. Passiva, communia, et
deponentia utroque numero concordant, *doceberis*
docebatur *docebimur*, *medeberis medebatur* *medebimur*,
fateberis fatebatur *fatebimur*, *vereberis verebitur* *verebi-
mum*. Sic et a forma inchoativa, sed a tempore pre-

scuti ut circescimus virescitis, rigescimus rigescitis, tumescimus tumescitis, madescimus madescitis, rubescimus rubescitis, ut in poeta :

Quem magis offendit quisquis superando lepescit.

*Participia nibilominos paeoni secundo congruere videntur in nominativo et dative plurali genere neutro, ut *videntia videntibus, vigentia vigentibus, olentia olentibus, nitentia nitentibus* quæ nitorem non niam designant, *litantia litantibus, micantia micantibus, luentia luentibus, fruentia fruentibus, euntia euntibus*.*

D. Da divisionis legem in paeone secundo. — M. Quemadmodum antecessor sescupla discretione dirimitur; arsis vero et thesis et accentus eadem temporum regula funguntur quam in paeone priore praefati sumus.

De paeone tertio.

D. Exempla paeonis tertii depromantur. — M. *Nemorens* (id est nemoribus plenus), *sic decorosus, succiosus, rabioces, tarieosus* (id est varicibus plenus), *scabiosus, generosus, macilentus, truculentus, gracilens, seculentus, opulentus, oriundus, moribundus, rüdibundus, Palinurus, paliurus*; ut illud :

Cardues et spinis surgat Paliurus acutis;

stenus, sceleratus, galeatus, tunicatus, trabeatus, cuneatus, equitatus, peditatus, comitatus, capitalis, glacialis, specialis, generalis, lateralis, Cerealis, ut :

Cereale papaver

Tempus humo tegere;

spinosus, maculosus, numerosus, onerosus, animosus, populosus, spatosus, oculosus et oculatus; ut Apocalypses : « *Animalia intrinsecus oculata.* »

D. Præpositorum da differentiam nominum. — M. Quid omnia mobilia sunt et epitheta dicuntur, exceptis *paliuro* et *Palinuro*, et illis quæ ab *equite* et *pede* ac *comite* derivata protulimus, quia *eques* et *equetus* unum idemque est. Sic *pedes* et *pedester*; *equitatus* vero et *peditatus* ad numerum equitum et pedum pertinebunt.

D. Cui formæ casuali prælata nominum exempla mancipantur? — M. Omnia secundæ declinationis in terminata pentapota sunt in singulari numero, tetrapota in plurali.

D. Quæ sunt verborum exempla paeoni tertio conuentia? — M. Sumuntur quidem a prima et tertia conjugatione, tempore præsenti et futuro indicativi modi, præsertim a verbis quæ superius coaptavimus, cum de tribracho commentaremur: *glomeramus*, *glomeratis*, *glomerabo*, *glomerabis*, *glomerabit*, *properamus*, *properatis*, *properabo*, *properabis*, *properabit*, *geminamus*, *geminatis*, *bo bis bit*, *rogitamus*, *bo bis bit*, *rapiemus*, *tis*, *capiemus*, *tis*, *poliemus*, *tis*, *veniemus*, *tis*. Virgilii in Bucolicis :

Rapidum Creta veniemus Oaxen.

Passiva vero communia et deponentia per easdem personas passim non conuentia, sed hoc modo, *ingulamur jugulentur, jugulabor, veneramur veneratur, venerabor, stipulamur stipulantur stipulabor, stomachamur stomachantur stomachabor.* Infinitivus quoque modus in activis et neutralibus paeoni tertio

A mancipatur tempore præsenti et præterito, ut *stipulare stipulasse, titularē titulasse, ululare ululasse, spoliare spoliasse, temerare temerasse.* Unde Proba, inter poetas clarissima, in exordio Virgilio-centonis, quamvis Apocryphorum frivola sub specie prophætica continentis, sed tamen legitimam hexametri regulam servantis, eleganter deprompsit dicens :

Jam dudum temerasse duces pia fœdera pacis.

Scanditur ita : *Jam du, dum temer, asse du, ces pia, fœdera pacis.*

D. Da exempla significationibus participiorum approbata. — M. Præteriti et futuri temporis participia a passivo, communi et deponenti, venientia, ponem tertium non repudiant, ut *glomeratus glomerandus, veneratus venerandus, jaculatus jaculandus, imitatus imitandus*, ut :

*Demens perpetui qui non imitanda parentis
Jura caducorum gradibus simulavit honorum.*

Ab activo quoque et neutro, ut *fugiturus, ruiturus, trahiturus, doliturus, domiturus*, ut in Georgicis :
.... Et durum Bacchi domitura saporem,
petiturus, periturus.

D. Paeon tertius qua discretione sequestratur? — M. Sescupla divisione dirimitur, sed arsis et thesis paeoni primo et secundo reluctantur, dum arsis usurpat tempora bina, et thesis tria.

D. Unde, rogo, ista diversitas et veluti inconveniens diaphonia nascatur, cum in predictis decern pedibus æquo divisionis exagio trutinantis quasi quedam organicæ modulationis melodia ita concors temporum harmonia teneatur. — M. Quia paeon tertius semper acuto accentu penultimam producit, ut *calamistrum*, unde derivatur *calamistratus* epithetum; aut circumflexo, ut *medicina*. Paeon vero primus et secundus semper ante penultimam acuere accentum legibus compelluntur.

De paeone quarto.

D. Promito tandem paeonis quarti regulares exemplorum formulas. — M. Strictius hunc pedem commentaturus expediam, dum plura exempli documenta ubertim minime suppeditent, ut *humilitas, saturitas, satietas, varietas, temeritas, agilitas, facilitas, gracilitas, celeritas, viriditas, tenuitas, cupiditas, stabilitas*, ut *prosper* in Epigrammatibus :

Lex æterna Dei stabili regit omnia nota.

D. Sic *stoliditas, proceritas*. Nec non etiam illa nomina quæ recto casu in procelesmatico superiorius congregsimus, per genitivum huic pedi regulariter aptabuntur, *fidicula fidicula, miseria miseræ, crucicula læ, apicula læ, avicula læ, crucicula læ*. Quamvis Juvenalis auctoritas variaverit, ut *supra retulimus. Colicula* vero, cuius primitivum *cos*, paeoni primo asciscitur versilico de aqua contradictionis :

... Rumpuntur cotibus amnes.

Sic Paeon quartus : *latibulum latibili, patibulum li, manipulus li, puerulus li.* At vero procelesmatico per obliquos casus genitivum et ablativum accumulantes aggregavimus, ad paeonis quarti documentum minime concurrent. Verba autem tam indicativi quam subjunctivi modi, quæ in procelesmatico

promulgavimus, huic regulæ rite concordant; tercia A duntaxat persona, ut *humilio humiliant, arieto aritant*; sic *operiunt*. Et in subjunctivo modo: *dormierim docuerint, tumuerint rint, statuerint, patuerint*. Animadverte, quæso, perplexam metrice artis subtilitatem; nam *patuerunt* indicativi modi est temporis praeteriti perfecti, ubi semper e producitur, ut:

Pervia divisi patuerunt cœrulea ponti.

Scanditur: perria, divi, si patu, erunt. Et infra:

Et ieiuna novum vomuerunt marmora potum.

Scanditur: et je, juna nov, um vomu, erunt. Ast vero *patuerunt, vomuerunt*, in subjunctivo modo tempore praeterito perfecto e semper fixa definitione corripitur.

L. Dicito participiorum exemplar. — M. Nulla participia, nisi præsentis tantum temporis apta pœoni quarto investigare valui a prædictis verborum significacionibus; ut *arietans, humilians, sepeliens, operiens, uperiens*. Quæ vero in subjunctivo modo posuimus huic regulæ participiorum discrepant; sed aut iambio mancipantur, ut *docsens, vigens, stupens*; aut anapæstum legitime formabunt, ut *statuens, metuens, tribuens, poliens*.

D. Da rationem accentuum. — M. Paxon quartus sémper in antepenultima acuto pronuntiatur accentu. Cæterum in arsi tempora duo, et in thesi tria, quæ per sesquiplam divisionem trutinata quasi obliqua potius quam æqua discretionis lance librabuntur.

De epitrīto primo.

D. Expositis ad liquidum et desæcatis pœnum regulis, epitrīti primi promulgantur exempla. — M. *Facultates, potestates, honestates, voluntates, voluptates, sacerdoles, puellares, novercales, maritales, theatralcs, loquelares, Quirinales, Paletini, Numantini, palumbini, columbini, tiarati, capistrati, medullati*, ut Psalmigraphus: « Holocasta medullata offeram tibi; » *capillati, papillati, pharetrati, lapilloi, patulosi, lacertosi*, et propemodum omnia nomina vel derivativa vel quæ sub specie participiorum numero singulari in antespasto protulimus, hæc eadem in plurali ad epitrīti primi regulam liquido mancipabuntur. Simili modo verborum genera concordant tempore praeterito perfecto, hoc est activa tantum et neutra primæ conjugationis, quæ in pyrrhichio edidimus, et quæ perfectum tempus in avi syllabus desinunt, hæc eadem in plurali epitrītum primum reformabunt, ut *amavi amaverunt, rogavi rogaverunt, dicavi dicaverunt, piavi piaverunt*, unde compositum est *expiavi, volavi volaverunt, meavi meaverunt, beavi beaverunt*, ut:

Famamque beavit

Gurgitis;

*rotavi roaverunt, plicavi plicaverunt, et plicui plicuerunt, utramque formam sequitur; unde compositum explicavi et explicui; ut illud: » Et cum compli- cuisset librum. » Quæ vero praeteritum in ui mittunt hanc refutant, ut *crepo crepi, tono tonui, mico micui, frico fricui, domo domui*. Nam *crepuerunt, tonuerunt, micuerunt, fricuerunt, domuerunt*, non epitrītum primum sed ionicum minorem amplectun-*

A tur. Et notandum quod Phocas grammaticus prælitterum tempus *frico fricui* exposuit; Gregorius vero in tertio dialogi volumine non *fricuit* sed *fricavit* retulit, dicens: « Faciem defuncti fricavit: » At infra: « Cumque diutius fricaretur, » etc.

D. Possuntne participia hujuscemodi definitionibus epitrīto primo subjugari? — M. Quemadmodum significaciones participiorum ab inchoativis speciebus venientes per genitivum antespasti legibus patuisse jam retulimus, ita huic epitrīto per dativum suffragari contestamur, ut *nitescens nitescenti, rubescens rubesceni, lepescens lepescenti*; sic *tumescenti, fatiscenti, tremescenti, calescenti, acescenti*. Ita quoque futuri temporis participia a forma perfecta primæ conjugationis derivata, quæ in pyrrhichio digesta B sunt, per omnes casus, exceptis nominativo, accusativo, vocativo singularibus, et genitivo plurali, epitrīto primo simulantur, ut *litaturi litaturo litaturis litaturos*. Sic *amaturi, crepaturi, beaturi, meaturi, ligaturi, fricaturi, plicaturi, necaturi, negaturi, araturi*.

D. Da regulam divisionis et qualitatem prosodiam. — M. Epitriti quidem prædictarum legibus divisionum minime gubernantur; et quia penultima epitriti primi syllaba acuitur, in arsi procul dubio colliguntur tempora terna, et in thesi quaterna.

De epitrīto secundo.

D. Partes orationum, quæ epitriti secundi struetur rite obsecundent, absque comperendinatione subdantur. — M. *Vinitores, proditores, debitores, treditores, tradidores, rendidores, portidores, limitores, fundidores*, hoc est qui fundibulorum exercitationibus duellum committunt. Ita *sæculares, corporales, carcerales, cardinales, temporales, criminosi, calculosi, ponderosi, ulcerosi, cancerosi, vultuosi*. Item feminina dignitates, qualitates, quantitates, vastitates, vanitates, almitates, sanitates, summitates, cæcitates, densitates. Sic et cætera quæ in singulari numero in amphimacro coarctavimus, in plurali huic epitrīto adæcientur. Verba quoque primæ conjugationis activa vel neutralia, quæ prima persona dactylum gignunt, eadem tempore futuro his regulis asciscuntur in plurali numero, ut *verbero verberabunt, pignero pignerabunt, fenero fenerabunt, exsulo exsulabunt, expio expiabunt, irrigo irrigabunt, reprobo reprobabunt, fascino fasci- nabunt*, ut:

Quis teneros mihi fascinel agros.

Sic et cæteris conjugationibus. Sed tempore præterito perfecto si secundæ conjugationis fuerint, ut *palleo palluerunt, censeo censuerunt, caneo canuerunt, torpe torpuerunt, horruerunt, terruerunt, floruerunt, arcuerunt, marcuerunt, languerunt*. Quod si subjunctivo modo dixeris *censuerint, palluerint, canuerint*, procul dubio non epitrīto sed choriambo copulantur. A teria autem conjugatione tam præterito perfecto quam imperfecto exempla suffragantur, ut *erueant eruerunt, diluebant diluerunt, obrucebant obruerunt, diruebant diruerunt, afferbant attuerunt, conferebant contulerunt*. Participia quoque trium temporum ab activis duotaxat et communib; vni nūia non discere-

pasu, ut dedicati dedicandi, strangulati strangulandi strangulantes, pastinati pastinandi pastinantes, osculati osculandi osculantes. Ita a tertia vel quarta absque praeterito, ut conterentes conterendi, inserentes inserendi, diluentes diluendi. Arsis vero et thesis epitriti secundi tempora haud secus dirimere noscuntur quam primi.

De epitrato tertio.

D. Exempla nominum, quae epitrato tertio reguliter adminicentur, in propatulo promulgata queso nullatenus delitescant.—M. *Divinitas, vicinitas, aquitas, finalitas, felicitas, maturitas, aeternitas, impunitas.* Eusebius in Chronicis : « Ob asyli impunitatem magna Romulo multitudo conjungitur ; » *crudelitas, evaditas, immanitas, humanitas, obscenitas, obscuritas, moralitas, antiquitas, velocitas, infirmitas, deformitas, secunditas, urbanitas, affinitas, pluralitas, virginitas, fraternitas, germanitas.* Sunt praeterea nomina in plurali numero hujus epitrati formis famulantia, ut *suligines, prurigines, sartagines, caligines, ferrugines, testudines, uligines.* Verum haec et superiora singulariter pentapoltam sequuntur regulam, et pluraliter triptotam.

D. Haec exempla queunt in verborum declinationibus reperiri necne ?—M. Evidem reor a tertia conjugatione subjunctivo et optativo modo epitratum tertium derivari, ut *emungerent, excuterent, retrudarent, rarescerent, vilescerent, lentescerent, squalescerent, ignoscerent, depromerent, depeckerent, connecterent.*

D. Quare prima et secunda conjugatio per hanc personarum in subjunctivo modo epitrato tertio minime congruant ?—M. Quod utrarumque verba conjugationum in praedicto modo tempore praeterito imperfecto loco penultimo producuntur, ut *macerarent, lacerarent*; idem *maderent, rigerent, squalerent.* Nam utrasque conjugationes imperativus producit, quae res penultimas praedictorum syllabas verborum correptas fore nequaquam patitur.

D. Arsis et thesis quibus discriminibus alternatim temporum particula sequestrant ?—M. Modo arsis temporum tropico triumphat dum octies semis gubernat; thesis vero vice sexies semis usurpat; et quae prius in praecedentibus epitratis arsis subjugando vicitrix existierat, nunc denum in succedentibus idem serviliter mancipando et enerviter cedendo succumbit.

D. Operae pretium est ut manifestandarum rerum gratia replices unde hoc constare credatur.—M. Nempe hoc prosodia causa contingere solet, quia hic epitritus de quo in presentiarum parumper commissi nitimus, in antepenultima acuto profertur accentu, sicut præcessor penultima.

De epitrato quarto.

D. Regulas ex partibus orationum quae epitrati legibus congruant quantocius deponito.—M. *Constantinus, Marcellius, Saturninus, cancellatus, fortunatus, contignatus, arumnous, libertinus, collibertus, Augustinus, Cælestinus, crystallinus, smaragdinus.* Hæc denique tam propria quam appellativa in singu-

A lari numero pentapota sunt; appellativa vero plurilater tetrapota; item neutra utroque numero triptota, ut *fundamentum, sacramentum, juramentum, spiramentum.* Virgilius in Octavo :

Spiramenta animæ lethali vulnere rupit;
salsamentum, atramentum, purgamentum, firmamentum, nūtrimentum, falcimentum, ornamenatum, ostimentum, armamentum. Locus vero receptaculi quo armamenta reconduntur *armamentarium* nuncupatur, quod ad naucleios proretasque pertinet. Nam arma unius militis *armatura*, aut totius *expeditionis*; armamentum quod *armentarius*, seu *bubulus* procurat.

D. Uberrimis argumentorum indiciis mihi patenter enuclearo precor quid sit quod illustris grammaticæ artis commentator : Præpositiones, inquit, aut verba B corrumput aut ipsæ corrumputur.—M. Hæc sententia triplices continere regulas dignoscitur, quem tam quadripertita figurarum ratione colliguntur.

D. Hæc responsione, ut arbitror, non est interrogatio nodus patenter solus, sed veluti panacea questionis involuta.—M. Tripertita, ut diximus, præpositionum definitio hujuscemodi differentia colligitur : aut ipsæ præpositiones corrumputur, ut *accedo, accedo, appono, appono*; aut cæteras orationum partes quibus præposita fuerint corrumput, et ipse corruptæ permanent, ut *quæro, exquo, inquo, requiro, et frango, confringo, infringo, spargo, dispergo, sparsi, dispersi*; aut certe altrinsecus corrumputur, id est tam præpositio quam cæteræ orationis partes, quæ præpositionibus ritu figuræ compositæ successerint, ut *corripi, coerco, corrigo, sincipit, occipit.*

D. Da præpositiones quæ corrumpan cæteras partes, vel quæ acceptis reliquis partibus corrumpanur.

—M. *Ex, ad, ob, in, sub, trans, con, circum, ante.* Ex præpositio interdum à litteram aut in s commutat, ut *effingo, effugio, effluo, effundo, effutur, effabilis, serus efferus, frenatus effrenatus, facio efficio, factus effectus efficax*; aut ex integra manet subnexa. Corrumputur, ut *astimo existimò, carpo excerpto, quæro exquo, arceo exerceo, cado excido, effudio effodis effossus.* Aut omnino eadem litera carebit, ut evenio evenit, *egero egessi, egredior egressus, emanatio emanavi, elicio elicui, eliminio eliminavi, elido elisi, enarratio enarravi, enucleo enucleavi.* Ad præpositio sæpe finalem d litteram in eamdem convertit litteram a qua sequens orationis inchoat pars, ut *cedo accedo accessi non adcessi, accommodo, accolo, accipio, accepto, accingo, accumulo*; ut :

Accumulant quorum sumam laudesque poetæ; accubo accubitus; ut : « Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. » *Cantus* accepta præpositione *ad*, utrinque corrumputur; ut *accentus*, qui Græce prosodia nuncupatur. Sic eadem d littera in t transmutatur, ut *Lucius Annæus Seneca*, in sexto volumine tetrametro brachycatalectic, sic ait :

Geminumque duplices
Argos attollit domus.

Et infra :

Dubia labat cervice, famuli attollit

Alius, altero, altrius, altritus. Virgilius in Georgicis : *A* *Sepe etiam in duris errando cotibus alas
Aluvire.*

*In p interdum transit, ut appono apposki, appareo,
aprobo; appello, applico.* Nonnunquam vero in *l* mutatur, *lædo allido allisi, ligo alligo alligavi, allicio al-
lecio allegatio.* Solvitur et in *r*, ut *arripio arripui,*
qui simplex est *rapio*, sed accepta præpositione ad
neutra pars corruptione carebit, *arreptus arrepticus,*
arrigo arrexi, arrogo arrogans arrogantia. Transit et
in *n*, ut *annuo*, quemadmodum in proverbiis incon-
stantis et lubrici passivus notatur obtutus : *(Annuit
oculis, tergit pede.)* Virgilius in decimo :

Annuit et totum nulu tremefecit Olympum.

*Mutatur nihilominus in f semivocalem, affatus, effe-
ctus, affixus, affabilis, afflatus, ut :*

Angelis tremefacta nimis afflata asella.

Solvitur in *g* mutam, ut *aggrego, aggredior, aggres-
sus, aggero aggestus.* Unde *aggerem, aggestis de fos-
sato* sablonibus et collectis in cumulum glarcis dici
etymologia declarat, sicut *congeriem a congerendo.*
Transit aliquoties in *m*, ut *ammoneo ammonitus, am-
miniculor amminiculabor amminiculum.*

- *Sub præpositio utriusque casus interdum b lit-
eram amittens, in eam convertitur qua sequens ori-
tur vocabulum seu verbum; aut ex corrupto et inte-
gro partem orationis componit, ut suffulcio sus-
fultus, suffidio, suppono suppositura, suggestio sug-
gero suggestas.* Virgilius in decimo :

*Suggere tela mihi;
suffero suffert, ut : « Beatus vir qui suffert tentatio-
nes. » Suffusio, ut : « Cui oculorum suffusio, quam
Græci glaucoma dicunt. » Summoreo summotus,
succulo succubui, successus succedo successi. Virgi-
lius :*

*Mezeutius ardens
Succedit pugnæ.*

*Succurro, succedo, succingo, succresco, succrevi, psico
supplico, puto suppulo, peto suppelo.* Aut certe ex
duobus corruptis, ut *suprimo, sustineo, sufficio,
suscipio, quorum primitiva integra sunt sub et premo,*
facio, capio; sed in compositione figurarum *b, c, e*, &
in alias litterarum characteres vertuntur. Verumta-
men haec verba tempore perfecto et plus quam per-
fecto ex corruptis et integris componuntur, ut *sup-
pressi suppresseram, sustinui sustinueram, suffici
suffeceram, suscepvi susceperam.*

*Ob præpositio accusativi casus plerumque b mutat
in eam conversa litteram quæ sequentem inchoat
orationis particulam, ut peto oppeto, ut :*

*Trojæ sub mænibus altis
Contigit oppetere;*

*oppono opposui, occumbo occubui, cado occido, quod
est patientis et agentis, ut ruo; omnulesco ommutui,
officio offici (id est nocui), effero obuli, ad statum
pristinum reversa; offulcio offulsi, offusco offuscari,
offuit, offendit, occurrit, occalluit.* In præpositio inter-
dum n litteram in *m* commutat, ut *pius pietas, im-
pius impietas, improbus improbitas, imploro.* Cicero,
in libro xv : *« Omnes imploro et oblestor; » immu-*

nis, immunitas, immanis, immanitas, impunitas. Au-
gustinus Afer : *« Nihil est infelicius felicitate pec-
cantium, quo penalis nutritur impunitas. » Imbuo
imbutus, immortalis. Aut ipsa præpositione integra
cohærentia corrumpuntur, ut *salsus insulsus, sa-
piens insipient, optus ineptus, castus incestus.* Virgi-
lius :*

In thalamos ausum incestare novercæ;

*facio inficio, capio incipio, amicus inimicus, æquus
iniquus, queror inquiror, partior imperior, armatus
inermis, barbatus imberbis, damnatus indemnus. Con-
præpositio aut ipsa in compositione corrumpitur, ut
commoreo, commercium, meo commeo, meatus com-
meatus, corroboco, corruso, corrumpo, colloquor collo-
quium, collega collegium, collectio, collectanea, colloc-
dium; aut accedentes orationum partes corrumpit
ipsa manente integra, fateor confiteor confessus, gra-
dior congregior congressus, cantus concensus, scande-
conscendo, statuo constituo, cano concino, jacio con-
jicio; ut :*

*Princeps ardenter conjectit lampada Turnus;
cado concido; ut : « Quare concidit vultus tunc? »
taceo conticeo; ut :*

*Conticuera omnes intentique ora tenebant;
unde inchoativum conticesco; genitrice Samuelis va-
tiniane : « Et impii in tenebris conticescent; » te-
neo contineo, tango contingo, calco conculco, facio
conficio, capio concipio, queror conquiror, quæstio con-
quisitio. Nam queror deponens corripitur. Unde
querela, querimonia derivatur; sicut in historia ec-
clesiastica cautum est : « Omnes querimoniarum li-
bros jussit incendi. » Seu ultraque corrumpuntur,
videlicet tam præpositio quam subjecta pars, ut *re-
cipio corripio, mando commiendo, plecto complector.*
Cicero, libro xiii : *« Nullo modo possum aut inmemo-
ria consequi aut oratione complecti; » lædo collide
collisio. Unde poeta :**

Vix tamen effugi totis collisa medullis.

*Rego corrigo, lego colligo. Interdum vero eadem con-
præpositio n litteram non corrumpit, sed omnino
amittit; si sequens pars a vocali inchoat, ut *æternus
coæternus, coævus coætaneus, coepiscopus, coaceruo,
coarcto :* « Et angelus Domini coarctans eos; » La-
etantius ad Demetrianum : « Et levi, inquit, et non
coarcto spiritu quoties volumus efficitur vox; » oc-
cipio; Terentius in Adelphis :*

*Recte, sedepol, spero modo dolores meatu occipiunt;
caput occiput sinciput, ex duobus corruptis, id est
semis caput.*

*In præpositio corrumpit verba, ut facio inficio,
capio incipio, gradior congregior; partior imperior.
Ut Tullius Cicero Lucanus, libro decimo :*

*Atque opifex rerum certo sub jure coeret;
cohibeo, coæquo, coalesco vel inolesco. Virgilius :
Udoque docent inolescere libro,
Ago per synalœpham cogo, ut nolo male, quod in
præterito manifestius liquet coegi. Ita præpositio aut
subnexas orationum partes corrumpit, et ipsa detri-
mentum non patitur, ut salio resilio. Prosper in Epi-
grammatibus :*

Si resiliit, misero degit in exilio; capi⁹ recipio captio⁹ receptio⁹ captus⁹ receptus⁹, sapio⁹ recipio⁹ resipisco⁹, facio⁹ reficio⁹, factus⁹ refectus⁹, cano⁹ recino⁹, gradior⁹ regredior⁹, statuo⁹ restitu⁹, statutus⁹ restitutus⁹, quero⁹ requiro⁹, teneo⁹ retineo⁹, taceo⁹ reticeo⁹, premo⁹ reproto⁹, spargo⁹ respargo⁹. Aut eadem⁹ re⁹ præpositio si ad verba a vocalibus incipientia accesserit, diliteram⁹ crebro⁹ assumit, ut em⁹ redimo⁹, emptio⁹ redemptio⁹, emptus⁹ redemptus⁹, arguo⁹ redarguo⁹, ago⁹ redigo⁹, actus⁹ redactus⁹, undo⁹ redundo⁹; ut: « Omnia flumina exirent in mare et mare non redundat. » Eo⁹ redeo⁹ reditus⁹, cunctis⁹ redeuntes⁹, iturus⁹ redditurus⁹, redditus⁹ redhibeo⁹ redhibito⁹, oleo⁹ redoleo⁹, olere⁹ redolentes⁹. Virgilius:

et olenita Medi

Ora sovent illo;
si vero a digamma verba incipient, id est u loco consonantis posita, d litteram prædicta repudiat præpositio, ut revertor⁹ revolvo⁹ revinco⁹.

Trans⁹ præpositio interdum n et s perdit, ut traductus⁹ traducit⁹; ut: « Noluit eam traducere. » Augustinus, libro xx Civitatis Dei: « Etiam si eos, inquit, per haec ad sua traducere non potuerint, et cætera; trajectus⁹ traject⁹. Virgilius in decimo :

Tum Pallas bijugis fugientem Rhœtea præter
Trajicit⁹;

Trans⁹ trans⁹ tranat⁹, cujus simplicia sunt trans⁹ et no[n] eas monosyllaba. Virgilius :

sub nubibus atria

Strymonie⁹ dant signa grues atque æthera tranam⁹.
Solinus quoque in Collectanea rerum, de cervis : « Si maria, inquit, tranent, non aspectu petunt littora sed olfactu. » Circum⁹ præpositio aliquoties amittit cum⁹, ut circuitus⁹. Sic ante⁹ præpositio e⁹ in i⁹ commutat, ut anticipo⁹, Psalmigrapho astipulante, ut: « Anticipaverunt oculi mei vigilias. » Dis⁹ præpositio interdum s litteram in compositione perdit, ut diluto⁹ dilusus dilatio⁹, diluo⁹, dilabor⁹ dilapsus⁹; ut:

foveam⁹ dilapsus⁹ in atram⁹;

dilancino⁹ dilancinatus⁹. Idem Solinus de leontophono bestia ait: « Morsu quidem abstinent, sed dilancinatas exanimant pedum⁹ nisi bus⁹. » Quod si s littera in principio verbi ponatur, eadem⁹ præpositio non perdit s, ut dissiplio⁹, dissolvo⁹, dissero⁹. Interdum s in f mutatur, ut fido⁹ diffido⁹ diffidentia⁹, fero⁹ differo⁹, differentia⁹, fundo⁹ diffundo⁹. Virgilius in decimo :

Undantique animam diffundit in arma cruento.

Unde Julius Solinus, in Collectanea rerum memorabilium, ait: « Idque in centum viginti millia passuum diffundi, qui sitem advenarum ratiocinati sunt, aestimaverunt. » Facultas⁹ difficultas⁹, ut idem Solinus: « Multisque difficultatibus fatigatus Rhœpheis se jugis adnectit. » Facilis⁹ difficultis⁹, tam⁹ præpositione corrupta⁹ quam nomine⁹, sequentibus autem c p t dis⁹ præpositio⁹ integra manet, ut cerno⁹ discerno⁹ diacerniculum⁹, crepo⁹ discrepo⁹, curro⁹ discurro⁹, calcio⁹ discalcio⁹, credo⁹ discredo⁹, cingo⁹ discingo⁹; placeo⁹ displiceo⁹ placuit⁹ dis⁹ plicuit⁹, a corrupta⁹ in i⁹ mutata⁹, puto⁹ disputo⁹, perdo⁹ disperdo⁹, pono⁹ dispono⁹, tendo⁹ distendo⁹, tribuo⁹ distribuo⁹, traho⁹ distraho⁹, tingo⁹ distingo⁹, pecto⁹ dispecto⁹ (id est, pectino⁹), pendo⁹ dispendo⁹.

PATROL. LXXXIX.

A Sunt aliae præpositiones quæ similiter in compositione figuraria corrumpunt adnexas orationum partes, ut per, præ, pro, de, re, ut perficio, præcipio, proficio, decipio, rapio, deripio. Virgilius :

Tergora deripiunt ostis⁹;
paro⁹ separo⁹, cerno⁹ secerno⁹, pono⁹ repound⁹, cedo⁹ secede⁹,
cubo⁹ secubo⁹, duco⁹ reduco⁹, cado⁹ decide⁹, ut: « Folium ejus non decidit; et alibi: « Aruit fenum et flos decidit. » Patior⁹ perpetior⁹, passus⁹ perpassus⁹, et cætera similia.

B Tripletitam præpositionis regulam, cum quadrifaria figurarum compositione, velut quoddam atræ caliginis chaos, exhibitis documentorum laternis, luculentæ illustrasti; restat ut, omissa præpositione et compositione, positionis tamen elevationisque tempora epitrityo quarto congruentia regulariter edisseras. — M. Epitriti quidem non serviant divisionibus, cum tamen in epitrityo quarto arsis anticipat tempora quaterna et thesis terna.

D. Lex prosodiæ promulgetur. — M. Epitritus quartus, si penultima positione longa fuerit, acuto pronuntiatur accentu, ut hostimentum, id est, æquamentum, vel exagium trutinæ. Si vero penultima naturarum legibus protelabitur, absque scrupulosa ambiguitate circumflexo proferatur accentu, ut contignatus, fortunatus.

De prosodia.

Prosodia est signum sermonis iter rectum faciens legenti. Sunt autem prosodiæ decem: acutus, gravis, circumflexus, longa, brevis, daseia, psile, apostrophus, hyphen, hypodiastole. Dividuntur autem hæc in quatuor: in tonos, in tempora, in respirationes, in passiones. Tonus autem aut pertrahitur, aut attrahitur, aut medietas syllabæ bonam vocem habens. Toni sunt tres, acutus, gravis, circumflexus. Acutus tonus est nota per obliquum ascendens in dexteram partem, ut pax, pix, nux. Gravis est a summo in dexteram partem descendens, ut est homo, bonus, parvus. Circumflexus est nota de acuta et gravi facta, ut est mœta, mœsa, cœpi. Tempus est significatio extensisive contractionis, invisibilia discernens. Tempora sunt duo, longum et breve. Longum est significatio productæ litteræ vocalis; ut est :

Arma virumque cano, Trojæ qui primus ab oris.

Breve est significatio correptæ vocalis, ut est :

Ingens acutus carmina nostra canunt.

D Spiritus est productio vocis quæ aut citata aut lenis de ore profertur. Spiritus sunt duo, daseia et psile. Daseia est qualitas syllabæ juxta sonitum spirantis, ut est homo, habens, habens. Psile est qualitas syllabæ quæ juxta extremitatem labiorum profertur, ut: orator, adiut, orare. Passio est vox passibilis conjuncta et unita et divisibilia discernens. Passiones sunt tres, apostrophos, hyphen, hypodiastole. Apostrophos est signum extirpæ vocalis unius aut duarum, quos [F. quam] non habent Latini sed Græci. Hyphen est conjunctione dictionis ex duabus perfectis imperfectis compositæ, ut est lucifer, unigenitus, primogenitus. Hypodiastole est divisio compositarum litterarum propter ambiguitates, ut est :

viridique in illo tempore conspicitur sus, ut non erret qui legat, ne prorsus ursus legat. Acutus loca habet tria, quomodo dicunt Græci, Latini duo, penultimam, antepenultimam. Penultima nomen est ante unam syllabam a fine habens accentum, ut *árma*, *órna*, *hónus*. Antepenultima est nomen ante duas syllabas habens a fine accentum, ut est *Basilus*, *Gregórius*, *Bobilius*. Circumflexus nomen est loca habens duo, sicut dicunt Græci, Latini autem unum. Circumflexus nomen est ante unam syllabam a fine habens accentum, *cælum cælorum*. Tempora ponuntur in vocalibus litteris, ubi producuntur vel corripiuntur, ut est :

nihil, annis, flamina, muous.

Spiritus ponitur initio vocalium litterarum, rarius in medio, ut est *hujus*, *traho*, *inruho*. Apostrophus ponitur supra, sicut dixinus, quo non utuntur Latini, sed Græci. Hyphen ponitur infra ad dexteram partem, ut est *suburbanus*. Hypodiastole ponitur infra contrarietate hyphen, ut est *Constantinopolis*.

Enucleatis igitur grammaticorum regulis et metrum pedibus, qui septies, ut iam promulgavimus, quaternario concluduntur laterculo, operæ pretium arbitror ut multimodas alternantes, synzygiæ replicationes, quæ rhetoricii mancipantur disciplinis, stimulo festinationis compulsi præterire studeamus; quarum vocabula hæc esse noscuntur, proxilius, diprolius, diopros, trampus, cribussus, namprossimilis, phymarus, atrorbus, rivatus, pranulus, linuatus, machans, matrimus, phynulus, febrinus. Ili sunt propriæ rhetorum pedes, qui quaternarum mensuram syllabarum transeuntes a metricis magnopere spreti repudiantur : siquidem proxilius ex tribus longis et tribus brevibus constans hujuscemodi schematis bus componitur, ut — — — — —. Dipodium vero versavice ex tribus brevibus et tribus longis constat, tali figura — — — — —. Diopros autem et trampus reciproca duarum syllabarum alternatione varia tur, utpote — — — — —, et iterum — — — — —. Sic et cæteri synzygiarum pedes hujusmodi præposterioris vicissitudinum ordinibus alternare noscuntur. Constat præterea nomen synzygiæ serviens figuræ compositæ, quod in genitivo plurali novem syllabarum et viginti litterarum esse deprehenditur, ut *Constantinopolitanus*, si dicatur pontifex Constantinopolitanus, et genitivo pontificum *Constantinopolitanorum*.

Appropinquante jam styli termino, o reverentissime fili, subnexis precibus satagens velut flexis genuum poplitibus suppliciter imploro, ut hoc opusculum, quo manifestissime declaratur quod tua sagaci eruditione non livescam, et strenua instructione non tabescam, contra omnes ænitorum catapultas et venenata garrulorum jacula, quæ de pharetra obliqui livoris plerunque interquere nituntur, inexpugnabilis metrorum pelta et grammaticorum parva protegere digneris, meique laboris industria, si voti compotem summus Olympi regnator efficerit, tanto velim devotæ meritæ affectum ostendens, enixius

A mireris et uberius venereris, ut hoc sit quedam fesse mente rata recompensationis portio, ac oblata remunerationis vicissitudo, quanto constat neminem nostræ stirpis prosapia genitum, et Germanica gentis cunabulis confotum, in hujuscemodi negotio ante nostram mediocritatem tantopere desudassem, propriumque argumenta ingeniorum juxta metricæ artis disciplinam litterarum textum tradidisse : præsertim inter tot tantosque sæcularium rerum tumultuantes strepitus constitutum, et ecclesiastica pastoralis curæ sollicitudine depresso, quibus mens meticulosa ac scrupulosa quasi quondam arctissimo catenarum rapido constringitur. Non enim hoc proferendo horrendis superciliorum jaculis me vulnerandum arbitror, neque dirissimæ elationis turgidæ phalarica confixum perborresco, si paulisper de gratuita divini munieris gratia, quæ singulis quibusque noui meritorum præcurrentium prærogativa, sed cœlestis beneficii munificentia confertur, fretus Domino glorier. Siquidem illustris ille qui dicebat :

Primus ego in patriam mecum (modo vita supersit) Aonio rediens deducam vertice Musas;
Primus Idumæas referam tibi, Mantua, palmas;

et longiuscule idem poeta infra prosequitur :

juvat ire jugis qua nulla priorum

Cæstrialium ut molli devertitur orbita clivo;

hoc (inquam) ille versificans significari voluit, nullum ante se Latinorum Georgica Romuli descripsisse, quamvis Hesiodus et Homerus et cæteri Græci disertitudinis facundia freti, et Argolicæ urbanitatis privilegio prædicti, quadrifariam agriculturam lingua deprompserint.

Denique priusquam sermo supremus competenti calculo terminetur, paterna sollicitudine coactus, quæ solet natorum commodis consulere, commoneo ut ea quæ difficillima sudoris et laboris industria, ac si gravi sarcina oppressus, dictando descripseram, sine sudoris et laboris contritione rimanda et recensenda nullatenus spernendo contemnas, ac solertia ingenii gratiam præ cæteris contribulibus et coætaneis tibi divinitus collatam torpentis otii segnitie squalescere patiaris. Et absurdum nempe arbitror si te pertæsum sit affabiliiter investigando et ventilando percurrere quod me pertæsum non fuit difficulter commentando et coærvando digere, si illud (inquam) te pigate velut insolecentem ac delicatum paulatim masticare ac ruminare, quod me non piguit, utpote pistoris pinsentis officio functum, commolare et tollere. Quamvis ergo mundanæ dispensationis curis, velut scopulis refluis algarum illisionibus et undarum circumlatrantium vorticibus, fatigatus populorum frena commissorum moderando gubernes, nequaquam tamen hujus rei gratia præpeditus mellifluua divinarum studia Scripturarum negligenda, et sub hujusmodi occasionis prætextu parvi pendenda ducas.

Nam inlytus ille Theodosius, ut prisca veterum opuscula produnt, qui totius propemodum mundi gubernans monarchiam maritabatur, et regalibus florentis imperii sceptris undecies labente annorum

circulo feliciter fungebatur, quotidiani sumptus alimoniam et corporeæ sustentationis edulium, in quibus mortalium vivacitas vescitur, in præcelso potestatis culmine antiquarii scriptoris mercimonia indeptus est, malens Scripturarum emolumento litterarum carnalis vita nutrimenta per laboris exercitium adipisci, quam inertis desidia torpor tabescens gratuitis epularum deliciis saginari. Unde etiam cum Prisciani grammatici xviii volumina, qui Romanæ lumen secundia vocabatur, proprius palmarum digitulis calce tenus digesta describeret, inauditam antecessoribus et inexpertam præteritis sæculorum imperatoribus promulgabat sententiam; posteris, ut reor, exemplum industriae derelinquens. Ego, inquit, Theodosius, totius orbis imperator, inter curas palatii hoc volumen propria manu descripsi, etc. Propterea cœlestis tuba clangor et supernæ sulpicis* classica concreuerunt dicens: *Non recedat liber*

* Forte legendum *sulpicis*, nempe a *sulix sulpicis*, pro *sulphur sulpicis*. Err.

A legis de ore tuo, et meditaberis in ea die ac nocte. Idecirco in omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in æternum non peccabis. Quæ est enim labentis mundi prosperitas, aut fallentis vita felicitas? Nonne simillima collatione ut somnium evanescit, ut funus fatescit, ut spuma mareescit? Divitiae, inquit Psalmigraphus, si aduerint, nolite cor apponere. Utinam nobis præsentium rerum possessio non sit futurorum remuneratio! caducarum copia, securarum non sit inopia! Utinam lenocinantis mundi oblectamenta, æternæ beatitudinis non gignant detrimentum! Quin potius, transactio fragilis vita intervallo, succedant, suffragante Christo, perpetua præmia meritorum! Quod ipse præstare dignetur, qui pro nobis in patibulo peperit, cum æterno Patre B vivens ac regnans cum Spiritu sancto per infinita semper sæculorum. Amen.

SANCTI ALDHELMI SCHIREBURNENSIS EPISCOPI POEMATA, SIVE EJUS OPERUM PARS TERTIA. DE LAUDIBUS VIRGINUM.

[Hæc duo poemata (hoc et sequens, *de Octo principiis viris*), quæ in quibusdam Codicibus unum faciunt, primum cum Codd. Paris., postea cum libro ms. Bodleiano ad verbum contul. In Bibliotheca Patrum valde corrupta sunt; nec nunc quidem omnia mendis carent. GILES.]

PRÆFATIO

AD MAXIMAM ABBATISSAM.

M etrica tirones nunc promant carmina casto
E t laudem capiat quadrato carmine Virg
T rinus in arce Deus, qui pollens sæcla creavi
R egnator mundi, regnans in sedibus alti
I ndigno conferre mihi dignetur in æthr
C omu sanctis requiem, quos laudo versibus isthiu
A rbiter altithronus, qui servat sceptra supern
T radidit bis cœli per sudum scandere lime
I nter sanctorum cuneos, qui laude perenn
R ite glorificant moderantem regna tonante
O mmitens Dominus, mundi formator et aucto
N obis pauperibus confer suffragia cert
E t ne concedas trudendos hostibus isthiu
S ed magis exiguo defendens dextera tang
N e prædo pellax cœlorum claudere lime
V el sanctos valeat noxarum fallere scen
N e fur strophosus foveam detrudat in atra
C ooditor a summo quos Christus servat olymp

C	P	astor ovile tuens, ne possit rabula rapto	R
R	E	egalis vastans caulas bis dicere puppu	P
O	O	mnia sed custos defendat ovilia jam nun	C
S	M	axima præcipuum quæ gestas numine nome	N
O	A	ddere præsidium, mater, dignare precat	U
T	N	am tu perpetuum prompsisti lumine lume	N
S	T	itan quem clamant sacro spiramine Vate	S
A	A	ujus per mundum jubar alto splendet ab ax	E
C	A	tque polos pariter replet vibramine fulme	N
A	R	ex regum et princeps popolorum dictus ab æv	O
N	M	agnus de magno, de rerum regmine recto	R
I	I	llum nec terræ, nec possunt cingere cœl	I
M	N	ec mare navigerum spumoso gurgite valla	T
R	A	ut zonæ mundi, quæ stipant æthera celo	A
A	C	larorum vitam, qui castis moribus istbi	C
C	A	uxiliante Deo, vernabant flore perenn	I
T	S	ancis aggrediar studiis edicere paupe	R
N	T	anta tamen digne si pauper præmia proda	T
A	O	mnia cum nullus verbis explanet apert	E
M	S	otsac animract Namorp Cunsenorita cirte	M